

XII. Νταβουτογλειανή προσέγγισης και Γεωπολιτική Ανάλυσις: Κριτική παρουσιάσις

[Δημοσίευσις στὴν ἰστοσελίδα <http://www.skai.gr/news/articles/article/164954/davoutogliani-proseggisi-kai-geopolitiki-analusi-kritiki-parousiasi-/>, 13/3/2011 [Ἐδημοσιεύθη ἐπίσης στὸν συλλογικὸ τόμο Ἡλ. Κουσκουβέλη καὶ Σ.Ν. Λίτσα (ἐπιμ.), *Τὸ στρατηγικὸ βάθος καὶ ἡ Τουρκία, Ποιότητα, Ἀθήνα 2013*]

Μὲ εὐκαιρία τὶς πολλὰς συζητήσεις ποὺ ἠκολούθησαν τὴν ἐπίσκεψιν τοῦ κ. Νταβούτογλου στὴν Ἑλλάδα κατὰ τὶς ἀρχὰς τοῦ δευτέρου δεκαήμερου τοῦ Μαρτίου 2011 ἀλλὰ καὶ ἓνα πολὺ ἐνδιαφέρον σημερινὸ ἄρθρο τοῦ κ. Ἰορδανίδου (Ὁ κ. Νταβούτογλου ρεμβάζων) μὲ τὸ ὁποῖον διαφωνῶ στὰ σημεῖα ποὺ ἀναφέρει ὅτι ἦταν : «Φιλότιμη ἢ προσπάθεια τοῦ Τούρκου ὑπουργοῦ Ἐξωτερικῶν κ. Ἀχμέτ Νταβούτογλου νὰ ἀναθεωρήσῃ τὴν διαχωριστικὴ γραμμὴ Ἀνατολῆς καὶ Δύσεως ἐντάσσοντας τὴν χώρα του καὶ τὴν Ἑλλάδα στὴν ἴδια γεωπολιτικὴ καὶ πολιτιστικὴν ἐνότητα, στὸ ἐνδιαφέρον ἄρθρο του ποὺ δημοσιεύθηκε στὴν «Κ» τὴν Πέμπτη...» καὶ ὅτι: «...Ἐποστηρίζουν ὠρισμένοι ὅτι ὁ κ. Νταβούτογλου ἐμφορεῖται ἀπὸ ὀθωμανικὰς ἀντιλήψεις. Ἀλλὰ ὀθωμανικὴ αὐτοκρατορία —παλιὰ ἢ νέα— προϋποθέτει κράτος πολυεθνικὸ καὶ φυσικὰ σουλτάνο, ποὺ ἀκόμη καὶ στὴν φάσιν τῆς πλέον οἰκτρᾶς παρακμῆς ἦταν τὸ σημεῖο ἀναφορᾶς τῶν ὑπηκόων του. Πιθανὸν ὁ κ. Νταβούτογλου νὰ ὀραματίζεται μίαν κοινοπολιτείαν μὲ κεντρικὸ ρόλο στὴν Τουρκία καὶ σὲ αὐτὸ τὸ πλαίσιο ἀπευθύνει πρόσκλησιν πρὸς τὴν Ἑλλάδα. Δὲν θὰ ἀντιδράσωμε ἀγενῶς καὶ ἐσπευσμένα. Ἄς διατυπώσῃ πρότασιν λεπτομερῆ καὶ περιεκτικὴν. Πρὸς τὸ παρὸν διαπιστώνομε ὅτι ἀπλῶς ζητεῖ ἀπὸ τὴν Ἑλλάδα νὰ ἀποδεχθῇ τὶς πάγιαι ἀπαιτήσεις τῆς Τουρκίας».

Ἐὰν δὲν ἐθεωροῦσα τὸν κ. Ἰορδανίδην ὡς ἓνα ἐκ τῶν ἐλαχίστων σημαντικωτάτων διπλωματικῶν ἀρθρογράφων τοῦ ἑλληνικοῦ ἐντύπου Τύπου, καὶ δὲν ἐξετίμων τὸν σῶφρονα λόγον του, δὲν θὰ ἔμπαινα στὸν κόπον νὰ γράψω, ὅλα ὅσα ἀκολουθοῦν ὥστε νὰ ἀναδείξω τὴν πραγματικὴν γεωπολιτικὴν ἀντίληψιν τοῦ κ. Davutoğlu γιὰ τὴν νεο-ὀθωμανικὴν Τουρκίαν ὅπως τὶς κάθε ἄλλο παρὰ φιλικὰς προθέσεις του ἐναντι τῆς Ἑλλάδος καὶ τῆς Κύπρου. Ἐπίσης καὶ τὴν ἐξόχως ρεαλιστικὴν, μέχρι κυνισμοῦ, ἀφοσίωσίν του στὴν διάστασιν τῆς διεθνοῦς ἰσχύος ὡς κυριάρχου γεωπολιτικοῦ καταλύτου εἰς τὸ διεθνὲς τοπιὸν τῶν πάσης

φύσεως πολιτικῶν, οἰκονομικῶν, ἀμυντικῶν καὶ πολιτισμικῶν ἀνακατατάξεων. Ἀκόμη, μίᾱ ἀπὸ τῆς φροντίδες μου σὲ αὐτὸ τὸ κείμενο εἶναι νὰ ἀποδείξω καὶ τὸν ἐπιστημονικὸ ἐκλεκτικισμὸ τοῦ κ. Davutoğlu ὁ ὁποῖος τὸν ὀδηγεῖ σὲ ἐπιστημολογικὸ καὶ μεθοδολογικὸ τύπου σφάλματα, ποὺ δίδουν τὴν ἐντύπωση ὅτι διαπράττονται γιὰ νὰ καλύψουν θεωρητικὰ ἢ ἐρμηνευτικὰ κενὰ ποὺ ἡ θεωρία του περὶ νεο-ὀθωμανικῆς Τουρκίας δὲν μπορεῖ νὰ καλύψει.

Περίληψις-Εἰσαγωγή

Στὸ παρὸν κείμενο θὰ προβοῦμε σὲ μιὰ σύντομη παρουσίαση τῆς διαδρομῆς σὲ θεωρία καὶ ἐφαρμογὴ τῶν ἀπόψεων τοῦ Ἀχμέτ Νταβούτογλου ὅπως αὐτὲς ἐμφανίζονται στὸ ἔργο του «*Stratejik Derinlik. Türkiye'nin Uluslararası Konumu*», Küre Yayınları, İstanbul 2004 (18ῆ ἔκδοσις) [1ῆ ἔκδοσις 2001] (βλ. καὶ τὴν ἀντίστοιχον μετάφραση τοῦ συγκεκριμένου ἔργου ἀπὸ τὸν ἐκδοτικὸ οἶκο Ποιότητα: Ἀ. Νταβούτογλου, *Τὸ Στρατηγικὸ Βάθος: Ἡ Διεθνὴς Θέση τῆς Τουρκίας*, Ἀθήνα, 2010). Θὰ παρουσιάσομε τὸ πρὶν ἀπ' αὐτὸν ὑπάρχον ἰδεολογικὸ ἰσλαμικὸ καὶ νεο-ὀθωμανικὸ ὑπόβαθρο ὅπως καὶ τοὺς κύριους πολιτικούς ὑποστηρικτὰς του σὲ ἐπίπεδο τουρκικῆς πολιτικῆς ἐξουσίας. Κατόπιν θὰ παρουσιάσομε τὰ κύρια σημεῖα τῆς γεωπολιτικῆς του προσεγγίσεως τὰ ὁποῖα κινοῦνται στὴν σφαῖρα τῶν κλασικῶν γεωστρατηγιστῶν/γεωπολιτικῶν τῆς γερμανικῆς καὶ ἀγγλοσαξωνικῆς σχολῆς. Ὁ Νταβούτογλου ἀποτελεῖ κλασσικὸ παράδειγμα ἐρευνητοῦ τοῦ διεθνοῦς γίνεσθαι μὲ σημαντικὰ ἐπιστημολογικὰ καὶ μεθοδολογικὰ ἑλλείματα: δὲν ἔχει διακρίνει οὔτε αὐτὸς τὴν διαφορὰ μεταξὺ τῆς Γεωπολιτικῆς Ἀναλύσεως καὶ τῆς Γεωστρατηγικῆς Συνθετικῆς προτασεολογίας. Πρόκειται γιὰ πραγματικότητα ἢ ὁποῖα ἀνακύπτει, ὅταν ὁ ἴδιος ἀναφέρεται στὰ ἠθικὰ καὶ ἐπιστημονικὰ διλήμματα τῶν κοινωνικῶν ἐπιστημόνων. Ἡ στάσις αὐτὴ ἐπιφέρει σοβαρὸ πλῆγμα στὴν ὅλην γεωπολιτικὴν τὴν ἀνάλυση καὶ ἐντάσσει τὴν μεθοδολογία του, ὅπως καὶ συγκεκριμένον ἔργο του, ἐξ ἀρχῆς στὴν γεωστρατηγικὴ ἐπιστημολογικὴ σφαῖρα τῶν —ὅπωςδήποτε, συστηματικῶν καὶ ἐμβριθῶν— προτάσεων πολιτικῆς. Τέλος θὰ καταλήξομε μὲ τὴν —γενικῆς μορφῆς— ἀνάδειξη ἐκείνων τῶν σημείων, μεγέθους Ὑποσυστήματος, τῆς νταβουτογλιανῆς γεωπολιτικῆς καὶ γεωστρατηγικῆς προσεγγίσεως τὰ ὁποῖα ὑπὸ τὸ φῶς τῆς συστημικῆς γεωπολιτικῆς ἀναλύσεως κρίνονται ὡς γεωστρατηγικῶς ἐπικίνδυνα γιὰ τὰ ἑλληνικὰ ἐθνικὰ συμφέροντα. Τὸ παρὸν κείμενο, θὰ ἀποτελέσει ἕνασμα γιὰ βαθυτέραν καὶ πληρεστέραν μελέτη τοῦ νταβουτογλιανοῦ ἔργου εἰς τὸ ἐγγὺς μέλλον.

I. Ἀνάλυσις Ἰδεολογικο-πολιτικοῦ ὑποβάθρου τῶν νταβουτογλιανῶν θεωρητικῶν ἐρεισμάτων.

Τὰ στρατηγικὰ ὁράματα τῆς Τουρκίας διήλθον μέχρι τὴν ἐμφάνιση τοῦ Ὁζάλ στὸ ἐπίκεντρο τῶν πολιτικῶν δρωμένων τῆς Τουρκίας ἀπὸ τῆς ἐξῆς τρεῖς ἱστορικο-ιδεολογηματικῆς περιόδους τῆς τάξεως τῆς μικρᾶς διαρκείας:

1) Κατά την περίοδο πριν από τον πρώτο Παγκόσμιο Πόλεμο, από τα στάδια του Παντουρκισμού και του Παντουρανισμού. Συμφώνως και προς τον Murinson «Ο παν-τουρκισμός ήταν ένα κίνημα με στόχο την ένωση των Τούρκων της Ανατολής (Κεντρική Ασία και Καύκασος) και της Δύσεως (Ανατολία). Ακολουθώντας τον ρωσικό έπекτατισμό στα Βαλκάνια υπό το λάβαρο του πανσλαβισμού στο δεύτερο ήμισυ του δέκατου ένατου αιώνας, ο παντουρανισμός ένεφανίσθη ως μιὰ ρομαντική ιδέα για την ένωση των τουρκοφώνων, μογγολικών και φινο-ούγγρικών λαών. Αργότερα, έχρησήμεσε για μικρό χρονικό διάστημα ως βάση για την τουρκο-ούγγρική συνεργασία κατά τις δύο πρώτες δεκαετίες του είκοστου αιώνας με στόχο την αντιμετώπιση της ρωσικής απειλής. Αυτά τα κινήματα έκέρδησαν κάποιαν έπιρροή μεταξύ των Νεοτουρκών τα χρόνια πριν τον Πρώτο Παγκόσμιο Πόλεμο»¹.

2) Κατά την περίοδο του Ψυχρού Πολέμου, η στρατηγική της κεμαλιστικής και μετακεμαλιστικής τουρκίας υιοθέτησε πλήρως τον ρόλο του τμήματος εκείνου του Άναχωματικού Δακτυλίου κατά Spykman (Rimland), το όποιον άνεχαίτιζε τις πιθανές και ύπαρκτες έπιθυμίες προβολής ισχύος της ΕΣΣΔ προς την Λεκάνη της Μεσογείου, κέντρου διεθνών στρατηγικής σημασίας ένεργειακών έμπρευματικών άξόνων Άνατολής-Δύσεως και Βορρά-Νότου. Στο πλαίσιο του ρόλου της αυτού έλειτούργησε ως ένας εκ των πλέον σημαντικών ΝΑΤΟϊκών πυλώνων στην Ν/Α Μεσόγειο και απέκόμισε άρκετή άνοχη στην συμπεριφορά της ως κεντρικός ύπο-συστημικός δρών στο ψυχροπολεμικό Άγγλοσαξωνικό Σύστημα διεθνούς ήγεμονικού άνταγωνισμού Άνατολής-Δύσεως. Βεβαίως, καθ' όλην την διάρκεια της φάσεως αυτής, η Τουρκία δέν υπερέβη το λεγόμενο «Σύνδρομο των Σεβρών [Συνθήκη των Σεβρών: 28 Ιουλίου/10 Αυγούστου 1920] και φυσικά προσηνατόλισε την πολιτική της στο έσωτερικό με θεμελιώδη ρυθμιστικό παράγοντα αυτό το φοβικό σύνδρομο. Ο Όζάλ, άλλωςτε, από το 1991, έστήριξε και ένίσχυε συστηματικώς το κίνημα των Νεο-Όθωμανιστών (Yeni Osmanlılar) το όποιον ήταν γνωστό και ως İkinci Cumhuriyetçiler (οί Δεύτεροι Δημοκρατικοί)². Ο όρος νεο-οθωμανισμός εισήχθη από ένα κορυφαίο Τουρκο άρθρογράφο και άκαδημαϊκό, τον Cengiz Çandar. Αυτό ήταν ένα πνευματικό κίνημα, το όποιον ύπεστήριζε την τουρκική επιδίωξη μιās ένεργοϋς και διαφοροποιημένης έξωτερικής πολιτικής στην περιοχή, βάσει της όθωμανικής ιστορικής κληρονομιάς. Οί νεο-οθωμανοί ώραματίζοντο την Τουρκία ως τον ήγέτη του μουσουλμανικού και τουρκοφώνου κόσμου και ως κεντρική έξουσία στην Εύρασία³. Από την περίοδο εκείνη, η τουρκική πολιτεία έχει όλον και περισσότερο ένστερνισθεί την φιλοσοφία του νεο-οθωμανισμού.

1. Alexander Murinson, «The Strategic depth doctrine of Turkish Foreign Policy», *Middle Eastern Studies*, vol. 42, no 6, p.p.: 945-964, November 2006, Routledge (Taylor and Francis Group), p.p.: 948-950.

2. Βλ. συζήτηση για αυτά τα κινήματα: M. Ataman, «Ozal and Turkish Ethnic Policy», *Middle Eastern Studies*, Vol. 34, No 4, (Οκτώβριος 2002), σελ. 133, έν Alexander Murinson, «The Strategic depth doctrine of Turkish Foreign Policy», *Middle Eastern Studies*, vol. 42, no 6, p.p.: 945-964, November 2006, Routledge (Taylor and Francis Group), p.p.: 948-950.

3. Ένθ' άν.

Γιὰ τὴν «Ἑστία» πάντως, τὸ ἐπικρατήσαν τουρκικὸ πολίτευμα μετὰ τὸ πραξικόπημα τοῦ 1960, ἦταν «ψευδοδημοκρατία» στὴν ὁποία οἱ ἐλεγχόμενες ἀπὸ τὸ κράτος θρησκευτικὲς ἀρχὲς εἶχαν καταπιέσει τὰ δικαιώματα τῶν μουσουλμάνων, πράγμα ἀπαράδεκτο διότι ἐφ' ὅσον τὸ μεγαλύτερο μέρος τῶν πληθυσμῶν τῆς Τουρκίας ἀνῆκε στὸ Ἰσλάμ, δὲν ὑπῆρχε κἄν ἀνάγκη ἐπαναβιβαιώσεως τοῦ Ἰσλάμ στὸ πλαίσιο τῆς τουρκικῆς αὐτῆς «ψευδοδημοκρατίας».

Μὲ αὐτὸ ὡς δεδομένο ιδεολογικὸν πυρῆνα, ἡ «Ἑστία», ἐδημιούργησε μιὰ σημαντικὴ ιδεολογικὴ τάση τὴν «Τουρκο-ἰσλαμικὴ Σύνθεση» ἡ ὁποία —κατὰ τὸν ιδεολογικὸν τῆς ἀρχηγό, Ἰ. Kafesoğlu— ἔπρεπε νὰ «ξαναγράψει τὴν τουρκικὴ πολιτικὴ ἱστορία ὑπὸ τὸ πρῶμα τῶν πολιτισμικῶν στοιχείων ποὺ ἀνεφέροντο εἰδικῶς στοὺς τουρκικοὺς λαοὺς (*Turcic tribes*) ὅπως ἐνεφανίσθησαν στὴν Κ. Ἀσία, ἴδρυσαν ἀρκετὰ κράτη, προσηλυτίσθησαν ἔπειτα στὸ Ἰσλάμ καὶ συνεκέρασαν ἐπιτυχῶς τὴν τουρκικὴ πολιτισμικὴ κληρονομιά μὲ αὐτὴν τοῦ Ἰσλάμ. Αὐτὴ ἡ σύνθετος πολιτισμικὴ κληρονομιά ἐδημιούργησε» —κατὰ τὸν Ἰ. Kafesoğlu— «*δύο λαμπρὲς αὐτοκρατορίες: τῶν Σελτζούκων καὶ τῶν Ὀθωμανῶν ἀλλὰ κατέρρευσε λόγω τῆς δυτικολαγνείας ποὺ προσέβαλε τοὺς τούρκους διανοουμένους. Τὸ καταστροφικὸ ἀποτέλεσμα αὐτῆς, ἦταν ἡ ἀποδόμησις τοῦ Τριπτύχου Οἰκογενείας, Τεμένους καὶ Στρατῶνος τὰ ὁποία ἐνέπνεαν ἐδῶ καὶ αἰῶνες τὴν τουρκικὴ συλλογικὴ συνείδηση, τὸν σεβασμὸ γιὰ τοὺς ἡλικιωμένους, τὴν πειθαρχία καὶ τὴν ἱερότητα τοῦ καθήκοντος*».

Ἡ πολιτικὴ Ὀζάλ συνεπῶς, (πρῶτα ὡς πρωθυπουργοῦ καὶ ἀρχηγοῦ τοῦ ANAP ἀπὸ τὸ 1983 μέχρι καὶ τὸ 1989 καὶ ἔπειτα ὡς Προέδρου ἀπὸ τὸ 1987 μέχρι τοῦ θανάτου του τὸ 1993) ἐθεμελίωσε τὴν πολιτικὴν τοῦ νεο-Ὀθωμανικοῦ στρατηγικοῦ ὁράματος, ὄντες αὐτὸς καὶ ὁ ἀδελφός του Κορκοῦτ, μέλη τῆς ἐλιτιστικῆς μουσουλμανοτουρκικῆς ιδεολογίας ὁργανώσεως τῆς «Ἑστίας τῶν Πεφωτισμένων [Aydınlık Ocağı]». Εἶναι χαρακτηριστικὸν τὸ ὅτι τὸ 1993, ὁ Cengiz Çandar εἶχε ἀναφέρει στὴ *Washington Post*, «πιστεύω ὅτι ὁ κεμαλισμὸς κάμνει τὴν Τουρκία ἐσωστρεφῆ. Ἦλθε ὁ καιρὸς νὰ ἀναθεωρήσομε τὴν πολιτικὴν». Μιὰ δεκαετία ἀργότερα, ὁ Ali Bayramoğlu ἔγραψε, στὴν ἰσλαμιστικὴ ἡμερησία ἐφημερίδα *Yeni Safak*, ὅτι οἱ ὑποστηρικτὲς τοῦ «νεο-Ὀθωμανισμοῦ... αὐξάνονται κάθε ἡμέρα»⁴.

Πάντως, ὅταν ὁ Ἑρμπακὰν ἀνέλαβε τὰ ἡνία τῆς ἐξουσίας, κατὰ τὴν διετῆ περίπου διάρκεια τῆς Πρωθυπουργίας του (1996-1997) μέχρι τὸ «βελούδινο πραξικόπημα» τῶν στρατιωτικῶν ποὺ τὸν ἀπέβαλλε ἀπὸ τὴν ἐξουσία, δὲν ἐστήριξε τὴν «Ἑστία» διότι τὴν ἐθεωροῦσε περισσότερο ὄργανον τοῦ τουρκικοῦ ἐθνικισμοῦ τῶν Τουρκῆς καὶ Ντεμιρῆλ καὶ ὄχι πραγματικὸ φορέα τῆς ἰσλαμικῆς ἀλήθειας, ἡ ὁποία ἀποτελεῖ «τὴν μόνη ὀρθὴ συνολικὴ κοσμοθέαση». Ὁ Ἑρμπακὰν ἦταν ὁ πρῶτος ἰσλαμιστὴς πρωθυπουργὸς τῆς Τουρκίας ὁ ὁποῖος ἀπὸ τοῦ 1969 εἶχε συγγράψει τὸ σχετικὸ θεωρητικὸ ἰσλαμο-τουρκικῆς ἐμπνεύσεως ἔργον μὲ τίτλον *Millî Görüş* τὸ ὁποῖον καὶ ἀπετέλεσε τὴν βίβλον τῶν Τουρκικῆς

4. A. Bayramoğlu, *Yeni Safak*, παρατίθεται ἐν: M. Rubin, «Shifting Sides? The Problems of Neo-Ottomanism», *National Review Online*, 10 Αὐγούστου 2004, διαθέσιμο στὸ: <http://www.meforum.org/article/628>

ίθαγενείας Ίσλαμιστών στην Εύρωπη, υπό την αιγίδα της όμοτίτλου όργανώσεως με άνω των 55.000 μελών τόν 2007 στην Γερμανία, με πρώτο πρόεδρο τόν άνεψιδό του Έρμπακάν Μεχμέτ Έρμπακάν. Η Όργάνωσις, με στοιχεία του 2000 περίπου, ήλεγχε στην Γερμανία περί τις 50 μεγάλες έπιχειρήσεις. Η όργάνωσις δέ αύτη διεδραμάτισε σημαντικώτατο ρόλο στην χρηματοδότηση του μετέπειτα Κόμματος του Έρντογάν ΑΚΡ. Πολλά μέλη της *Milli Görüs* άνήκαν ταύτοχρόνως και στην γνωστή όργάνωση ΙΗΗ, ή όποία είχε όργανώσει και την γνωστή άκτιβιστική έπιχείρηση του στολίσκου για την Γάζα στις 31 Μαιου 2010. Η γερμανική κυβέρνησις κατήργησε τόν γερμανικό κλάδο της ΙΗΗ τόν Ιούλιο του 2010 κατηγορώντάς την ότι έχει άμεσες σχέσεις με την Χαμάς ή όποία θεωρείται από την ΕΕ και την γερμανική κυβέρνηση τρομοκρατική όργάνωσις. Επίσης έθεσε υπό κρατική έπιτήρηση όλο τόν δίκτυο της *Milli Görüs* στην γερμανική επικράτεια.

3) Συνεπώς, κατά την μεταψυχροπολεμική περίοδο, καθ' ή ή «κομμουνιστική άπειλή» εξέλιπε, ή τουρκική έσωτερική πολιτική βασιζομένη και στις όξολικές ιδεολογικές καταβολές και τούς έρμπακανικούς θεσμικούς πολιτικο-ιδεολογικούς μηχανισμούς, έν συνεργασία με τόν ταγματικό ίσλαμογενές και ίσλαμικό φαινόμενο τόν όποϊον ούδέποτε έξηλείφθη από τούς κεμαλικούς και μετακεμαλικούς κατασταλτικούς μηχανισμούς, άνέπτυξε τά χαρακτηριστικά πολιτικού ίσλάμ με νεο-όθωμανική ιδεολογικο-πολιτισμική συγκρότηση.

Ήταν κάτι τόν φυσιολογικό υπό τόν κράτος —κυρίως— του συνδρόμου των Σεβρών τόν όποϊον συγκεκριμενοποιείτο στον φόβο των κουρδικών άποσχιστικών τάσεων και στην προηγηθείσα ήδη άνεπτυγμένη ίσλαμιστική ιδεολογική βάση. Την τάση αύτη ενίσχυσε ή άμερικανική επέμβασις στό Ιράκ ή όποία κατέληξε νά δημιουργήσει τόν ήμειπίσημο κρατίδιο του Ιρακινού Κουρδιστάν τόν όποϊον και άπετέλεσε μέγα κίνητρο για την άναζωπύρηση του τουρκιού ύπαρξιακού φόβου ό όποϊος μετουσιώθη σε έσωτερική τουρκική πολιτική και ιδιαίτερα σε πολιτική Έθνικης Άσφαλείας. Συνεπώς ό νεο-όθωμανισμός, όπως διαπιστώνει και ό Μ. Ataman⁵, ένψ έχρησιμοποϊήθη άρχικώς ως άπάντησις στην έσωτερική πρόκληση της έθνικιστικο-έθνικης συγκρούσεως με τούς Κούρδους άυτονομιστάς που κατηυθύνοντο από τόν ΡΚΚ (Έργατικό Κόμμα του Κουρδιστάν - *Partiya Karkerên Kurdistan*), άργότερα ένεπότισε όργανικώς την νοοτροπία της έξωτερικής πολιτικής των συγκρόνων φορέων χαράξεως της τουρκικής πολιτικής. Αυτό τόν τελευταίο δεδομένο, έβοήθησε στην άνάδειξη των άπόψεων Νταβούτογλου για την νεο-όθωμανική τουρκική στρατηγική έφ' όσον τά γειτονικά της Τουρκίας κράτη, Ιράν, Συρία και Ιράκ έσώρευαν στα έδάφη τους περί τά 12 εκατομμύρια κουρδικούς πληθυσμούς όί όποϊοι προστιθέμενοι στα 20 εκατομμύρια των Κούρδων της Τουρκίας δημιουργούν μιάν έκρηκτική πληθυσμική έθνοτική και συνειδητοποιημένη έθνικώς κρίσιμον μάζα, ιδιαζόντως άπειλητική για την ύπαρξη του ύφισταμένου τουρκικού κράτους, κατά τις νταβουτογλιανές πεποιθήσεις. Έμφανώς λοιπόν, τόν ίσλάμ έθεωρήθη τόν μόνον πιθανόν, άλλά και ίσχυρόν συγκολλητικό ύλικό που θά ήδύνατο

5. Μ. Ataman, «Ozal and Turkish Ethnic Policy», *Middle Eastern Studies*, Vol. 34, No 4, (Οκτώβριος 2002), ένθ' άν.

νά ανατρέψει αὐτὴν τὴν ἐπικίνδυνη γιὰ τὴν Τουρκία φορὰ τῶν πραγμάτων. Ἀπὸ τὴν ἄλλην πλευρὰ, ἡ δημιουργία ἐνὸς μεγάλου Κουρδιστὰν ἀπὸ τὴν Βαγδάτη μέχρι τὸν Εὐξείνιο Πόντο καὶ ἀπὸ τὴν Ἀλεξανδρέττα μέχρι τὴν Ταυρίδα, τὸ ὁποῖον θὰ ἀπετελοῦσε προβολέα ἀμερικανικῆς ἰσχύος στὴν Μέση Ἀνατολὴ καὶ σαφῶς θὰ ἐξυπηρετοῦσε τὴν ἀσφάλεια τοῦ κράτους τοῦ Ἰσραήλ, θὰ ὑπεβάθμιζε ἀπολύτως τὴν «ἀναχωματικὴ στρατηγικὴ σημασία» τῆς Τουρκίας γιὰ τὶς ἀγγλοσαξωνικὲς βλέψεις. Θὰ ἤλεγχε τὸ 80% τῶν ὑδάτων τῆς Μέσης Ἀνατολῆς (Τύgris καὶ Εὐφράτης) καὶ τὰ καλλίτερα πετρελαϊκὰ κοιτάσματα τῆς (Μοσούλης, Κιρκούκ). Αὐτὸ δὲν θὰ ἐξυπηρετοῦσε οὔτε τὴν Ρωσσία, οὔτε τὸ Ἰρὰν ἀλλὰ οὔτε καὶ τὴν Συρία.

Τὸ πεδίο λοιπὸν μιᾶς γεωπολιτικῶς ρεαλιστικῆς βάσεως γιὰ τὴν νταβουτογλιανὴ προσέγγιση ἦταν ἕτοιμο. Ἀρκεῖ κάποιος νὰ τὸ διέκρινε ἀλλὰ καὶ νὰ εἶχε καὶ τὴν τόλμη νὰ διακινδυνεύσει τοὺς κινδύνους τῶν ἐπελεθισμένων ἀναταραχῶν, ὅπως καὶ τῶν ἀπροβλέπτων διεθνῶν ἀνατροπῶν. Ὁ Davutoğlu καὶ οἱ σὺν αὐτῷ πολιτικοὶ Γκιούλ καὶ Ἐρντογὰν διακινδυνεύουν τὶς ἀνατροπές. Ἴσως ὁμως λαμβάνουν μεγάλα ρίσκα.

II. Τὸ νταβουτογλιανὸ γεωπολιτικὸν ὄραμα

Θεμελιακὲς παραμέτρους τῆς νταβουτογλιανῆς γεωπολιτικῆς κατασκευῆς, ἀποτελοῦν οἱ ὀντότητες τοῦ ἱστορικοῦ, γεωγραφικοῦ καὶ πολιτισμικοῦ βάθους. Στὴν ἀντίληψη τοῦ τούρκου διανοητοῦ, αὐτὲς εἶναι οἱ θεμελιώδεις συνιστώσες τοῦ *στρατηγικοῦ βάθους*. Ὁ Davutoğlu ἐπίσης, ὀρίζει τὸ *ἱστορικὸ βάθος* ὡς ἓνα χαρακτηριστικὸ μιᾶς χώρας ἢ ὁποῖα εὐρίσκεται «*στὸ ἐπίκεντρον τῶν [ἱστορικῶν] γεγονότων*»⁶. Αναγνωρίζει ὁκτὼ πρόην αὐτοκρατορίες, τὴν Βρεταννίαν, τὴν Ρωσσίαν, τὴν Αὐστρο-Οὐγγαρία, τὴν Γαλλίαν, τὴν Γερμανίαν, τὴν Κίνα, τὴν Ἰαπωνίαν καὶ τὴν Τουρκίαν ὡς χώρες μὲ «*ἱστορικὸ βάθος*». Στὴν συγκριτικὴ του ἀνάλυση, καταλήγει στὸ συμπέρασμα ὅτι αὐτὲς οἱ χώρες ἀντιμετωπίζουν παρόμοια προβλήματα ἐθνικισμοῦ, αὐτονομιστικῶν τάσεων καὶ γενικῆς ἀντι-ἰμπεριαλιστικῆς διχόνοιας, στὶς ἀντίστοιχες περιοχὰς τους. Ὡς ἀποτέλεσμα αὐτοῦ, ἡ Τουρκία κατέχει, λόγω τῆς «*ἱστορικῆς τῆς κληρονομίας*» ἀπὸ τὴν Ὀθωμανικὴν Αὐτοκρατορίαν, σημαντικό «*γεωγραφικὸ βάθος*». Αναφερόμενος στὴν Τουρκίαν, σημειώνει: «*Τὸ γεωγραφικὸ βάθος εἶναι μέρος τοῦ ἱστορικοῦ βάθους. Παραδείγματος χάριν, ἡ Τουρκία δὲν εἶναι ἀπλᾶ μιὰ παλαιὰ μεσογειακὴ χώρα. Ἐνα σημαντικό χαρακτηριστικὸ ποὺ διακρίνει, παραδείγματος χάριν, τὴν Τουρκίαν ἀπὸ τὴν Ρουμανίαν ἢ τὴν Ἑλλάδα, εἶναι ὅτι ἡ Τουρκία εἶναι συγχρόνως μιὰ Μεσανατολικὴ καὶ Κανκᾶσιος χώρα. Ἀντίθετα μὲ τὴν Γερμανίαν, ἡ Τουρκία εἶναι τόσο Εὐρωπαϊκὴ ὅσον καὶ Ἀσιατικὴ. Πράγματι, ἡ Τουρκία εἶναι τόσο χώρα τῆς Μαύρης Θάλασσας ὅσο καὶ τῆς Μεσογείου. Αὐτὸ τὸ γεωγραφικὸ βάθος τοποθετεῖ τὴν Τουρκίαν ἀκριβῶς στὸ κέντρο πολλῶν γεωπολιτικῶν ἐπιρροῶν*»⁷.

Ἀκαταλήπτως ὁμως, καὶ ἀγνοῶντας τὶς προεκτάσεις τῆς ἰδικῆς του μεθοδο-

6. Ἐνθ' ἀν.

7. Αὐτόθι.

λογίας, τοῦ διαφεύγει ἀπολύτως ἡ Ρωμαϊκὴ Αὐτοκρατορία ὅπως καὶ ἡ Ἀνατολικὴ Ρωμαϊκὴ (Βυζαντιανὴ) Αὐτοκρατορία ἀλλὰ καὶ οἱ Ναυτικὲς Αὐτοκρατορίες τῆς Ἰσπανίας καὶ τῆς Πορτογαλίας. Εἶναι ἀκατανόητον τὸ ἱστορικὸ αὐτὸ lapsus τοῦ Τούρκου πανεπιστημιακοῦ, μόνον ποὺ ἔτσι δὲν τιμᾷ τὸν τίτλο τοῦ Γεωπολιτικοῦ ἀλλὰ ἀπλῶς τοῦ «πολιτικοῦ συμβούλου» τοῦ κ. Ἐρντογὰν καὶ μάλιστα ἐνὸς συμβούλου ὁ ὁποῖος, παραγράφοντας τὴν ἱστορικὴ πραγματικότητα, ἀπλῶς ὀδηγεῖ σὲ λανθασμένες ἀτραπούς τὸν πολιτικὸν του προϊστάμενο θέτοντας ἐν κινδύνῳ τὴν ἀσφάλεια ὀλοκλήρου τῆς περιοχῆς.

Πρέπει ἐπίσης νὰ σημειωθεῖ ὅτι ὁ κ. Davutoğlu ἀφ' ἐνὸς μὲν ἀναγκάζεται, ἔστω καὶ μὲ δυσφορία, νὰ ἀναγνωρίσει τὴν πρωτοκαθεδρία τῆς Ρωσσίας στὴν περιοχὴ Κανκάσου-Κεντρικῆς Ἀσίας, ἀφ' ἑτέρου δὲ ὑποχρεοῦται πλέον νὰ λαμβάνει ὑπ' ὄψει τὶς ἰδιαίτερες εὐαισθησίες ἐνὸς ἐκάστου τῶν Κρατῶν τῆς περιοχῆς ἐπιχειρῶντας νὰ ἐνισχύσει τὴν γεωπολιτικὴ θέση τῆς Τουρκίας στὴν Κεντρικὴν Ἀσία (καὶ στὸν Καύκασο)⁸.

Ὁ σχεδιασμὸς αὐτός, ὅπως προτείνεται ἀπὸ τὸν τοῦρκο «γεωστρατηγιστὴ» (πλέον)⁹, βασίζεται κυρίως σὲ δύο ἄξονες ἀσκήσεως γεωστρατηγικῆς ἐπιρροῆς:

α) τὸν *οἰκονομικὸ/ἐνεργειακὸ* (ιδιωτικὲς ἐπενδύσεις στὴν Κεντρικὴ Ἀσία, ἀνάπτυξη Ὑποδομῶν, ἐνίσχυσις τοῦ Διαμετακομιστικοῦ Ἐνεργειακοῦ ρόλου τῆς Τουρκίας ἀλλὰ καὶ τὴν ἀνάπτυξη τοῦ Πυρηνικοῦ σκέλους τῆς Ἐνεργειακῆς τῆς Βιομηχανίας), καὶ

β) τὸν *πολιτιστικὸ* (ἐνδυνάμωσις καὶ προβολὴ τῆς Γλωσσικῆς/Πολιτιστικῆς συγγενείας, ἐνίσχυσις τῶν δεσμῶν μέσῳ τοῦ Ἰσλαμικοῦ Πολιτισμικοῦ ἐργαλείου).

Ἀπὸ μεθοδολογικῆς ἄρα καὶ θεωρητικῆς ἐπόψεως παρατηροῦμε ὅτι ὁ τοῦρκος θεωρητικὸς κάμνει ἐμφανῶς *γεωστρατηγικὴ* χρῆση τῶν δύο ἐκ τῶν τριῶν πυλώνων κατανομῆς ἰσχύος τῆς Συστημικῆς γεωπολιτικῆς ἀναλύσεως: τοῦ *Οἰκονομικοῦ* καὶ τοῦ *Πολιτισμικοῦ*. Ἀφανῶς βεβαίως, καὶ στὸ πλαίσιο τοῦ πολιτισμικοῦ προωθεῖ τὸν *Πολιτικὸ* καὶ *φυσικὰ*, ὅπως θὰ παρουσιάσομε κατωτέρω, μὲ τὴν *μαχανιανὴ* (*Mahan*) ἀναφορά του, αὐτὴν τῶν *chockpoints*, τὸν *Ἀμυντικὸ*.

II.1. Περὶ μεθοδολογίας ὁ λόγος: ὁ Γεωπολιτικὸς Παράγων καὶ τὸ νεο-ὀθωμανικὸ Σύμπλοκο στὴν νταβουτογλιανὴ γεωπολιτικὴ προσέγγιση.

Ὁ Davutoğlu ἀποτελεῖ κλασσικὸ παράδειγμα ἐνὸς ἀκόμη ἐρευνητοῦ τοῦ διεθνοῦς γίνεσθαι ὁ ὁποῖος ὑποχρεώνει τὸ ἔργο του ἐξ ἀρχῆς σὲ ἐπιστημολο-

8. Βλ. Κ. Γῶγος, «Τουρκία καὶ Κεντρικὴ Ἀσία: Γεωγραφία καὶ Γεωστρατηγικὴ τῆς Τουρκίας», *Γεωστρατηγικὴ*, Ἰνστιτοῦτο Ἄμυντικῶν Ἀναλύσεων, Τεύχος 7, (σύνολο: σ.σ. 179-191), Ἰανουάριος-Ἀπρίλιος 2005, σ.σ. 183-184.

9. Διότι ἐδῶ, ὁ τοῦρκος Ὑπέξ εὐρίσκειται στὸ σημεῖο τῶν πολιτικῶν προτάσεων, καὶ συνεπῶς δρᾷ ὡς γεωστρατηγιστῆς καὶ ὄχι πλέον ὡς γεωπολιτικός, ὁ ὁποῖος ἀναλύει τὴν δυναμικὴ συστημικὴ πραγματικότητα.

γικῶς διλημματικούς ὄρους: δὲν ἔχει διακρίνει οὔτε αὐτὸς τὴν διαφορὰ μεταξὺ τῆς Γεωπολιτικῆς Ἀναλύσεως καὶ τῆς Γεωστρατηγικῆς συνθετικῆς προτασεολογίας¹⁰. Καὶ αὐτὸ καθίσταται ἐμφανὲς ἀπὸ τὴν σχετικὴ ἀναφορὰ τοῦ ἰδίου στὰ «ἠθικὰ καὶ ἐπιστημονικὰ διλήμματα» τῶν κοινωνικῶν ἐπιστημόνων, ζήτημα τὸ ὁποῖον ἢ σύγχρονος νεο-θετικιστικῆ ἔρευνα στὶς κοινωνικὲς ἐπιστῆμες ἔχει τοῦλάχιστον ἀπὸ προταγματικῆς μεθοδολογικῆς ἐπόψεως, ἐπιλύσει σὲ θεωρητικὸ ἐπίπεδο. Ἡ Λακατιανὴ ἐπιστημολογικὴ προσέγγισις ἀποδεικνύεται ἰδιαιτέρως χρήσιμος στὶς περιπτώσεις αὐτῶν τῶν διλημμάτων. Ἦδη στὸν *Πρόλογο τοῦ Συγγραφέως*, ἀναφέρεται σὲ αὐτὸ τὸ δίλημμα μεθοδολογικοῦ ἐπιπέδου, τὸ ὁποῖον κατ' αὐτὸν παρουσιάζεται στὶς κοινωνικὲς ἐπιστῆμες καὶ περιγράφεται τελικῶς ὡς ἡ [δυνατότης ἢ ἡ ἀδυναμία] «διαβιώσεως τοῦ ἐρευνητοῦ ἐντὸς τοῦ πειραματικοῦ του ἄμβυκος»¹¹. Προτείνοντας λοιπόν, ἀλλὰ καὶ προτάσσοντας, τὴν «αἴσθησις τοῦ ἀνήκειν τοῦ ἐρευνητοῦ» σκέπτομαι ἄμεσα τὶς σχετικὲς ἐπιτυχεῖς ὅσο καὶ καυστικὲς παρατηρήσεις τοῦ Παναγιώτη Ἡφαιστου, ἀναφορικῶς πρὸς τὴν —τελικῶς— ἐθνικὸστροφὴ στάση τοῦ διεθνολόγου ἐρευνητοῦ, καὶ τοῦ δίδω δίκιο. Δὲν μπορεῖ ὅμως ἡ ἐθνικὸστροφὴ συμπεριφορὰ νὰ χαρακτηρίσει ποτὲ ἓνα γεωπολιτικὸ ἀναλυτὴ. Αὐτός, ἔχει τὴν δυνατότητα νὰ ἀποκτήσει ἐθνικὴ θέαση, στὴν ὑποχρεωτικὴ φάση τῆς Γεωστρατηγικῆς, ὅπου θὰ καταλήξει σὲ προτάσεις λαμβάνοντας ὑπ' ὄψιν τὸ *raison d' état* τῆς χώρας του. Ἡ ἐθνικιστικὴ ὅμως αὐτὴ στάσις τοῦ Davutoğlu, ἐπιφέρει σοβαρὸ ἐπιστημολογικὸ πλήγμα στὴν ὅλη μεθοδολογία του, ἀλλὰ καὶ ταῦτοχρόνως ἐντάσσει τὸ ἔργο του ἐξ ἀρχῆς στὴν γεωστρατηγικὴ ἐπιστημολογικὴ σφαῖρα τῶν συστηματικῶν καὶ ἐμβριθῶν προτάσεων, ἀλλὰ πάντοτε «προτάσεων ἐθνοστραφούς καὶ ἐθνοκεντρικῆς πολιτικῆς», κοντολογίᾳς γεωστρατηγικῶν προτάσεων, ἐφ' ὅσον ἐμπεριέχουν τὴν ἐθνικὴ θέαση στὴν διαδικασίᾳ δημιουργίας τους. Καὶ ἂς μὴ λησμονοῦμε καὶ τὸ ὅτι ἡ Γεωπολιτικὴ ἀνάλυσις δὲν ἔχει «προτάσεις», οὔτε καταλήγει σὲ προτάσεις ἀλλὰ μόνον καὶ ἀποκλειστικῶς, σὲ ὑποδείγματα. Οἱ προτάσεις εἶναι ἀντικείμενο τῆς Γεωστρατηγικῆς, ἡ ὁποία καὶ ἐμπεριέχει τὴν ἐθνικὴ ὀπτικὴ γωνία.

Τὸ ἔλλειμμα αὐτὸ τοῦ Davutoğlu ἔχει σημασία μεγίστη γιὰ τὸ ἀναγνωστικὸ

10. Πρὸβλ. με: I. Th. Mazis, «Critique de la Géopolitique Critique ou bien «Qui a peur de l'analyse géopolitique moderne?», *Etudes Internationales*, vol. no. 106, (1/2008), ISSN 03308758, Association of International Studies, Tunis/Tunisie, Imp. La Kasbah-Tunis, pp: 140-153. ὅπως καὶ I. Th. Mazis, «La geopolitica contemporanea: basi e definizioni di metodo», *DADAT, Università degli Studi di Napoli-Federico II*, [ITALIA] scientific review with a board of editors from the Dipartimento delle Dinamiche Ambientali e Territoriali, *Saggi di Geopolitica*, (Scientific Books-Working Papers), Napoli, Maggio 2002, pp: 1-11. ἀλλὰ καὶ I. Th. Mazis, CRiSSMA Working Papers, «The new Geopolitical Reality and its Ideological Requirements», *Facoltà di Scienze Politiche del Università Cattolica di Sacro Quore / Milano, Centro di Ricerche sul Systema Sud e il Mediterraneo Allargato / Research Centre on the Southern System and Wider Mediterranean*, no 2 - 2004, pp. 33 - 50.

11. Πρὸβλ. : A. Davutoğlu, *Τὸ Στρατηγικὸ Βάθος. Ἡ διεθνὴς θέσις τῆς Τουρκίας*, Ποιότητα, Ἀθήνα 2010, σ.σ. 22-23

διεθνές κοινό του, ἐφ' ὅσον προσπαθεῖ «ἐπιστημονικῶ τῷ τρόπῳ» νὰ πείσει γιὰ τὴν ἀναπόδραστη νομοτέλεια τῶν ἐπιχειρημάτων του. Εἶμαι στὴν δυσάρεστο θέση νὰ διαπιστώσω πὼς τέτοιος τρόπος δὲν ὑπάρχει, οὔτε καὶ θεμελιώνεται στὸ ἔργο του. Ἀσυναισθήτως λοιπόν, χωρὶς νὰ καταθέτει συγκεκριμένη μεθοδολογικὴ πρόταση, υἰοθετεῖ ἓνα ἀκαθόριστο, ἀλλὰ κλασικῶς αἰτιοκρατικό, πρωτογενῆ καὶ μὴ ἐκλεπτυσμένο θετικιστικὸ «συστεμισμὸ», ὅπως φαίνεται στὴν *Εἰσαγωγή* του¹², ὁ ὁποῖος χωρὶς νὰ ἐντοπίζεται ἐπιτυχῶς στὸ πλαίσιο ἢ ἔστω στὸ περιθώριο ἐνὸς Morton Kaplan, ἀποπειρᾶται νὰ προσομοιάσει στὰ θεωρητικὰ κείμενα τοῦ K. Waltz, ἀναμειγνύοντάς τον πάντως μὲ στοιχεῖα μαρξισμοῦ ὅπως αὐτὸς ἠρμηνεύθη ἀπὸ θεωρητικούς τῶν προσεγγίσεων «Κέντρου-Περιφέρειας» τοῦ τύπου τῶν Ροῦντολφ Χίλφερνινγκ (*Χρηματιστικὸ Κεφάλαιο*, 1909), Ρόζας Λούξεμπουργκ (*Ἡ συσσώρευσις τοῦ κεφαλαίου*, 1912), τοῦ Νικολαῦ Μπουχάριν (*Ὁ Ἱμπεριαλισμὸς καὶ ἡ παγκόσμια οἰκονομία*, 1915), τοῦ Κάρολ Κάουτσκι, τοῦ Β. Ι. Λένιν, (*Ὁ Ἱμπεριαλισμὸς, ἀνώτατο στάδιο τοῦ καπιταλισμοῦ*, 1916), τοῦ Σαμὴρ Ἀμίν, κ.τ.λ.. Συνεπῶς, θέλοντας νὰ προσεγγίσουμε τὴν νταβουτογλιανῶς γεω-πολιτικο-στρατηγικὴ θεώρηση, θὰ προσπαθήσουμε ἀναγκαστικῶς νὰ ἐξεύρομε κοινὰ σημεῖα ἀπὸ ὄντολογικὴ καὶ ἐργαλειακὴ ἔποψη, στοχεύοντας στὴν θεμελιώδη δομικὴ τους συγκρότηση καὶ ὑπογραμμίζοντας ὅπου χρειάζεται τις θεωρητικὲς παρεκκλίσεις ἀπὸ τὴν καθαρὰ ἐπιστημονικὴ συστημικὴ Γεωπολιτικὴ ἀνάλυση ἢ τὴν, ἐξ αὐτῆς προκύπτουσα, γεωστρατηγικὴ προσέγγιση.

Προβαίνοντας λοιπὸν στὴν ἐξέταση τῆς γεωπολιτικῆς προσεγγίσεως τοῦ νταβουτογλιανοῦ ὁράματος ἀπὸ τὴν πλευρὰ τῆς συστημικῆς Γεωπολιτικῆς μεθοδολογίας, πρέπει πρωτίστως νὰ ἐντοπίσουμε τὸν «συστημικὸ γεωπολιτικὸ παράγοντα» ἐπὶ τοῦ ὁποῖου βασίζεται ὅλη ἡ ἀνάλυσις τοῦ τούρκου διανοουμένου χωρὶς πάντως αὐτὸς νὰ δηλοῦται κάπου ὡς τέτοιος. Τὸν ἐντοπίζομε στὸ μέγεθος ποὺ ὀνομάζει «Ἰσλαμικὸ Κόσμο» ἢ «Ἰσλαμικὸ Πολιτισμὸ». Ἡ παρατηρουμένη ἀσάφεια στὸν προσδιορισμὸ τῆς ἐννοίας, ἀποτελεῖ καὶ φυσιολογικὸ παρεπόμενον τῆς μεθοδολογικῆς του ἀσαφείας.

Κατόπιν ὀφείλομε νὰ παρατηρήσουμε ὅτι ἡ δρᾶσις τοῦ Γεωπολιτικοῦ αὐτοῦ παράγοντος ἐντοπίζεται ἀπὸ τὸν Davutoğlu στὸ πλαίσιο ἐνὸς Πλήρους Συνθετικοῦ Γεωγραφικοῦ Χώρου ὁ ὁποῖος καταλαμβάνει ὁλόκληρο τὸν Πλανήτη, νοούμενο ὡς Γεωγραφικὸ Ὑπερσύμπλοκο. Τὸ ὑπερσύμπλοκο αὐτό, ἐμπεριέχει —κατὰ τὴν μαθηματικὴ δομὴ τοῦ Ὑποσυνόλου— τὸν τουρκικὸ νεο-ὀθωμανικὸ κόσμο ὡς θεμελιώδες Σύστημα. Ὁ Davutoğlu ἀναφέρει ρητῶς: «Ὁ Ἰσλαμικὸς Κόσμος, ὁ ὁποῖος ἐγίνε ἡ διατηρητικὴ ἀρένα αὐτῶν τῶν δύο φαινομένων, δηλαδή τῆς Πολιτισμικῆς Ἀναβιώσεως καὶ τοῦ Στρατηγικοῦ Ἀνταγωνισμοῦ, μετατρέπεται [τώρα] στὸ ἐπίκεντρο τῶν Διεθνῶν Σχέσεων»¹³.

12. Βλ.: A. Davutoğlu, *Τὸ Στρατηγικὸ Βάθος. Ἡ Διεθνὴς θέση τῆς Τουρκίας*, Ἐκδόσεις Ποιότητα, Ἀθήνα, 2010, σελ. 32.

13. A. Davutoğlu, «The Clash of Interests: An Explanation of the World (Dis)Order», *Perceptions Journal of International Affairs*, Vol. 2, No.4, Dec. 1997-Feb. 1998, p. 1. Βλ. ἐπίσης W. Thomson, *On Global War: Historical-Structural Approaches to World Politics*, Columbia: University of South Carolina Press, 1988, p. 7.

Καὶ ἐδῶ παρατηροῦμε μιὰν ἐνστικτώδη καὶ ἐμπειριστική, ἐργαλειακὴ θὰ ἐλέγαμε, προσπόριση τῶν ἐννοιῶν, πρᾶγμα ποὺ ὀφείλεται στὴν ἴδια θεωρητικὴ ἀδυναμία τοῦ συγγραφέως, ἀναφορικῶς πρὸς τὴν ἐκλεκτικιστική, ἐθνικιστικὴς στοχεύσεως, μεθοδολογικὴ καὶ θεωρητικὴ συγκρότηση τῆς «γεωπολιτιζούσης» καὶ ὄχι γεωπολιτικῆς ἀναλυτικῆς του διαδικασίας, πρᾶγμα ποὺ ἀντιβαίνει στὴν ἴδια τὴν οὐσία τῆς ἀποϊδεολογικοποιημένης καὶ ἀπο-ἐθνικοποιημένης συστημικῆς γεωπολιτικῆς ἀναλύσεως. Π.χ. ἐνῶ χρησιμοποιεῖ ἐνστικτωδῶς τὰ βασικὰ δομικὰ χαρακτηριστικὰ ἐνὸς Πλήρους Συνθετικοῦ Χώρου¹⁴, δὲν μπαίνει στὸν κόπο νὰ τὰ προσδιορίσει σαφῶς, οὔτε νὰ παρουσιάσει τὴν μεθοδολογικὴ τους θέση καὶ χρῆση στὴν γεωπολιτιζούσα, ἀλλὰ τελικῶς γεωστρατηγιζούσα, «ἀναλυτικοφανῆ» καὶ ὄχι «ἀναλυτικὴ» του διαδικασία.

III. Κριτικὴ στὴν νταβουτογλιανὴ ἀπόπειρα διατυπώσεως τοῦ μαθηματικοῦ Τύπου τῆς ἰσχύος

Στὴν προσπάθειά του ὁ Davutoğlu νὰ ὀρίσει τὶς συστημικὲς ἰσορροπίες ἰσχύος ὥστε νὰ ἐντάξει κατόπιν καὶ τὴν Τουρκία σὲ αὐτὸ καὶ νὰ μελετήσῃ τὸ γεωστρατηγικὸ παρὸν καὶ τὸ μέλλον της, διατυπώνει ἕνα ψευδο-μαθηματικὸ «τύπο ἐθνικῆς ἰσχύος» μὲ ἀπολύτως γενικοὺς καὶ ἀποκλειστικῶς ποιοτικὸς συντελεστές, χωρὶς νὰ προτείνει —ἔστω καὶ γενικόλογα— μιὰ διαδικασία ποσοτικοποιήσεως τους γιὰ τὶς ἀνάγκες τοῦ μελλοντικοῦ Ὑποδείγματός του. Ἐπίσης ἀπὸ πλευρᾶς καθαρὰ μαθηματικοῦ φορμαλισμοῦ, αὐτὸς ὁ δῆθεν μαθηματικὸς τύπος εἶναι γραμμένος μόνον γιὰ νὰ καλύψῃ ἕνα «ὀπτικο-αἰσθητικὸ» ἀποτέλεσμα, ἐφ' ὅσον π.χ. τὸ γινόμενο ὁσωνδήποτε πραγματικῶν ἀριθμῶν [ἂν ὑποθέσουμε ὅτι τὰ ΣΝ (Στρατηγικὴ Νοοτροπία), ΣΣ (Στρατηγικὸς Σχεδιασμὸς) καὶ ΠΒ (Πολιτικὴ Βούλησις) μποροῦν νὰ ἐκφραστοῦν ὡς πραγματικοὶ ἀριθμοί, δηλ. ὑποσύνολα του (\mathbb{R}^+)] πολλαπλασιαζόμενοι μὲ ἕνα ἄθροισμα ἐντὸς παρενθέσεως, δὲν χρειάζεται τὸ ἴδιο νὰ τεθεῖ ἐντὸς παρενθέσεως! Ἄπὸ τὴν ἄλλην πλευρά, ἀπαιτεῖται νὰ προτείνει μιὰ μέθοδο ποσοτικοποιήσεως τῶν ὄρων, π.χ. Στρατηγικὴ Νοοτροπία, Στρατηγικὸς Σχεδιασμὸς καὶ Πολιτικὴ Βούλησις. Δὲν θεωροῦμε ἀδύνατο κάτι τέτοιο. Ἄλλωστε στὴν Συστημικὴ Ἀνάλυση ποὺ προσβεύομε, ποσοτικοποιοῦμε ἀνάλογα μεγέθη (πάντα μὲ τὶς δέουσες ἐπιφυλάξεις φυσικά). Ἀπλῶς θεωροῦμε ὅτι ἡ πρότασις ποσοτικῶν μεθόδων γιὰ τὴν μετατροπὴ τῶν ἀνωτέρω συντελεστῶν ἦταν ἀπαραίτητος. Ἄπὸ τὴν ἄλλη πλευρά, δὲν παρουσιάζεται κάποιος θεωρητικὸς προβληματισμὸς σχετικῶς πρὸς τὸ μέγεθος τῆς «ἰσορροπίας τῆς ἰσχύος» ποὺ ὑποφώσκει σὲ ὅλο τὸ ἔργο τοῦ Νταβούτογλου. Θὰ ἀνέμενε λοιπὸν κανεὶς, νὰ κατατεθεῖ ἀπὸ τὸν συγγραφέα, ἐφ' ὅσον ἐπιθυμεῖ νὰ ὀμιλήσῃ θεωρητικῶς γιὰ παραμέτρους ἰσχύος καὶ στρατηγικὸ σχεδιασμὸ, μιὰ παρουσίασις σχετικὰ μὲ τὸ ἐπιστημολογικὸ πρόβλημα ποὺ ἐμφανίζει ὁ ὅρος «ἰσορροπία τῆς ἰσχύος», ὅπως καὶ τὸ ζήτημα τοῦ ὀρισμοῦ τῆς «ἰσορροπίας τῆς

14. Βλ. Ι. Θ. Μάζης, *Ἡ Γεωπολιτικὴ: Ἡ Θεωρία καὶ ἡ Πράξις*, ΕΛΙΑΜΕΠ / Παπαζήσης, Ἀθήνα 2002, σελ. 37.

ισχύος» στο πλαίσιο της παραδοσιακής «κατανοησιαρχικής» προσεγγίσεως, το όποιο είναι θεμελιώδες και για τον ίδιο τον Davutoğlu. Ίδιαιτέρως όταν ή αντίληψις αυτή¹⁵ χαρακτηρίζει μέχρι σήμερα τις θεωρήσεις της ολόκληρης σχεδόν των πολιτικών, των θεωρητικών, αλλά και των σκεπτομένων πολιτών.

IV. Περί της σαφεινάτης... άσαφείας του όρισμου της ισχύος και ποιά ή θεωρητική έπιλογή Νταβούτογλου περί αυτής

Όφείλομε λοιπόν, προς άρσιν της θεωρητικής θεμελιώσεως των ισχυρισμών μας, αλλά και διαφωτίσεως του μη άπολύτως και έμβριθώς έξειδικευμένου άναγνώστου, να τονίσουμε ότι άποτελεί θέσφατο της διεθνολογικής κοινότητας το γεγονός ότι δέν ύπήρξε σοβαρά έπιστημονική έπεξεργασία της όρολογίας και της σημασιολογήσεως της έννοίας της «ίσορροπίας της ισχύος» και «έχει άσκηθεί έντονος κριτική στον όρον ίσορροπία δυνάμεων με την αίτιολογία ότι προκαλεί σοβαράν αίτιολογική σύγχυση¹⁶» ούτως ώστε ό Ernst Haas να άναφέρει με άπόγνωση ότι: «Δέν θα ύπήρχε καμμία δυσκολία στην διεξαγωγή αυτής της έργασίας εάν ό όρος 'ίσορροπία ισχύος' ήτο υπεράνω φιλολογικών, σημασιολογικών και θεωρητικών άσαφειών. Δυστυχώς όμως δέν είναι.¹⁷ Ό όρος όρίζεται διαφορετικά από διαφορετικούς συγγραφείς, δέν καθορίζεται όμως επ' άκριβώς από κανένα ένψ άποτελεί τελικώς την κεντρική αντίληψη σε πολλές και έντελώς διαφορετικές θεωρίες διεθνών σχέσεων¹⁸». ¹⁹ Ό Haas υπενθυμίζει άκόμη ότι ό Morgenthau, ό όποιος ήταν ό είσηγητής, χρήστης και κατ' έξοχήν ύποστηρικτής του όρου «ίσορροπία ισχύος», και ένας εκ των θεωρητικών «ίνδαλμάτων» του Davutoğlu, δηλώνει ότι ό όρος φέρει τουλάχιστον τις έξης σημασίες:

- i) Μια πολιτική ή όποία άποσκοπεί σε μια συγκεκριμένη κατανομή της ισχύος.
- ii) Περιγραφή οίουδήποτε καθεστώςτος σχέσεων στην διεθνή πολιτική.
- iii) Ένα περίπου ισότιμο καθεστώς κατανομής δυνάμεων σε διεθνές επίπεδο και,
- iv) Ένας όρος για να περιγράφεται ή όποιαδήποτε κατανομή δυνάμεων σε επίπεδο διεθνών σχέσεων²⁰.

15. Δέν είμεθα εις θέσιν να την όνομάσουμε «Θεωρία της Ισχύος» για λόγους έλλείψεως έπιστημονικής βάσεως, όπως έχομε ήδη άποδείξει και θα συνεχίσουμε να άποδεικνύομε.

16. James E. Dougherty και Robert L. Pfaltzgraff, Jr. Άνταγωνιστικές Θεωρίες Διεθνών Σχέσεων, Α' Τόμος, Έκδ. Παπαζήση, 1992, σελ. 54.

17. Η πλάγια ύπογράμμισις ιδική μου.

18. Η πλάγια ύπογράμμισις ιδική μου.

19. Ernst Haas, «The Balance of Power: Prescription, Concept or Propaganda?», *World Politics*, vol. 5, 1953, p. 442.

20. Ένθ άν., p. 445. Παραθέτω: «...1) a policy aimed at bringing about a certain power distribution; 2) a description of any actual state of affairs in international politics; 3) an approximately equal distribution of power internationally; and 4) a term describing any distribution of political power in international relations».

Ὁ ἴδιος ὁ E. Haas διακρίνει τοῦλάχιστον... ὁκτῶ (!) διαφορετικὰς σημασίαις στὴν χρῆση τοῦ ὄρου, ἀπὸ τὶς ὁποῖες ὁ Davutoğlu, φαίνεται νὰ υἰοθετεῖ μιὰ σύνθεση τῶν κατωτέρω τριῶν:

i) τὴν Ἴσορροπία ὡς «Ἡγεμονία» (*Hegemony*) ἢ ἐπιδίωξη ἡγεμονίας, ὅπως συμβαίνει στὴν περίπτωση τοῦ Nicholas Spykman²¹, ὁ ὁποῖος ἐπίσης ἀντελαμβάνετο τὴν ἰσορροπία ἰσχύος ὡς ὑπαινισσομένη τὴν ἀναζήτηση τῆς ἡγεμονίας. Ἡ θέσις τοῦ Spykman ὅτι ὅλα τὰ κράτη ἀναζητοῦν μιὰ ἡγεμονικὴ θέση κί' ὡς ἐκ τούτου εὐρίσκονται σὲ μιὰ περισσότερον ἢ ὀλιγώτερον συνεχῆ ἀντιπαράθεση τὸ ἓνα μὲ τὸ ἄλλο, ἔχει —κατὰ τὸν Haas— ὡς φυσικὴ συνέπεια τὸ γεγονὸς ὅτι ἂν σταματήσῃ ὀλίγον πρὶν τὸν ὀλοκληρωτικὸ πόλεμο, ὀφείλει νὰ καταλήξῃ σὲ κάποιον εἶδος ἰσορροπίας. Ὡστόσο, ὅπως συμπεραίνει ὁ Haas παραθέτοντας τὸ κατωτέρω ἀπόσπασμα τοῦ Spykman, ἡ τελευταία, δὲν δύναται ποτὲ νὰ εἶναι σταθερά, διότι οἱ πολιτικοὶ δὲν ἀναζητοῦν τὴν «ἰσορροπία», ἀλλὰ τὴν ἡγεμονία. Γράφει χαρακτηριστικῶς ὁ Spykman στὸ συγκεκριμένον σημεῖο: «Εἶναι ἀληθὲς ὅτι τὰ κράτη ἐνδιαφέρονται μόνον γιὰ μιὰ ἰσορροπία πρὸς ὄφελός τους. Στόχος τους εἶναι ὄχι ἡ ἰσορροπία, ἀλλὰ ἓνα εὐρὸν περιθώριον. Δὲν ὑπάρχει πραγματικὴ ἀσφάλεια στὸ νὰ εἶσαι τόσο ἰσχυρὸς, ὅσον καὶ ἓνας δυνάμει ἐχθρὸς. Ἡ μόνη ἀσφάλεια εὐρίσκεται στὸ νὰ εἶναι ὀλίγον ἰσχυρότερος. Δὲν ὑπάρχει δυνατότης δράσεως ἂν ἡ ἰσχύς κάποιου ἐλέγχεται πλήρως. Ὑπάρχει ἡ πιθανότης ἀσκήσεως θετικῆς ἐξωτερικῆς πολιτικῆς μόνον σὲ περίπτωσιν ὑπάρξεως ἐνὸς περιθωρίου ἰσχύος ποῦ μπορεῖ νὰ χρησιμοποιηθῇ ἐλεύθερα. Ὅποια κί ἂν εἶναι ἡ θεωρία καὶ ἡ ἐκλογίκευσις, πρακτικὸ σκοπὸ ἀποτελεῖ ἡ διαρκὴς βελτίωσις τῆς σχετικῆς θέσεως ἰσχύος τοῦ ἰδίου τοῦ κράτους. Ἡ ἐπιθυμητὴ ἰσορροπία εἶναι αὐτὴ ποῦ ἐξουδετερώνει τὰ ὑπόλοιπα κράτη, ἀφήνοντας τὸ κράτος ἐλεύθερον νὰ διαδραματίσῃ τὸν ρόλον τῆς ἀποφασιστικῆς δυνάμεως καὶ τῆς ἀποφασιστικῆς φωνῆς».²²

ii) τὴν Ἴσορροπία ὡς «Πολιτικὴ Ἴσχύς (*Power politics*)» ἐν γένει²³. Ἐκεῖ ὁ E. Haas ἀναφέρει, παραπέμποντας στὸν L. Bücher, πὼς σὲ πολλὰς ἐνκαιρίας τὰ κείμενα καταδεικνύουν ὅτι «Ἡ πάλῃ γιὰ τὴν ἰσορροπία ἰσχύος πράγματι ἀποτελεῖ μιὰ διαπάλη γιὰ ἰσχύ».²⁴ Συμπεραίνει ὅτι σὲ τὶς περιπτώσεις αὐτὰς «Ἡ ἰσχύς, ἢ πολιτικὴ ἀμιγυὺς ἰσχύς, ἢ *Realpolitik*, καὶ ἡ ἰσορροπία ἰσχύος σὲ αὐτὸ τὸ σημεῖο συγχωνεύονται σὲ μιὰ ἔννοια, αὐτὴν ποῦ θέλει τὴν ἐπιβίωσιν τοῦ κράτους στὰ πλαίσια ἐνὸς ἀνταγωνιστικοῦ διεθνοῦς κόσμου νὰ ἀπαιτεῖ τὴν χρῆσιν τῆς ἰσχύος δίχως ἠθικοὺς φραγμοὺς. Ὁ Λόρδος Bolingbroke, στὸ συναρπαστικόν του ἔργον *Letters on the Study and Use Of History*, ἐξέφρασε παρόμοιαις ἀπόψεις. Κατ' οὐσίαν, ὑπεστήριξε ὅτι ἡ ἔννοια τῆς ἰσορροπίας ἰσχύος ἀπετέλεσε ἀπλῶς ἓνα ἐξαιρετικὰ πρακτικὸ ἐπινόημα, μέσῳ τοῦ ὁποῖου τὰ κράτη τῆς Εὐρώπης θὰ μπορούσαν νὰ καθορίσουν πότε νὰ συνδυάσουν

21. Nicholas Spykman, *America's Strategy in World's Politics*, New York, 1942, pp. 21-25 ἐν Ernst Haas, *ἐνθ' ἄν.*, p. 450.

22. N. Spykman, *America's Strategy in World Politics*, New York, 1942, σ.σ. 21-25.

23. L. Bücher, «Über politische Kunstausdrücke. II. Politisches Gleichgewicht», *Deutsche Revue*, xii, 1887, pp. 336-338 ἐν Haas, *ἐνθ' ἄν.*, p. 451.

24. L. Bücher, *ἐνθ' ἄν.*, σ.σ. 336, 338 ἐν Haas, *ἐνθ' ἄν.*, p. 451.

τις δυνάμεις τους σὲ ἀμυντικὲς συμμαχίες ἐνάντια σὲ ὅποιο κράτος ὁμοιάζει νὰ ἐπιδιώκει τὴν ἡγεμονία, νὰ «θέσει ὑπὸ κίνδυνον τὶς ἐλευθερίες τους», τ. ἔ. νὰ τὰ ἀπορροφήσει. Ἐφ' ὅσον ἢ ἐν λόγῳ ἐπιθυμία ἐθεωρεῖτο ἐγγενὴς τόσον στὴν Γαλλία, ὅσον καὶ τὴν Αὐστρία ἀνὰ πᾶσα στιγμή, ἢ ἰσορροπία ἰσχύος λαμβάνει τὴν ἔννοια τοῦ ὁποιοῦδήποτε συνδυασμοῦ δυναμῶν προκειμένου νὰ ἐμποδισθεῖ ἢ "ἐπίθεσις".²⁵

Αὐτὴ ἢ διατύπωσις τοῦ ὅρου συχνάκις ἐπεκτείνεται προκειμένου νὰ συμπεριλάβει ὅλους τοὺς παράγοντες ποὺ συντελοῦν στὴν κρατικὴ ἰσχύ καὶ κυρίως τὶς στρατιωτικὲς ἐγκαταστάσεις, τὶς στρατιωτικὲς δυνατότητες καὶ τὶς στρατηγικὲς θέσεις.

iii) τὴν Ἴσορροπία ὡς ἓνα «Παγκόσμιον Νόμον τῆς Ἱστορίας (*Universal Law of History*)».²⁶ Τὴν σημασιολογικὴ αὐτὴν ὁμάδα ὁ Haas τὴν ὀριοθετεῖ μὲ παραδείγματα ἀπὸ τὸ ἔργον τῶν *John Basset Moore, Frederick L. Schuman, H. Morgenthau, J. - J. Rousseau, Friedrich Ratzel, I. Donnadieu* καὶ *A. Sorel*.²⁷ Ἐκεῖ ἀναφέρει διεξοδικῶς: «Ὁ *John Basset Moore* κάποτε ἔγραψε ὅτι: «Αὐτὸ ποὺ καλεῖται ἰσορροπία ἰσχύος εἶναι ἀπλῶς μία ἐκδήλωσις τοῦ ἀρχηγόνου ἐνστίκτου τῆς «αὐτοαμύνης», τὸ ὁποῖον τείνει νὰ παραγάγει συνδυασμοὺς σὲ ὅλες τὶς ἀνθρώπινες σχέσεις, τόσον τὶς ἐθνικὰς ὅσον καὶ τὶς διεθνεῖς, καὶ ἐκδηλώνεται πολὺ συχνὰ μέσῳ τῆς ἐπιθετικότητος. Ὁ ἐμφύλιος πόλεμος τῶν Ἡνωμένων Πολιτειῶν δὲν ἦταν ἢ μοναδικὴ ἀπόρροια ἐνὸς ἀνταγωνισμοῦ γιὰ τὴν ἰσορροπία ἰσχύος, ἀλλὰ εἶναι εὐρέως γνωστὸν ὅτι κάποιες περιοχὲς τῆς χώρας ἔχουν εὐρεθῆ καὶ παλαιότερα σὲ μόνιμες γενικὲς σχέσεις ἀμοιβαίας ὑποστηρίξεως, ἐξ αἰτίας ἐνὸς σταθεροῦ κοινοῦ συμφέροντος γιὰ ἓνα καὶ μόνον ζήτημα».²⁸

Ἔτσι συμπεραίνει ὅτι²⁹ ἀφετηρία τῶν ἐν λόγῳ χρήσεων εἶναι καὶ πάλιν ἡ ὑποτιθέμενη ἀναπόφευκτος καὶ φυσικὴ διαπάλη μεταξὺ τῶν κρατῶν γιὰ ὑπερίσχυση καὶ ἢ ἐξ ἴσου φυσικὴ ἀντίστασις σὲ τέτοιον εἶδους ἀπόπειρες. Δεδομένων τῶν δύο αὐτῶν θεωρήσεων, προκύπτει ὅτι ὅσο συνεχίζονται νὰ εὐρίσκονται σὲ ἰσχύ, διαπιστώνεται ἢ τάσις ὑπάρξεως μιᾶς «ἰσορροπίας» μεταξὺ κρατῶν ποὺ ἀναζητοῦν τὴν ἐπέκτασιν καὶ ἐκείνων ποὺ ἀντίκεινται σὲ αὐτὴν τὴν ἀναζητήσιν. Στὴν ἐκδοχὴ τῆς ἰσορροπίας τοῦ *Frederick L. Schuman*, ὑφίσταται ἢ τάσις σὲ ὅλα τὰ ρεβιζιονιστικὰ κράτη νὰ συντάσσονται ἐνάντια σὲ ἐκείνους ποὺ δεῖχονται ἀνυπόμονοι νὰ διατηρήσουν τὶς κρατοῦσες συνθήκας.

25. Bolingbroke, *Letters of the study and use of history*, new edition corrected, A. Millar, London, MDCCL, σ.σ. 249, 258, 266, 291, W.T.R. Fox, *The Super Powers*, New York, 1944, σ. 161 ff. (ὑπόσημ. Ernst Haas)

26. John Bassett Moore, *International Law and Some Current Illusions*, New York, 1924, p. 310.

27. Βλ. F. L. Schuman, *International Politics*, New York, 1941, pp. 281ff. H. Morgenthau, *Politics Among Nations*, New York, 1948, passim. F. Ratzel, *Politische Geographie, Munich*, 1903, passim καὶ F. Ratzel, *Ὁ Ζωτικὸς Χῶρος (Der Lebensraum)*, Πρόλογος-Εἰσαγωγή I. Θ. Μάζης, ἐκδ. Προσκήνιο-Σιδεράτος, σ.σ. 52-56 καὶ 124-134.

28. J.B. Moore, *International Law and Some Current Illusions*, New York, 1924, σελ. 310.

29. Πρβλ. Ernst Haas, «The Balance of Power: Prescription, Concept or Propaganda?», *World Politics*, vol. 5, 1953, pp. 452-455

Ἀναφορικῶς πρὸς τὴν περίπτωση τοῦ καθηγητοῦ Morgenthau σημειώνει ὅτι συμφώνως πρὸς τὴν ἔποψη τοῦ ἀμερικανοῦ ρεαλιστοῦ θεωρητικοῦ τὰ «ἰμπεριαλιστικά» κράτη τείνουν νὰ παρατάσσονται ἐνάντια σὲ ἐκείνα πὸν ὑπερασπίζονται τὸ *status quo*, παράγοντας κατ' αὐτὸν τὸν τρόπο μία ἰσορροπία.³⁰ Συνεπῶς, συχνὰ εἶναι ἔμφυτος σὲ αὐτὴν τὴν διατύπωση ἡ θεώρησις τῆς Εὐρώπης ὡς ἐνὸς μεγάλου «συνασπισμοῦ» ὑπὸ ὁμοιογενεῖς ἠθικὲς ἀρχὲς καὶ θρησκεία, καθὼς καὶ ὑπὸ τοὺς κανόνες τοῦ διεθνοῦς δικαίου. Ὅμοίως, ἡ διαπάλη γιὰ τὴν ἰσορροπία ἰσχύος ἀποτελεῖ μέρος τοῦ ἐν λόγῳ συστήματος καὶ τείνει πρὸς τὴν διατήρησι τῆς ἰσορροπίας ἰσχύος, ἀποφεύγοντας τὴν ἡγεμονίαν ἐνὸς καὶ μόνου μέλους. Ἀσφαλῶς, σὲ αὐτὴν τὴν διατύπωση ἐντοπίζεται συχνότερα ἡ ἀναλογία τῆς μηχανικῆς ἰσορροπίας. Ἐκεῖ μνημονεύει τὴν ἄποψη τοῦ Ρουσσώ ὅτι «Τὰ ἔθνη τῆς Εὐρώπης σχηματίζονται μεταξύ τους σιωπηρὰ ἓνα ἔθνος... Τὸ παρὸν σύστημα τῆς Εὐρώπης διαθέτει ἀκριβῶς τὸν βαθμὸ σταθερότητος πὸν τὸ διατηρεῖ σὲ μία διαρκῆ κατάσταση κινήσεως δίχως νὰ τὸ διαταράσσει. Ἡ ἰσορροπία πὸν ὑπάρχει στὴν ἰσχύ ἀυτῶν τῶν ἀποκλινόντων μελῶν τῆς εὐρωπαϊκῆς κοινωνίας ἀποτελεῖ περισσότερον φυσικὸ, παρὰ τεχνητὸ ἔργο. Διατηρεῖται δίχως προσπάθεια, κατὰ τέτοιον τρόπο, ὥστε ἂν κλίνει ἀπὸ τὴν μία πλευρά, ἐπανέρχεται πολὺ σύντομα ἀπὸ τὴν ἄλλη... Αὐτὸ τὸ σύστημα τῆς Εὐρώπης διατηρεῖται ἀπὸ τὴν συνεχῆ ἐπαγρύπνησι ἢ ὁποῖα παρατηρεῖ ὅλες τὶς διαταραχὰς στὴν ἰσορροπία ἰσχύος».³¹

Στὴν περίπτωση τοῦ Ratzel, ὁ Haas θεωρεῖ πὼς ὁ γερμανὸς Γεωγράφος/Γεωπολιτικὸς προσέδωκε σὲ αὐτὴν τὴν ἔποψη ἓνα γεωγραφικὸ προσανατολισμὸ, ἰσχυριζόμενος ὅτι κατὰ τὴν διάρκειά τῆς «νεανικῆς περιόδου» τῶν κρατῶν, λαμβάνει χώρα μία συνεχῆ διαδικασία διαστολῆς καὶ συστολῆς σὲ ἓνα δεδομένο Raum (χῶρο), καταλήγοντας σὲ μία φυσικὴ ἰσορροπία μεταξὺ τῶν νεαρῶν ἀνταγωνιστῶν.³² Εἴτε στὰ πλαίσια αὐτῆς τῆς ἐκδοχῆς ἢ χωρὶς τὸ ὄφελος τῶν γεωπολιτικῶν ἐννοιῶν, ἡ θεωρία εἶναι εὐρέως ὑποστηριζομένη, ἀνταποκρινομένη περὶπου σὲ αὐτὸ πὸν ὁ καθηγητὴς Wight ἀποκαλεῖ «στατικὴ ἰσορροπία ἰσχύος». Ἔχει γίνεαι ἐκτενὴς ἀναφορὰ σὲ αὐτὴν ἀπὸ τὸν Donnadiou, ὁ ὁποῖος ἰσχυρίσθη ὅτι «Ἡ μοῖρα παίρνει μαζὴ τῆς ἐκείνου πὸν συναινεῖ καὶ παρασύρει ἐκείνου πὸν ἀρνεῖται!», ὅπως εἶπε ὁ Ραμπλαί. Εἶναι λοιπὸν προφανὴς ἡ ἔποψις ὅτι γιὰ τὴν προσέγγισι αὐτῆς τῆς ἰσορροπίας τῆς ἰσχύος, αὐτὴ ἀποτελεῖ μία ἐξ αὐτῶν τῶν ἀναγκαστικῶν δυνάμεων. Ἄλλοις λόγοις, πρόκειται γιὰ τὴν ἔκφρασι ἐνὸς νόμου στὴν ζωὴ τῶν ἐθνῶν.³³

Ἐνῶ γιὰ τὴν περίπτωση τοῦ Albert Sorel, ὁ Haas θεωρεῖ ὅτι ἡ ἐκδοχὴ τοῦ παγκοσμίου νόμου ὑπέστη περαιτέρω ἐπεξεργασία. Ἐν πρώτοις, ὁ Sorel δὲν

30. Morgenthau, *ἔνθ' ἄν.*, passim. Ἐπίσης, F.L. Schuman, *International Politics*, New York, 1941, σελ. 281ff.

31. J.J. Rousseau, *Extrait du projet de paix perpetuelle de M. l'abbé de Saint-Pierre*, ὅπως ἀναφέρεται ἐν Donnadiou, *ἔνθ' ἄν.*, σ.σ. 9-10.

32. F. Ratzel, *Politische Geographie*, Munich, 1903, ὅπως ἀναφέρεται ἐν Kaeber, *ἔνθ' ἄν.*, σελ. 4.

33. L. Donnadiou, *Essai sur la théorie d'équilibre*, Paris, 1900, σ. xx. Βλ. ἐπίσης τὴν περιγραφὴ τοῦ Sir Eyre Crowe στὸ διάσημο κρατικὸ ἔγγραφο τοῦ 1907, στὸ ὁποῖον κυριαρχεῖ ἡ προσέγγισις τοῦ «παγκόσμιου νόμου».

ισχυρίσθη την «οίκουμενικότητα» της αρχής, αλλά περιώρισε την εφαρμογή της στην Ευρώπη του παλαιού καθεστώτος (ancien régime), κατά την διάρκεια του οποίου, η πολιτική μεταξύ των ανωτάτων αρχόντων, έθεωρείτο έξ ολοκλήρου άπηλλαγμένη από ιδεολογικές όριζουσες. Έπι πλέον, ένψ άντιμετώπισε τις πολιτικές της ίσορροπίας ίσχύος ως «φυσικές» και σέ μεγάλο βαθμό ένστικτώδεις, παρεδέχθη έν τούτοις, ότι η πρακτική της έξισορροπήσεως άπετελούσε τó άποτέλεσμα λογικών άποφάσεων βασιζομένων στην αρχή του *raison d' état*. Για τόν Sorel, η πολιτική δράσις άποτελεί τó άποτέλεσμα της έπιθυμίας για «έξουσία κατόπιν δράσεως», της άπληστίας και του φθόνου. Η έπέκτασις συνιστά τó πολιτικό κίνητρο τó όποιον άποτελεί τó κλειδί για την κατανόηση των διεθνών σχέσεων. Και τó *raison d' état* «κυριαρχεί σέ όλες τις καταστάσεις στις όποιες κάποιος νοιώθει άρκετά ίσχυρòς προκειμένου νά ακολουθήσει με άτιμωρησία τις πολιτικές πού προτείνονται άπό αυτόν. Άποτελεί την έμπνευση για τις ίδιες σκέψεις στην Βιέννη και τó Βερολίνο. Οί νεαροί κυβερνήτες και μελλοντικοί ύπουργοί μαθαίνουν γι' αυτό. Ο Sorel ύποστηρίζοντας την άποψη του θυμίζει ένα άπόσπασμα άπό τó Institutions politiques του Bielfeld: «Σέ όποιαδήποτε κατάσταση κι' άν εύρεθεί ένα κράτος, η θεμελιώδης αρχή του *raison d' état* παραμένει άναλλοίωτος. Η έν λόγω αρχή, η όποία γίνεται άποδεκτή άπό όλα τά παλαιά και σύγχρονα έθνη, προβλέπει ότι η εύημερία του λαού θα πρέπει πάντοτε νά άποτελεί τόν ύπερτατο νόμο». Και συμπληρώνει τά έπιχειρήματά του με την φράση ένòς Αύστριακού διπλωμάτου, τó 1791 ó όποιος φέρεται είπών ότι οί «μεγάλες δυνάμεις θα πρέπει νά συμπεριφέρονται μόνον έν άρμονία πρòς τó *raison d' état*. ... Τó συμφέρον θα πρέπει νά υπερνικά κάθε είδος άποστροφής, όπως κι' άν αυτή έκφράζεται».

Ο Sorel ύποστηρίζει άκόμη, κατά τόν Haas, ότι οί ίδιες οί ύπερβολές των άνεξελέγκτων και έπιθετικών δογμάτων του *raison d' état* καταλήγουν στην άντιπαράθεσή τους: μετριοπάθεια, προθυμία για συνέχιση της έπεκτάσεως όταν τó άντίτιμο είναι μικρό, και προθυμία για συμμόρφωση στις συνθήκες άν δέν συνεπάγεται κάποια ύπερβολική θυσία. Ο Sorel συνοψίζει τούς έν λόγω περιορισμούς ύπό τούς όρους του «αύτονοήτου συμφέροντος (*intérêt bien entendu*)» και ύποστηρίζει ότι έν περιπτώσει έφαρμογής τους, καταλήγουν σέ μίαν ίσορροπία ίσχύος. Γράφει χαρακτηριστικώς: «Η σύγκλισις των φιλοδοξιών άποτελεί τó όριο στην έπέκταση. Έφ' όσον δέν ύπάρχουν πλέον έδάφη πρòς διεκδίκησιν στην Ευρώπη, ένα κράτος μπορεί νά έμπλουτισθεί μόνον είς βάρος των γειτόνων του. Ωστόσο, όλες οί δυνάμεις έχουν συμφωνήσει νά μη έπιτρέπουν σέ ένα κράτος άνάμεσά τους νά άνέλθει είς βάρος των άλλων. Έκείνος πού έγείρει αξιώσεις διεκδικώντας τόν ρόλο του λέοντος, πιθανώτατα θα δει τούς άντιπάλους του νά συνασπίζονται έναντίον του. Όθεν, προκύπτει μεταξύ των μεγάλων κρατών ένα είδος κοινωνίας βασιζομένης σέ ένα κοινό ένδιαφέρον, ήτοι την διατήρηση των κεκτημένων, την άπολαβή κέρδους άνάλογα με την δέσμευση πού αυτά αναλαμβάνουν και την έμπόδιση όλων των συνασπισμένων κρατών νά όρίζουν τó δίκαιο για τά ύπόλοιπα».³⁴

Και κατόπιν τούτων, ó Haas καταλήγει στό συμπέρασμα ότι: «ή ίσορροπία

34. A. Sorel, *L' Europe et la Révolution française*, Paris, 1908, σ.σ. 19-20, 30-35.

ισχύος λαμβάνει την έννοια της ένστικτώδους αντιθέσεως απέναντι στην ήττολογημένη θέση του *raison d'état*. Ἡ ἀνεπίγνωτος μετριοπάθεια περιορίζει προσωρινῶς τὴν προμελετημένη ἀπληστία. Κατ' αὐτὸν τὸν τρόπο, δημιουργεῖται μία γενικὴ διαλεκτικὴ τῶν σχέσεων ἰσχύος, στὰ πλαίσια τῆς ὁποίας οἱ ἰσορροπίες ἰσχύος διαδραματίζουν ἓνα σαφὲ ρόλο. Ὡστόσο, καμμία ἰσορροπία δὲν εἶναι μόνιμος καὶ εἶναι ὑποκειμένη στὴν ἀλλαγὴ ἀνὰ πᾶσαν στιγμή. Δὲν ἐγγυάται οὔτε τὴν εἰρήνην οὔτε τὸ δίκαιο. Κατ' οὐσίαν, συνεπάγεται τὸν πόλεμο καὶ τὶς καταστροφές του, ὅποτε, ἓνα πρόην κράτος-ἀντίβαρο, ἀποκτᾷ ἐπαρκῆ ἰσχὴν προκειμένου νὰ προβάλλει μία πρόκληση στὴν ἴδια τὴν ἰσορροπία τὴν ὁποίαν ἐκλήθη νὰ διατηρήσει»³⁵.

Ἡ νταβουτογλιανὴ ἀνάλυσις, ὅπως αὐτὴ προυσιάζεται στὴν Εἰσαγωγή του καὶ ἡ χρησιμοποιοιμένη ὁρολογία γιὰ τὴν έννοια τῶν «φυσικῶν» καὶ «πολιτικῶν συνόρων», ἀλλὰ καὶ ἡ έννοια τῆς «Mittellage/Κεντρικῆς στρατηγικῶς Περιοχῆς/coren areas» καὶ τοῦ «ἀγῶνος γιὰ Χῶρο/Kampf um Raum» τῶν ἀνταγωνιζόμενων ἐθνικο-κρατικῶν δρώντων μᾶς ἀναγκάζουν νὰ κατανοήσομε ὅτι ὁ συγγραφεὺς κινεῖται στὸν χῶρο τῶν ρατσελιανῶν θεωριῶν περὶ Ζωτικῶν Χῶρου/Lebensraum³⁶. Ἡ ἐπιμονή του στὶς έννοιες τοῦ ἱστορικοῦ καὶ γεωγραφικοῦ βᾶθους, ὅπου μάλιστα ὑπαγάγει τὸ δεύτερο ὡς ὑποσύνολο στὸ πρῶτο εἶναι ἡ πιστὴ ἀντιγραφή τῆς 3ης Ἀρχῆς περὶ φύσεως τοῦ κράτους τοῦ Ράτσελ, ὁ ὁποῖος ὑποστηρίζει ὅτι: «Τὸ γεωγραφικὸ καὶ ἱστορικὸ περιβάλλον χαρακτηρίζει τοὺς ἀνθρώπους, τοὺς καταγόμενους ἀπὸ ἓνα συγκεκριμένο κράτος». Εἶναι σαφῆς ἡ ἄρρηκτος, κατὰ τὸν Ράτσελ, σχέσηις μεταξὺ ἱστορίας-πολιτισμοῦ, γεωγραφικοῦ φυσικοῦ χῶρου καὶ λαοῦ ἐνὸς κράτους, ὅταν ὁ γερμανὸς γεωγράφος, γράφει στὸ ἔργο του Πολιτικὴ Γεωγραφία (*Politische Geographie*): «ὅταν ὁμιλοῦμε γιὰ τὴν πατρίδα μας, προσθέτομε στὴν έννοιάν της ἀφ' ἐνὸς μὲν ὅ,τι ἀποτελεῖ ἀνθρώπινο δημιούργημα, ἀφ' ἐτέρου δὲ τὶς μνήμες ποὺ εὐρίσκονται ἐκεῖ βαθεῖα ριζωμένες. Ἔτσι, μιὰ οὐσιαστικῶς καὶ ἀρχικῶς γεωγραφικὴ έννοια μὲ τὴν αὐστηρὰ σημασία τοῦ ὅρου [φυσικο-γεωγραφική], μετατρέπεται σὲ πνευματικὸ καὶ συναισθηματικὸ δεσμὸ μεταξὺ τῶν κατοίκων αὐτοῦ τοῦ τόπου καὶ τῆς Ἱστορίας τους».³⁷

Ἐπίσης στὸ ἴδιο κείμενο τῆς Εἰσαγωγῆς του, ὁ Davutoğlu, «ὁμιλῶντας γιὰ «ὄραμα τῶν γεωπολιτικῶν ὁρίων/frontiers» καὶ γιὰ τὴν «εὐέλικτη/ἐλαστικὴ ζώνη/παραμεθῶριο ζώνη»³⁸/belt, ἀνάλογα μὲ τὶς ἀλλαγές κυριαρχίας», ὑπονοεῖ σαφῶς καὶ ἐπανεισάγει τὴν ρατσελιανὴ έννοια τῆς «Raumsinn/τῆς αἰσθήσε-

35. Πρὸβλ. Ernst Haas, «The Balance of Power: Prescription, Concept or Propaganda?», *World Politics*, vol. 5, 1953, pp. 452-455.

36. Friedrich Ratzel, (I. Θ. Μάξης, ἐπιμ.-Εἰσαγωγή), *Ὁ Ζωτικὸς Χῶρος*, ἐκδ. Προσκήνιο-Σιδεράτος, Ἀθήνα, 2001.

37. Friedrich Ratzel, *Politische Geographie*, München, Leipzig, Oldenburg, 1903, σελ. 3 ἐν Friedrich Ratzel, *Géographie Politique*, (Charles Hussy, dir.), Editions Régionales Européennes SA, Dif. Economica, Paris 1988, Pref. de Ch. Hussy, p. 42.

38. Θεωρῶ αὐτὸν τὸν ὅρον ὡς δοκιμώτερον τοῦ «belt», διότι εἶναι καὶ ὁ ἀκριβής. Ἀναφερόμεθα στὸν εὐρύτερο ἐκεῖνο χῶρο ποὺ ἐκτείνεται ἔνθεν ἀκαίθευ τῆς «μεθῶριου γραμμῆς» («πολιτικὰ σύνορα» ἢ ἀπλῶς «σύνορα»)

ως τοῦ Χώρου» ἀλλὰ χρησιμοποιώντας τὸν ὄρο ἀγγλιστὶ καὶ ὄχι στὰ γερμανιστί, ὅπως θὰ ἔπρεπε, ὥστε νὰ διακρίνεται ἡ γεννητικὴ καταγωγὴ του. Ἐὰν ἄφηνε τὸν γερμανικὸ ρατσελιανὸ ἀλλὰ καὶ χαουσχοφερλιανὸν ὄρο «Grenzen/ ὄρια», τὰ πράγματα στὸ κείμενό του θὰ ἦσαν πολὺ πιὸ καθαρά.³⁹ Ὁ Haushoffer ἄλλωστε θεωρεῖ ὅτι τὰ Σύνορα ἀποτελοῦν «βιογεωγραφικὲς ὀντότητες μὴ δεσμευόμενες ἀπὸ νομικοὺς περιορισμούς». Τὴν ἴδια βιογεωγραφικὴ προσέγγιση υἱοθετεῖ, ἐξ ἀρχῆς καὶ ὁ Davutoğlu ἐκκινώντας ἀπὸ τὸ ἀρχικὸ κείμενο τῆς *Εἰσαγωγῆς* του.

Ὁ Haushoffer θεωρῶντας ὅτι ἡ ζωὴ δὲν μπορεῖ νὰ ὑποτάσσεται σὲ ἀναχρονιστικοὺς κανόνες οἱ ὁποῖοι παρεμποδίζουν τὴν φυσικὴ τῆς ἐξέλιξη, ἐκτιμᾷ ὅτι τὰ σύνορα εἶναι εὐαίσθητα στὴν ἐσωτερικὴ «πίεση» ἐνὸς ἔθνους (*Volksdruck*)⁴⁰ ἰδίως ὅταν αὐτὸ εἶναι ἀνεπτυγμένο καὶ μὲ τάσεις συνωστισμοῦ, ὅπως ἡ Γερμανία. Ἡ μεθοριακὴ θεωρία τοῦ γερμανοῦ γεωγράφου πρεσβεύει τὴν ἐλαστικότητα/εὐελιξία τῶν συνόρων: Τὰ σύνορα δὲν εἶναι ἀπλῆς γραμμὲς ποὺ καθορίζουν τὴν κρατικὴ ἐπικράτεια, ἀλλὰ «εὐρύτερες ἐλαστικὲς/εὐέλικτες ζῶνες (εὐέλικτες belt, κατὰ τὸν Davutoğlu) ζωτικῶν συμφερόντων καὶ δικαιωμάτων».

Ὁ Davutoğlu ὑποστηρίζει ἀκριβῶς τὶς ἴδιες θέσεις στὴν *Εἰσαγωγὴ* του ἀπὸ θεωρητικῆς ἐπόψεως καὶ εἰς ὅλον του τὸ πόνημα ἀπὸ πλευρᾶς ἐφαρμογῆς τῶν ἀρχῶν αὐτῶν γιὰ τὸ νεο-ὀθωμανικόν του πρότυπο. Εἶναι πολὺ χαρακτηριστικὸν τὸ τμῆμα ἐκεῖνο τοῦ εἰσαγωγικοῦ του κειμένου στὸ ὁποῖον ἀναφέρει: «Οἱ δυνάμεις ποὺ δὲν ἀντιμετωπίζουν σὲ αὐτοῦ τοῦ εἶδους τὰ ἀνοίγματα σοβαρὰ ἐμπόδια στίς γραμμὲς στρατηγικῆς τους ἐπεκτάσεως, ἐγκαθιδρύουν μιὰν ἐνότητα μεταξὺ τῶν κεντρικῶν περιοχῶν (*Mitellage*) καὶ τῶν νέων ζωνῶν (*belts*) χαρακτηρισζόμενη ἀπὸ στρατηγικὴ συνέπεια. Ὑπάρχει μεταξὺ τῶν κεντρικῶν περιοχῶν, τῶν γεωπολιτικῶν/γεωπολιτισμικῶν ὀρίων καὶ τῶν πολιτικῶν συνόρων ὀρισμένων χωρῶν μιὰ φυσικὴ ἄρμονία⁴¹ καὶ μιὰ φυσικὴ διαχωριστικὴ γραμμὴ (φυσικὸν ὄριο) μὲ τὸν ἔξω κόσμον»⁴². Γιὰ τὶς νησιωτικὲς χώρες, γιὰ τὶς ὁποῖες θεωρεῖ ὅτι ἔχουν φυσιολογικὰ φυσικὰ σύνορα μὲ τὸν ἔξω κόσμον καὶ τὸν γειτονικὸ Ἑπαιρωτικὸ Χῶρον, γράφει ὁ τοῦρκος θεωρητικὸς: «Τὶς περιόδους ὅπου ἀρχίζει νὰ διακρίνεται μιὰ δύναμις τοῦ Ἑπαιρωτικοῦ Χώρου ἢ ὅταν ἡ νησιωτικὴ χώρα εἰσέρχεται σὲ μιὰ περίοδο στρατηγικοῦ ἀνοίγματος (ἐδῶ ἔχομε τὴν ἔννοια τῆς χαουσχοφερλιανῆς «πίεσεως» (*Volksdruck*) αὐξάνεται τὸ ἐνδιαφέρον καὶ οἱ παρεμβάσεις (ἢ χαουσχοφερλιανὴ διεκδίκησις «τῶν ζωτικῶν συμφερόντων καὶ δικαιωμάτων») ἀπὸ τὶς κεντρικὲς περιοχὲς (*Mitellage*) πρὸς τοὺς Ἑπαιρωτικοὺς Χώρους...»⁴³. Νομίζω πὼς καθίσταται ἀπολύτως ἐμφανὴς ἡ χαουσχοφερλιανὴ ἐπιρροὴ καὶ μάλιστα στὴν χειροτέραν, τὴν πλέον ἐπιθετικὴ ἐκδοχὴ τῆς, ὅπως δὲν τὴν διεννοήθη οὔτε ὁ ἴδιος ὁ Haushoffer.

39. Βλ.: A. Davutoğlu, *Τὸ Στρατηγικὸ Βάθος. Ἡ Διεθνὴς θέση τῆς Τουρκίας*, Ἐκδόσεις Ποιότητα, Αθήνα, 2010, σ.σ. 50-51. («Stratejik Derinlik. Türkiye'nin Uluslararası Konumu», Küre Yayınları, İstanbul 2004 (18η ἐκδοσις) [1η ἐκδοσις 2001])

40. Ἡ ὑπογράμμισις ἰδική μας.

41. Ἡ ὑπογράμμισις ἰδική μας.

42. Βλ.: A. Davutoğlu, *Τὸ Στρατηγικὸ Βάθος... ἐνθ' ἄν.*, σ.σ. 52-53.

43. Βλ.: A. Davutoğlu, *Τὸ Στρατηγικὸ Βάθος... ἐνθ' ἄν.*, σελ. 53.

Ἀναλογίες, σαφέστατες, ἀκριβεῖς, συνεπέστατες καὶ διαυγεῖς σχετικῶς πρὸς τὴν ἀντίληψή του περὶ συνόρων, θὰ εὔρη κανεῖς κι' ἄλλες πολλές στὴν συγκριτικὴ ἀνάγνωση τῆς Εἰσαγωγῆς (καὶ ὄχι μόνης) τοῦ Davutoğlu καὶ τοῦ διασημοῦ ἔργου τοῦ Karl Haushoffer, *Grenzen in ihrer Geographischen und Politischen Bedeutung* (*Τὰ Σύνορα ὡς πρὸς τὴν Γεωγραφικὴ καὶ Πολιτικὴ τους Σημασία*), Βερολῖνον, 1927. Ἄλλωστε, ὅλο τὸ πόνημα τοῦ τούρκου διανοητοῦ, μᾶς φέρει κατὰ νοῦν τὴν ἀντισλαβικὴ καὶ ἀντι-ἀγγλοσαξωνικὴ, ἀντι-ἰμπεριαλιστικὴ γεωπολιτικὴ θεωρία τοῦ Haushoffer, καὶ τοῦ Γκούντενχοφ Καλλέργη περὶ *Παν-Ἀσίας καὶ Παν-Εὐρώπης*. Ὁ Haushoffer, ἔχοντας βαθύτατα ἐπιρρασθεῖ ἀπὸ τὶς ἰδέες περὶ *Παν-Ἀσίας καὶ Παν-Εὐρώπης* τοῦ ἡμετέρου Καλέργη, ἐπρότεινε τὴν «*ὑπέρβαση τῶν ἐθνικισμῶν*», ὅπως ἀκριβῶς καὶ ὁ τοῦρκος συνάδελφός του πράττει μὲ τὸ ἐργαλεῖο τοῦ Ἰσλάμ, καὶ ἤθελε νὰ συμβάλει μὲ τὸ ἔργο του στὴν «*ἀνάδυση μεγάλων ἡπειρωτικῶν χώρων οἱ ὁποῖοι θὰ διεμορφοῦντο ἀπὸ ἀλληλέγγυα ἔθνη*», ὅπως ἀκριβῶς καὶ ὁ Davutoğlu προτείνει μὲ τὸν νεο-ὀθωμανικὸ χῶρό του καὶ τὸ «*περὶ μηδενικῶν τριβῶν μὲ τοὺς γείτονες*» θεωρητικόν του ἐργαλεῖο. Ἐπίσης ὁ Haushoffer ἐπεδίωκε, κατ' ἀπόλυτον ἀντίστροφον ἀλλ' ὁμοίωστοχον ἀντιστοιχία μὲ τὸν Davutoğlu, τὴν συνεργασία Εὐρωπαίων, Ρώσων καὶ Ἰαπῶνων σὲ μιὰ μεγάλη συμμαχία ἢ ὁποία θὰ ἀπέκλειε τὸ Ἡνωμένον Βασίλειον καὶ τὶς ΗΠΑ.

Ὁ Haushoffer ἐπρέσβευε ὅτι δὲν ἦτο δυνατόν ἡ Γερμανία νὰ σεβασθεῖ τὰ σύνορα τὰ ὁποῖα τῆς ἐπέβαλλε ἡ Συνθήκη τῶν Βερσαλιῶν τοῦ 1919 διότι ὄφειλε νὰ εἶναι μεγάλη δύναμις καὶ νὰ ἐνοποιήσει ὅλους τοὺς γερμανοὺς, ἀνακτώντας τὰ φυσικά της σύνορα, δηλαδὴ τὰ σύνορα τὰ ὁποῖα θὰ ἐπιτρέπουν στὸν γερμανικὸν Volk (λαὸ) νὰ ζῆ καὶ νὰ ἀναπτύσσεται. Τὸ ἴδιο ἀκριβῶς πρεσβεύει καὶ ὁ Davutoğlu, ὁ ὁποῖος δὲν ἀποδέχεται τὴν Συνθήκη τῆς Λωζάννης, οὔτε καμμία ἄλλη Συνθήκη, ἀλλὰ θεωρεῖ ὅτι ὀφείλει ἡ Τουρκία νὰ ἡγεμονεύσει σὲ ἓνα αὐτοκρατορικὸ, χαλιφατικὸν τύπου νεο-ὀθωμανικὸ σχηματισμό, ὅπου θὰ ἐνοποιηθοῦν ὅλοι οἱ τουρκικῆς ἢ μὴ καταγωγῆς Μουσουλμᾶνοι τοῦ γεωγραφικοῦ συμπλόκου ἀπὸ τὸν Δούναβι, τὰ Βαλκάνια, τὸν Καύκασο, τὴν Κεντρικὴ Ἀσία καὶ τὴν Εὐρύτερη Μέση Ἀνατολή, ὥστε νὰ δυνηθοῦν νὰ ζήσουν συμφῶνως πρὸς τὴν δύναμιν καὶ τὸν διεθνή τοὺς ρόλο. ὅλα αὐτὰ θὰ φανοῦν στὶς παραγράφους ποὺ ἀκολουθοῦν.

Ὁ Davutoğlu ἀναγνωρίζει τὴν ἐπικαιροποίησιν τοῦ στρατιωτικοῦ χαρακτήρος τοῦ ἄξονος ΗΠΑ-Εὐρασία-Ἀσία-Εἰρηνικὸς καὶ μάλιστα μὲ τὴν ἔννοια «*ποὺ ἀνέπτυξε κατὰ τὸν Β' Παγκόσμιον Πόλεμον ὁ γερμανὸς γεωπολιτικὸς ἐπιστήμων K. Haushoffer*» ἐκτιμώντας ὅτι ὁ ἄξων αὐτὸς «*ἐπανέρχεται στὴν ἐπικαιρότητα μὲ τὴν μορφή τῶν ἄξόνων τῆς διεθνοῦς οἰκονομικῆς πολιτικῆς*»⁴⁴.

Ὁ Haushoffer ἐπίστευε ὅτι ὁ γεωστρατηγικὸς ἔλεγχος τῆς «*περιοχῆς ζεύξεως*» μεταξὺ Εὐρώπης καὶ Ἀσίας, δηλαδὴ τὸ Αἰγαῖο καὶ ἡ Ν/Α Μεσόγειος ἀποτελεῖ τὴν κλεῖδα τῆς Παγκόσμιας κυριαρχίας. Δὲν νομίζω νὰ ἔμεινε σὲ κάποιον ἀναγνώστη τοῦ νταβουτογλιανοῦ Στρατηγικοῦ Βάθους ἢ ἐλαχίστη ἀμφιβολία ὅτι ἀκριβῶς τὸ ἴδιο πρεσβεύει καὶ ὁ Davutoğlu!

44. Ἄ. Νταβούτογλου, *Στρατηγικὸ Βάθος καὶ ἡ Διεθνὴς Θέση τῆς Τουρκίας*, Ποιότητα, Ἀθήνα, 2010, σ.σ. 709-710 (1^η 2001, «*Stratejik Derinlik. Türkiye'nin Uluslararası Konumu*», Küre Yayınları, İstanbul 2004 (18^η ἔκδοσις) [1^η ἔκδοσις 2001]).

V. Οι άγγλοσάξωνες κλασικοί γεωπολιτικοί και η χρήση των στην νταβουτογλιανή γεωγραφική-γεωπολιτική προσέγγιση

Ο Νταβούτογλου, έκτιμᾷ πὼς παρὰ τὸ γεγονός ὅτι στὴν σύγχρονη γεωπολιτική καὶ γεωστρατηγική συγκυρία, τὴν χαρακτηριζομένη ἀπὸ τὴν ραγδαίαν ἀνάπτυξη τοῦ ἀεροπορικοῦ ὄπλου καὶ τὴν γεωστρατηγική ἐκμετάλλευση τοῦ ἐναερίου Χώρου καὶ Διαστήματος καὶ παρὰ τὶς γεωπολιτικὲς προτάσεις Α. Ρ. de Seversky σχετικὰ μὲ τὴν γεωπολιτικὴ κρισιμότητα τῆς Βορείου Πολιτικῆς «περιοχῆς ἀποφάσεως» οἱ ἀπόψεις τοῦ Mahan καὶ τὸ γεωπολιτικὸ ὑπόδειγμα τοῦ Spykman, διατηροῦν ἀπολύτως τὴν σπουδαιότητά τους. Ἐπίσης, θεωρῶντας ὅτι μὲ τὴν μίξη τῶν δύο ὑποδειγμάτων (de Seversky-Spykman) πλησιάζει ἡ *Κεντρικὴ Γῆ ἢ Ζώνη Ἄξων*⁴⁵ πρὸς τὴν «περιοχὴ τῆς ἀποφάσεως» καὶ ἐφ' ὅσον ἡ Τουρκία διαδραματίζει σημαντικώτατο ρόλο στὴν Ζώνη Ἄξονα, θὰ συνεχίσει νὰ διαδραματίζει σημαντικώτατο ρόλο καὶ στὸ νέο πλέγμα. Ἐπίσης προσδίδει μεγάλη σημασία στὸ Κρηπίδωμα (Rimland)⁴⁶ κατὰ τὴν περίοδο τοῦ Ψυχροῦ Πολέμου καὶ τῆς συναφούς ἀλματώδους ἀναπτύξεως τῆς Πυρηνικῆς Ἴσχύος, ἐντοπίζοντας τὴν σημασία τῶν συγκρούσεων χαμηλῆς ἐντάσεως καὶ παρατηρῶντας ὅτι «κατὰ τὴν περίοδο ἀπὸ τὸν Β' Παγκόσμιο Πόλεμο ὡς τὸ τέλος τοῦ Ψυχροῦ Πολέμου ἀπὸ τὶς 50 χαμηλῆς ἐντάσεως συγκρούσεις, σὶς ὁποῖες ἐπενέβησαν ἕμμεσα ἢ ἄμεσα οἱ ΗΠΑ, οἱ 30 ἐξεδηλώθησαν στὸ Κρηπίδωμα...»⁴⁷.

Ο Νταβούτογλου διαπιστώνει ἀκόμη τὶς γεωπολιτικὲς ἀνακατατάξεις καὶ τὶς δυναμικὲς ποὺ αὐτὲς προκαλοῦν πάνω στὰ νομικὰ σύνορα ποὺ ἐπέβαλε ὁ Ψυχρὸς Πόλεμος, μετὰ τὸ γεωπολιτικὸ κενὸ ποὺ προεκάλεσε ἡ λήξις του μὲ τὴν διάλυση τοῦ Συμφώνου τῆς Βαρσοβίας καὶ διαβλέπει στὴν φάση αὐτὴν τὸν νέο ρόλο τῆς νεο-ὀθωμανικῆς Τουρκίας. Οἱ νέοι χῶροι ποὺ ἀφοροῦν τὴν τουρκικὴ προβολὴ ἰσχύος εἶναι αὐτοὶ τῆς Κεντρικῆς Ἀσίας, τῆς Εὐρυτέρας Μέσης Ἀνατολῆς τῶν Βαλκανίων, τοῦ Καυκάσου καὶ τῆς Νοτιο-Ἀνατολικῆς Μεσογείου. Στὴν μεθοδολογικὴ φάση τῆς ἴδιας προσπάθειας ὁ Davutoğlu δίδει ἰδιαίτερη προσοχὴ στὸν γεωγραφικὸ καθορισμὸν τῶν ὁρίων τῶν κρισίμων Ὑποσυστημικῶν Γεωγραφικῶν Συμπλόκων συνιστωμένων ἀπὸ ἐθνοκρατικοὺς δρωντες, οἱ ὁποῖοι μοιράζονται τὸν προαναφερθέντα «Ἰσλαμικὸ Πολιτισμὸ».

Τὰ Σύμπλοκα αὐτὰ τὰ καθορίζει περιγράφοντάς τα ὡς «Γεωπολιτικοὺς ἄξονες» ποὺ χαρακτηρίζουν, κατὰ τὸν ἴδιο, τὴν γεωστρατηγικὴν ὀπτικὴ τῆς νε-

45. Ἡ ἑλληνικὴ μετάφρασις ὀνομάζει, ἀτυχῶς κατὰ τὴν κρίση μου, τὴν Ζώνη Ἄξονα ἢ Κεντρικὴ Γῆ ὡς «ἐνδοχώρα». Τὸ ζήτημα ὅμως εἶναι «ἐνδοχώρα» τίνος; Ἄρα ἀπορρίπτω αὐτὸν τὸν ὄρο καὶ προτείνω τὴν σχετικὴ ὀρολογία ποὺ ἔχω ἤδη προτείνει στὴν μετάφραση τοῦ ἔργου τοῦ Ν. J. Spykman, Ἐπιμέλεια: Ι. Θ. Μάζης, *Ἡ Γεωγραφία τῆς Εἰρήνης*, Παπαζήσης, Ἀθήνα, 2004, σελ. 15 κ. ἐπ.

46. Ἡ ἑλληνικὴ μετάφρασις ὀνομάζει, ἀτυχῶς κατὰ τὴν κρίση μου, τὴν Rimland ὡς «Περίμετρο». Ἀλλὰ τίνος πράγματος «περίμετρο»; Ἐγὼ μεταφράζω τὴν περιοχὴ αὐτὴν ὡς «Κρηπίδωμα» διότι αὐτὴ εἶναι ἡ ἐντοπιζόμενη ἀπὸ τὸν Spykman λειτουργία τῆς ὡς πρὸς τὴν Κεντρικὴ Γῆ ἢ Ζώνη-Ἄξονα. Βλ. Ν. J. Spykman, Ἐπιμέλεια: Ι. Θ. Μάζης, *Ἡ Γεωγραφία τῆς Εἰρήνης*, Παπαζήσης, Ἀθήνα, 2004, σελ. 15 κ.ἐπ.

47. Α. Νταβούτογλου, *Στρατηγικὸ Βάθος...*, ἐνθ' ἄν., σελ. 179.

ο-όθωμανικής Τουρκίας: «Οί τρεις γεωπολιτικοί άξονες οί έπηρεάζοντες την Έγγυς Χερσαία Λεκάνη της Τουρκίας [έννοεί την Βαλκανική, την Καυκάσιο ζώνη και την Μ. Ανατολή] είναι οί έξής:

i) ό άξων Μεσοποταμίας-Βασόρας, ό όποιος έπηρεάζει τον Καύκασο και την Μ. Ανατολή,

ii) ό άξων Αιγαίου-Ανατολικής Μεσογείου⁴⁸, πού έπηρεάζει την Βαλκανική και τη Μ. Ανατολή,⁴⁹

iii) ό άξων Δουνάβευς-Δαρδανελλίων-Εύξεινου Πόντου, πού έπηρεάζει την Βαλκανική και τον Καύκασο. Συνεπώς ό χώρος [ό δακτύλιος] Εύξεινος Πόντος-Αιγαίο-Α. Μεσόγειος-Βασόρα-Μεσοποταμία είναι αυτός πού έπηρεάζει και τά τρία ύποσυστήματα (δηλ. Μ. Ανατολή, Βαλκανική και Καύκασο). Για τούτο κάθε πολιτική μας πρòς αυτές τις ζώνες πρέπει να άξιολογείται [άπό την Άγκυρα] έντòς του ίδιου συνολικού στρατηγικού πλαισίου. Αυτά τά δεδομένα συνεπώς καθορίζουν και τò σύνολο τών διμερών μας σχέσεων άσκώντας συγκεκριμένες επιρροές. Για τούτο, αναφορικώς πρòς τις διαπεριφερειακές μας άλληλεπιδράσεις, οί σχέσεις Τουρκίας-Ίράκ και Τουρκίας-Συρίας⁵⁰ όρίζονται διτώς έντòς αυτού του στρατηγικού περιβάλλοντος και έδράζονται άντιστοίχως σέ δύο διακριτά θεμέλια: τò πρώτο άντιστοιχεί στον άξωνα Μεσοποταμίας-Βασόρας και τò δεύτερο στον άξωνα Ανατολικής Μεσογείου»⁵¹.

Αναφορικώς τώρα πρòς την τουρκική έξωτερική πολιτική στην Κεντρική Άσία, κατὰ τον Davutođlu, αυτή όφείλει να λαμβάνει υπ' όψιν τις δυνάμεις του διεθνούς συστήματος και τις ισορροπίες αυτών σέ διαφορετικά επίπεδα: Διεθνές, Ήπειρωτικό [εύρωπαϊκό και άσιατικό] και Περιφερειακό. Με τò σκεπτικό αυτό αναφέρει ότι: «Ή Τουρκία θά πρέπει, σέ παγκόσμιο επίπεδο, να αναδεικνύει και να προβάλλει τον ύψιστης σημασίας γεωπολιτικό και γεωοικονομικό ρόλο της στην περιοχή για τò ΝΑΤΟ και τις Η.Π.Α, καθώς και την σημασία της για την παρούσα και μελλοντική ισορροπία του παγκοσμίου άξονος Η.Π.Α.-Ε.Ε.-Ρωσίας. Όμοίως, θά πρέπει να προβάλλει την γεωπολιτική και γεωοικονομική σημασία της για την Ε.Ε, και συγχρόνως να ένισχύει τις ισορροπίες στην Άσία, οί όποιες έξαρτώνται σέ μεγάλο βαθμό

48. Φαντάζομαι, πώς ή προοπτική έλέγχου άπό την Τουρκία του «Άξονος Αιγαίου-Ανατολικής Μεσογείου», όπως την προτείνει ό Σύμβουλος του Έρντογάν δεν αφήνει πολλά περιθώρια παρανοήσεων στην Έλληνική πλευρά...Άλλωστε οί πρόσφατες θέσεις του περι «Καστελλορίζου της Μεσογείου» (11-12 Μαρτίου, Άθήνα) έπιβεβαιώνουν του λόγου τò άληθές!

49. Άρα ή ζώνη Αιγαίου-Κύπρου, κατὰ τον Davutođlu, ως θεμέλιο της έξωτερικής πολιτικής της Τουρκίας πρέπει να έλέγχεται άπό την Άγκυρα. Μάλλον δεν έχομεν χρεία μαρτύρων!

50. Έγινε διόρθωση άπό τον συγγραφέα στο πρωτότυπο κείμενο. Άντεστοιχίθησαν, όπως έπρεπε, οί σχέσεις Τουρκίας-Ίράκ με τον άξωνα Μεσοποταμίας - Βασόρας και Τουρκίας- Συρίας με τον άξωνα Ανατολικής Μεσογείου. Στο πρωτότυπο, άνευ προφανώς της θελήσεως του Davutođlu, έτέθησαν άντιστρόφως.

51. A. Davutođlu, *Stratejik Derinlik. Türkiye'nin Uluslararası Konumu* [Στρατηγικό Βάθος. Ή Διεθνής Θέση της Τουρκίας], İstanbul 2004 (18η έκδοσις), π.: 398

ἀπὸ τὴν Ρωσσία, τὴν Κίνα καὶ τὸ Ἰράν⁵². Στὴν ἀσιατικὴν ἥπειρο, ἡ Τουρκία θὰ πρέπει νὰ ἀναπτύξει διμερεῖς σχέσεις καὶ στρατηγικὰς στὸν γεωγραφικὸ ἄξονα Ἀνατολῆς-Δύσεως, καὶ πρωτίστως μὲ τὴν Ρωσσία, τὴν Κίνα καὶ τὴν Ταπωνία». ⁵³

Ἡ σχολαστικὴ γεωγραφικὴ ἀναφορὰ τοῦ Davutoğlu σὲ Ὑποσυστήματα, δὲν ἀφήνει περιθώρια ἀμφιβολίας γιὰ τὴν συστημικὴ μεθοδολογικὴ του προσέγγιση. Ἀπὸ τὴν ἄλλην πλευρὰ, δὲν ἀφήνει περιθώρια παρανοήσεως γιὰ τὸν κυριαρχικὸ ρόλο ποὺ θέλει νὰ διαδραματίσει ἡ χώρα του ἀναφορικῶς πρὸς τὴν «γεωστρατηγικὴ διάρρηξη τοῦ Rimland», ὥστε νὰ εἶναι κατόπιν εἰς θέσιν νὰ διαπραγματεύεται ἡ ἴδια ἢ Ἄγκυρα τὴν ἀσφάλεια στὴν Ε.Ε., τὶς ΗΠΑ, τὴν Εὐρασία, τὴν Κεντρικὴν Ἀσία, τὴν Ἀνατολικὴν Ἀσία, τὴν Μέση Ἀνατολὴ καὶ τὴν Ἰνδικὴν Ὑποῆπειρο. Καὶ βεβαίως ἡ ἀνάμιξις τοῦ ΝΑΤΟ καὶ τῶν ΗΠΑ στὴν ἐπιχειρηματολογία του δὲν ἐπιτρέπει παρανοήσεις ἀναφορικῶς μὲ τὴν μέρμινά του γιὰ τὴ χρῆση τοῦ Ἀμυντικοῦ Πυλῶνα ἀνακατανομῆς ἰσχύος στὸ Διεθνὲς Γεωγραφικὸ Ὑπερσύστημα/Ὑπερσύμπλοκο.

Ἐντόνως ἐπιρρασθεῖς, ἐπίσης, ἀπὸ τὸν Alfred Thayer Mahan, τὸν πατέρα τῆς ἀμερικανικῆς γεωπολιτικῆς ἀντιλήψεως περὶ «Ναυτικῶν Δυνάμεων», ὁ Davutoğlu δίδει ἔμφαση στὴν γεωγραφικὴ-γεωπολιτικὴ σημασία τῶν λεγομένων «σημείων ἀσφυξίας» (chokepoints)⁵⁴. Σημειώνει ὅτι: «Ἡ ὑπάρχουσα γεωγραφικὴ θέσις λειτουργεῖ ὡς μεγάλο πλεονέκτημα γιὰ τὸν Ἰσλαμικὸ Κόσμο [δηλ. τὴν ὅμα], καθιστῶντάς τον ἱκανὸ νὰ ἐλέγχει τὰ «σημεῖα ἀσφυξίας» τὰ ὁποῖα διαχωρίζουν τὶς Θερμὲς Θάλασσες τοῦ πλανήτου, ἐνῶ ἐνέχει ἐπίσης καὶ τὸν ἔντονο κίνδυνο τῆς προκλήσεως ἐνδο-συστημικοῦ ἀνταγωνισμοῦ»⁵⁵.

Τονίζει ἐπίσης τὸ γεγονὸς ὅτι ὀκτῶ (8) ἀπὸ τὰ δεκα-ἕξι (16) στρατηγικῶς σημαντικώτερα «σημεῖα ἀσφυξίας», δηλαδή: ἡ Διῶρυξ τοῦ Σουέζ, Μπάμπ ἄλ-Μάντεμπ (ἡ ἔξοδος ἀπὸ τὴν Ἐρυθρὰ Θάλασσα), τὰ Στενὰ τοῦ Ὄρμουζ (ἡ ἔξοδος ἀπὸ τὸν Περσικὸ Κόλπο), τὰ Στενὰ τῆς Μάλακα, τὰ Στενὰ Σοῦντα (μεταξὺ τῆ Σουμάτρα καὶ τὴν Ἰάβα), τὰ Στενὰ Λομπὸκ (μεταξὺ τοῦ Μπαλὺ καὶ τῆ Mataram) καὶ τὸν Βόσπορο καὶ τὰ Δαρδανέλλια (ἔξοδοι ἀπὸ τὴν Μαύρη Θάλασσα) — εἶναι ὑπὸ τὸν πλήρη ἔλεγχο ἰσλαμικῶν Κρατῶν, ἐνῶ ἓνα ἀπὸ αὐτὰ (τὰ Στενὰ τοῦ Γιβραλτᾶρ) διαχωρίζει ἓνα ἰσλαμικὸ Κράτος (Μαρόκο) καὶ ἓνα εὐρωπαϊκὸ (Ἰσπανία).

Ἀφοῦ ὅμως περιγράψει ἀρκετὰ ἀπειλητικὰ γιὰ τὸν ὅποιονδήποτε ἀναγνώστη τὴν ὡς ἄνω πραγματικότητα, ἀμέσως μετὰ, αἰσθανόμενος τὴν ἀνάγκη νὰ ἀποσείσει ἀπὸ τὸ Ἰσλάμ τὸ στίγμα τῆς ἀπειλῆς (ποὺ ὅμως καὶ ὁ ἴδιος περιγράφει

52. Ἡ ἀναφορὰ στὸ γεωστρατηγικὸ ἐνδιαφέρον τῆς Τουρκίας στὴν Ρωσσία, Κίνα καὶ Ἰράν, ἔχομε ἤδη δεῖξει ἀνωτέρω (παρ. II.1.1.), ὅτι εἶναι καθαρὰ χαιουσοφερϊανή.

53. *Αὐτόθι.*, σ.σ. 492-3.

54. *Αὐτόθι.* Βλ. καὶ τὴν ἀντίληψη τοῦ Mahan εἰς: A. Westcott, *Mahan On Naval Warfare*, Boston: Little, Brown, 1948, p. 77.

55. A. Davutoğlu, «The Clash of Interests: An Explanation of the World (Dis)Order», *Perceptions Journal of International Affairs*, Vol. 2, No.4, Dec. 1997-Feb. 1998, p. 1. Βλ. ἐπίσης W. Thomson, *On Global War: Historical-Structural Approaches to World Politics*, Columbia: University of South Carolina Press, p. 8, 1988.

μὲ τὰ chock-points)... ἀπορρίπτει τὴν ἄποψη τοῦ Huntington, ὅτι ὁ Ἰσλαμικὸς Κόσμος ἀποτελεῖ πρόκληση γιὰ τὸν πυρῆνα τῶν Δυτικῶν Χωρῶν: «*Εἶναι δύσκολο νὰ ἰσχυρισθεῖ κανεὶς ὅτι ὁ Ἰσλαμικὸς Κόσμος μπορεῖ νὰ ἀναπτύξει ἀνεξάρτητον σφαιρικὴ στρατηγικὴ ὡς ἀντι-συστημικὴ δύναμις ἢ ὁποῖα νὰ χαίρει ἐνὸς εἴδους δυνάμεως ἐπιλογῆς στὴν ἀνάμειξή της στὸ Διεθνὲς Σύστημα. Τὰ ἰσλαμικὰ κράτη, γενικῶς, κατατάσσονται πλησίον τοῦ πυθμένου τῆς κοινω- νικῆς ἱεραρχίας τοῦ Διεθνoῦς Συστήματος*»⁵⁶.

VI. Ἡ νταβουτογλιανὴ θεωρία περὶ «μηδενικῶν τριβῶν μὲ τοὺς γείτο- νες» καὶ οἱ περιπτώσεις τῆς Ἑλλάδος καὶ τῆς Κύπρου ἐν τῷ πλαίσῳ τῶν κλασσικῶν γεωπολιτικῶν του ἀντιλήψεων καὶ ὁ χαουσοφορια- νός τους «ἐπαναπροσανατολισμός»

Τὴν θεωρία του περὶ «μηδενικῶν τριβῶν μὲ τοὺς γείτονες», τὴν ἀπεμπολεῖ κυ- νικῶς ὡς πρὸς τὴν Ἑλλάδα, ἀναφερόμενος στὸ chock point τῶν Δαρδανελλίων.

1) Γιὰ τὸ γεωπολιτικὸ-γεωγραφικὸ αὐτὸ σημεῖο γεωστρατηγικῆς ἐπιρροῆς τῆς Τουρκίας ἐπὶ τῆς Βαλκανικῆς καὶ τοῦ Αἰγαίου ἐντοπίζει δύο γεωστρατη- γικῶς ἀνταγωνιστικοὺς πρὸς τὴν Τουρκία πόλους: τὴν Ἑλλάδα καὶ τὴν Ρωσσία. Ὡς γεωπολιτικὸ καταλύτη τῶν ἑλληνικῶν γεωστρατηγικῶν ἐπιδιώξεων στὸ συ- γκεκριμένο chock point θεωρεῖ *expressis verbis* τὸ «*Πατριαρχεῖον τοῦ Φαναρίου (sic!)*»⁵⁷ τὸ ὁποῖον «*μὲ τὴν μικρὰν ρωμαϊκὴ κοινότητα ἐπιδιώκει νὰ ἀποκτήσῃ οἰκουμενικὸν χαρακτήρα (sic!)*»⁵⁸. Ὅσον γιὰ τὴν Ρωσσία, θεωρεῖ ὅτι μὲ τὶς διεκ- δικήσεις της ἐπὶ τῶν Στενῶν, «*ἐπιχειρεῖ νὰ ἀσκήσῃ ἐπιρροὴ στοὺς ὀρθοδόξους Σλαῦους στὴν περιοχὴ τῶν Βαλκανίων καὶ τοῦ Καυκάσου*»⁵⁹.

2) Τὸ ὑπόδειγμα αὐτὸ ποὺ ἔχει κατὰ νοῦν ὁ τοῦρκος ἀκαδημαϊκὸς καὶ Ὑπέξ, εἶναι σαφὲς ὡς πρὸς τὴν Ἑλλάδα καὶ μάλιστα ἀναφορικῶς πρὸς τὴν Θράκη, ἢ ὁποῖα ἀποτελεῖ, κατ' αὐτόν, τὴν πύλη ἐπεκτάσεως τῆς τουρκικῆς νε- ο-ὀθωμανικῆς ἐπιρροῆς στὴν Βαλκανικὴ. Θεωρεῖ ὅτι ἀποτελεῖ μέρος τῆς «*Ζώνης Ἀσφαλείας ποὺ ἐδημιουργήθη στὴν Ἀνατολικὴ Θράκη κατὰ τὴν διάρκειά τοῦ Ψυχροῦ Πολέμου*» καὶ ἢ ὁποῖα «*πρέπει νὰ ἐπεκταθεῖ δυτικώτερα μὲ πολυμερεῖς καὶ διμερεῖς συμφωνίες ποὺ θὰ συναφθοῦν σὲ βαλκανικὸ ἐπίπεδο.*»⁶⁰ Μάλι- στα, τὴν ἐπέκτασι αὐτὴν τὴν θεωρεῖ, ἄκρως ἀνταγωνιστικῶς πρὸς τὴν Ρωσσία, μὲ ὄρους ἀπολύτως ψυχροπολεμικοὺς, ὡς ἀπαραίτητο στοιχεῖο γιὰ τὴν δημι- ουργία «*αἰγίδων ἀσφαλείας στὴν περιφέρεια, ἢ ἐκτὸς τῆς περιφερείας, ποὺ θὰ ἔχουν ὡς στόχο τὴν ἐξισορρόπηση τοῦ ρωσικοῦ παράγοντος στὴν περιοχὴ καὶ*

56. Ἐνθ' ἄν.

57. Ἀρνούμενος νὰ τὸ ὀνομάσῃ «*Οἰκουμενικὸν*» καὶ νὰ δεχθεῖ τὸν Οἰκουμενικὸν του ῥόλο στὴν ἀπανταχοῦ τοῦ κόσμου Ὁρθοδοξία.

58. Ἀ. Νταβούτογλου, *Τὸ Στρατηγικὸ Βάθος...*, Ἀθήνα, 2010, (ἑλληνικὴ μετάφρασις), σελ. 201.

59. Ἀ. Νταβούτογλου, ἔνθ' ἄν.

60. *Αὐτόθι*.

κυρίως την προετοιμασία ενός σχεδίου πλαίσιο, τὸ ὁποῖον θὰ ἐγγυᾶται τὴν ἐσωτερικὴ ἀσφάλεια καὶ τὴν ἐδαφικὴ ἀκεραιότητα τῆς Ἀλβανίας, τῆς Βοσνίας καὶ τῆς Μακεδονίας (sic!)»⁶¹.

3) Ἀναφορικῶς πρὸς τὸ σχεδιασμόν του σχετικῶς μὲ τὰ ἑλληνικὰ Δωδεκάνησα ὁ τοῦρκος Ὑπέξ εἶναι σαφῆς γράφοντας ὅτι: «Στὸ σημεῖο αὐτὸ πρέπει νὰ ἐναρμονισθεῖ ἡ γεωπολιτικοστρατιωτικὴ πραγματικότης μὲ τὴν οἰκονομικοπολιτικὴν πραγματικότητα. Μὲ τὸν ἴδιο τρόπο θὰ πρέπει νὰ ἀυξηθεῖ ἡ ἐξάρτησις τῶν Δωδεκανήσων ἀπὸ τὴν μικρασιατικὴν ἡπειρωτικὴν πλάκα... (ἐννοεῖ τὴν Τουρκία, δίδοντας καὶ μιὰ γεωλογικὴ διάσταση τὴν ὁποία σκοπεύει νὰ χρησιμοποιήσει ὥστε νὰ ἀπαγορεύσει στὸ Καστελλόριζο νὰ διεκδικήσει ΑΟΖ ἢ Ὑφαλοκρηπίδα, ἔστω καὶ ἐὰν ἡ γεωλογικὴ διάστασις δὲν ὑφίσταται πλέον στὴν Νέα Συνθήκη γιὰ τὸ Δίκαιον τῆς Θαλάσσης τοῦ 1982)»⁶².

Τρία θεμελιώδη ἐρωτήματα γεννῶνται ἀπὸ τὴν ἀποστροφὴν αὐτὴν τοῦ Davutoğlu. Πρῶτον: ἀπὸ ποιὸν κινδυνεύει ἡ ἐσωτερικὴ ἀσφάλεια καὶ ἡ ἀκεραιότης τῶν τριῶν αὐτῶν ἔθνοκρατικῶν ὄντοτήτων; Δεύτερον: Ποιά ἡ ἐπιρροὴ τῆς Τουρκίας στὴν μὴ ὀλοκλήρωση τοῦ ἀγωγοῦ Ρωσσία-Πύργος/Μπουργκάς (Βουλγαρία)-Ἀλεξανδρούπολις (Ἑλλάς-Θράκη); Τρίτον: Πόσον θεωρεῖ ὁ Νταβούτογλου, ὅτι μειώνει τὶς τριβὲς τῆς χώρας του μὲ τὴν Ἑλλάδα ἢ χρῆσις τοῦ ὀνόματος «Μακεδονία» γιὰ τὴν Π.Γ.Δ.Μ.;

Φυσικὰ, εἶναι ἀπολύτως κατανοητὲς ὑπὸ τὸ ἀνωτέρω ὁμολογημένο γεωστρατηγικὸ τουρκικὸ πλαίσιο, γιὰ τὴν Ἑλλάδα ἐπενδύει σὲ ναυτικὲς βάσεις στὴν Ἀλβανία, γιὰ τὴν ἐπιμένει νὰ ἀναμιγνύεται ὡς «προστάτιδα δύναμις» τῶν συμφερόντων τῆς Βοσνίας, καὶ γιὰ τὴν ἀνεγνώρισε μὲ τὸ ὄνομα «Μακεδονία» τὴν Π.Γ.Δ.Μ.

Πάντως γιὰ μὴ μείνει ἡ παραμικρὰ ἀπορία σὲ κάποιους σχετικὰ μὲ τὶς πραγματικὲς προθέσεις καὶ τὸ πραγματικὸ νόημα τῶν γραφομένων ἀπὸ τὸν κ. Νταβούτογλου, σχετικῶς μὲ τὸ πῶς ἐννοεῖ τὶς «μηδενικὲς τριβὲς μὲ τὴν Ἑλλάδα» παραθέτομε τὴν κατωτέρω ἀποστροφή του: «Καταβάλλονται προσπάθειες, προκειμένου ἡ Τουρκία νὰ συνηθίσει νὰ ζῆ κατὰ τακτὰ χρονικὰ διαστήματα ἐντάσεις μὲ τὴν Ἑλλάδα καὶ τὴν Συρία, κάτι τὸ ὁποῖο ἀντιστοιχεῖ μὲ τὴν προοπτικὴν ἑνὸς παλαιστοῦ βαρέων βαρῶν γιὰ νὰ ἀντιμετωπίσει κατηγορίες μεσαίων βαρῶν (sic!)»⁶³. Αὐτὸ ἔχει ὡς συνέπεια ἡ χώρα νὰ μὴ μπορεῖ νὰ ἐκμεταλλευθεῖ τὸ μέγιστο τῶν δυνατοτήτων τῆς. Ἡ Τουρκία πλέον, εἶναι ὑποχρεωμένη νὰ ἀναβαθμισθεῖ, ὥστε, ἀνερχομένη σὲ ὑψηλότεραν κλίμακα, νὰ θεωρήσει τὶς σχέσεις τῆς μὲ αὐτὲς τὶς χώρες ὡς ὑποδεέστερα στοιχεῖα ἀσκῶντας ἔναντι αὐτῶν μόνον πολιτικῶν ἀφ' ὑψηλοῦ (sic!)»⁶⁴.

Ἀναφορικῶς τώρα πρὸς τὸν νταβουτογλιανὸ στρατηγικὸ σχεδιασμό, ὡς πρὸς τὴν Κύπρο, ὁ κυνισμὸς τῆς πλέον σκληρᾶς κλασικῆς σχολῆς τῆς Geopolitik εἶναι ἐμφανέστατος. Παραθέτομε:

61. Αὐτόθι.

62. Αὐτόθι σελ. 235.

63. Ἐξαιρετικὰ... «ντελικάτη» καὶ ἄκρως... «εἰρηνόφιλος» προσέγγις, δὲν νομίζετε;

64. Α. Νταβούτογλου, ἔνθ' ἄν., σελ. 235.

1) «[: Οί τελευταῖες ἐξελίξεις ἔδειξαν ὅτι] Οἱ ΗΠΑ δημιουργώντας μιὰ δυναμικὴ σχέση μετὰ τῶν πολιτικῶν τους γιὰ τὴν Ἀνατολικὴ Εὐρώπη καὶ τὴν Μέση Ἀνατολή, ἐπιδιώκουν νὰ ἔχουν ὑπὸ ἔλεγχον τὸ Hinterland τῆς Εὐρώπης καὶ νὰ γεμίσουν τὸ κενὸ γεωπολιτικὸ πεδίου ποὺ ἐνεφανίσθη στὸν ἄξονα Βαλκανίων-Μέσης Ἀνατολῆς μετὰ τὴν διάλυση τῆς Σοβ. Ἐνώσεως. Τὸ Αἰγαῖο καὶ ἡ Κύπρος εἶναι δύο σημαντικὰ σκέλη, τόσον στὴν γραμμὴ Ἀνατολικῆς Εὐρώπης-Μέσης Ἀνατολῆς ἀπὸ ἔποψη χερσαίας συνδέσεως ὅσον καὶ στὴν γραμμὴ Ἀδριατικῆς-Ἀνατολικῆς Μεσογείου-Κόλπου ἀπὸ ἔποψη θαλασσίας συνδέσεως»⁶⁵.

2) «[...] Μέσα σὲ αὐτὸν τὸν στρατηγικὸ σχεδιασμό, τὸ ζήτημα τῆς Κύπρου θὰ ἔλθει στὸ προσκήνιο μὲ πῶς ἐνεργὸ τρόπο. [...]. Σήμερα, μετὰ τὴν Ἀνατολικῆς Εὐρώπης-Βαλκανίων-Ἀδριατικῆς-Αἰγαίου-Ἀνατολικῆς Μεσογείου-Μέσης Ἀνατολῆς καὶ Κόλπου διαμορφώνεται ἓνα πεδίου πολὺ δυναμικῆς ἀλληλεπιδράσεως. [...] ἀπάνω σὲ αὐτὴν τὴν γραμμὴ ποὺ ἐνοποιοῦν τὰ Βαλκάνια μετὰ τὴν Μέση Ἀνατολή θὰ εἶναι ἀναπόφευκτος ἡ ἀνάπτυξις νέων ἐφορηῶν»⁶⁶.

3) «[Τίτλος ὑποκεφαλαίου] «Ὁ στρατηγικὸς γόρδιος δεσμὸς τῆς Τουρκίας: ἡ Κύπρος». Ἡ Κύπρος, ποὺ κατέχει κεντρικὴ θέση μέσα στὴν παγκόσμια ἡπειρο, εὐρισκομένη σχεδὸν σὲ ἴση ἀπόσταση ἀπὸ τὴν Εὐρώπη, τὴν Ἀσία καὶ τὴν Ἀφρική, εὐρίσκειται μαζὴ μὲ τὴν Κρήτη ἐπάνω σὲ μιὰ γραμμὴ ποὺ τέμνει τὶς ὁδοὺς θαλάσσιας διελεύσεως. Ἡ Κύπρος κατέχει θέση μετὰ τῶν Στενῶν, ποὺ χωρίζουν Εὐρώπη καὶ Ἀσία, καὶ τῆς Διώρυγος τοῦ Σουέζ, ποὺ χωρίζει Ἀσία καὶ Ἀφρική, ἐνῶ συγχρόνως ἔχει τὴν θέση μιᾶς σταθερᾶς βάσεως καὶ ἐνὸς ἀεροπλανοφόρου, ποὺ θὰ πιάνει τὸν σφυγμὸ τῶν θαλασσίων ὁδῶν τοῦ Ἄντεν καὶ τοῦ Ὀρμούζ, μαζὴ μὲ τὶς λεκάνες τοῦ Κόλπου καὶ τῆς Κασπίας, ποὺ εἶναι οἱ πῶς σημαντικοὶ ὁδοὶ συνδέσεως Εὐρασίας-Ἀφρικῆς»⁶⁷.

4) «Μιὰ χώρα ποὺ ἀγνοεῖ τὴν Κύπρου δὲν μπορεῖ νὰ εἶναι ἐνεργὸς στὶς παγκόσμιες καὶ περιφερειακὲς πολιτικὲς. Στὶς παγκόσμιες πολιτικὲς δὲν μπορεῖ νὰ εἶναι ἐνεργὸς, διότι αὐτὸ τὸ μικρὸ νησὶ κατέχει μιὰ θέση ποὺ (: μπορεῖ νὰ) ἐπηρεάζει εὐθέως τὶς στρατηγικὲς συνδέσεις μετὰ τὴν Ἀσίας-Ἀφρικῆς, Εὐρώπης-Ἀφρικῆς καὶ Εὐρώπης-Ἀσίας. Στὶς περιφερειακὲς πολιτικὲς δὲν μπορεῖ νὰ εἶναι ἐνεργὸς, διότι ἡ Κύπρος, μὲ τὴν ἀνατολικὴ μύτη τῆς στέκεται σὰν βέλος στραμμένο στὴν Μέση Ἀνατολή ἐνῶ μὲ τὴν δυτικὴ ράχη τῆς ἀποτελεῖ τὴν θεμελίω λίθου τῶν στρατηγικῶν ἰσορροπιῶν ποὺ ὑπάρχουν στὴν Ἀνατολικὴ Μεσόγειο, τὰ Βαλκάνια καὶ τὴν Βόρειο Ἀφρική»⁶⁸.

5) «Ἡ Τουρκία, ἐπηρεαζομένη λόγῳ θέσεως ἀπὸ πολλὰ ἰσορροπίες, εἶναι ὑποχρεωμένη νὰ ἀξιολογήσει τὴν Κυπριακὴ πολιτικὴ τῆς, βγάζοντάς τὴν ἀπὸ

65. «Stratejik Derinlik. Türkiye'nin Uluslararası Konumu», Küre Yayınları, İstanbul 2004 (18η ἔκδοσις) [1η ἔκδοσις 2001], σελ. 174.

66. «Stratejik Derinlik. Türkiye'nin Uluslararası Konumu», Küre Yayınları, İstanbul 2004 (18η ἔκδοσις) [1η ἔκδοσις 2001], σελ. 175.

67. «Stratejik Derinlik. Türkiye'nin Uluslararası Konumu», Küre Yayınları, İstanbul 2004 (18η ἔκδοσις) [1η ἔκδοσις 2001], ἐνθ' ἂν.

68. «Stratejik Derinlik. Türkiye'nin Uluslararası Konumu», Küre Yayınları, İstanbul 2004 (18η ἔκδοσις) [1η ἔκδοσις 2001], σελ. 176.

τήν τουρκο-έλληνηκή εξέλιξη. Ἡ Κύπρος γίνεται μὲ ἀύξανόμενη ταχύτητα ἓνα ζήτημα Ἐυρασίας καὶ Μέσης Ἀνατολῆς-Βαλκανίων (Δυτικῆς Ἀσίας-Ἀνατολικῆς Ἐυρώπης). Ἡ Κυπριακὴ πολιτικὴ [: τῆς Τουρκίας] πρέπει νὰ τοποθετηθεῖ σὲ ἓνα νέο στρατηγικὸ πλαίσιο, μὲ τρόπο ἀρμόζοντα σὲ αὐτὸ τὸ νέο στρατηγικὸ πλαίσιο. Στὸ ζήτημα τῆς Κύπρου, ἀπὸ πλευρᾶς Τουρκίας ἢ σημασία μπορεῖ νὰ ἐντοπισθεῖ σὲ δύο κυρίους ἄξονες. Ὁ ἓνας ἐξ αὐτῶν εἶναι ὁ ἄξων τῆς ἀνθρωπίνης ἀξίας, προσηματολισμένος στὴν κατοχύρωση τῆς ἀσφάλειας τῆς μουσουλμανικῆς τουρκικῆς κοινότητος, ὡς ἀποτέλεσμα τῆς ἱστορικῆς εὐθύνης τῆς Τουρκίας. (...)»⁶⁹.

6) «(...) Μιὰ ἀδυναμία [: τῆς Τουρκίας] ποὺ [: ἐνδεχομένως] θὰ φανερωθεῖ στὸ θέμα τῆς ἀσφαλείας καὶ προστασίας τῆς τουρκικῆς κοινότητος τῆς Κύπρου μπορεῖ νὰ ἐξαπλωθεῖ σὰν κύμα στὴν Δυτικὴ Θοράκη καὶ τὴν Βουλγαρία — καὶ μάλιστα ἀκόμη καὶ στὸ Ἀζερμπαϊτζάν καὶ τὴν Βοσνία. Ὁ δευτέρως σημαντικὸς ἄξων τοῦ Κυπριακοῦ εἶναι ἡ σημασία ποὺ ἔχει ἡ νῆσος αὐτὴ ἀπὸ γεωστρατηγικῆς ἐπόψεως. (...) Ἀκόμη καὶ ἂν δὲν ὑπῆρχε κανένας μουσουλμᾶνος Τούρκος στὴν Κύπρο, ἡ Τουρκία εἶναι ὑποχρεωμένη νὰ ἔχει ἓνα Κυπριακὸ ζήτημα. Καμμία χώρα δὲν μπορεῖ νὰ μείνει ἀδιάφορος ἀπέναντι σὲ ἓνα τέτοιο νησί, ποὺ εὐρίσκεται μέσα στὴν καρδιά τοῦ ἴδιου τοῦ ζωτικοῦ της χώρου. (...)»⁷⁰.

7) «Αὐτὴ ἡ γεωστρατηγικὴ σημασία ἔχει δύο διαστάσεις. Ἡ μία ἐξ αὐτῶν ἔχει στενὴ στρατηγικὴ σημασία καὶ ἔχει σχέση μὲ τὶς ἰσορροπίες Τουρκίας-Ἑλλάδος καὶ Τ.Δ.Β. Κύπρου-Ἑλληνικοῦ Τμήματος (sic!) στὴν Ἀνατολικὴ Μεσόγειο. Ἡ δευτέρως διάσταση τῆς γεωστρατηγικῆς σημασίας εἶναι εὐρείας στρατηγικῆς σημασίας καὶ σχετίζεται μὲ τὴν θέση τῆς νήσου μέσα στὶς παγκόσμιες καὶ περιφερειακὲς στρατηγικὲς»⁷¹.

8) «Τὴν Κύπρο δὲν μπορεῖ νὰ ἀγνοήσει καμμία περιφερειακὴ ἢ παγκόσμιος δύναμις ποὺ κάμνει στρατηγικοὺς ὑπολογισμοὺς στὴν Μέση Ἀνατολή, τὴν Ἀνατολικὴ Μεσόγειο, τὸ Αἰγαῖο, τὸ Σουέζ, τὴν Ἐρυθρὰ Θάλασσα καὶ τὸν Κόλπο. Ἡ Κύπρος εὐρίσκεται σὲ τόσο ἰδανικὴ ἀπόσταση ἀπ' ὅλες αὐτὲς τὶς περιοχές, ποὺ ἔχει τὴν ιδιότητα μιᾶς παραμέτρου ποὺ (μπορεῖ νὰ) ἐπηρεάζει καθεμίᾳ ἀπ' αὐτὲς εὐθέως. Ἡ Τουρκία, τὸ στρατηγικὸ πλεονέκτημα ποὺ ἀπέκτησε τὴν δεκαετία τοῦ 1970 ἐπάνω σὲ αὐτὴν τὴν παραμέτρο, πρέπει νὰ τὸ ἀξιοποιήσει ὄχι ὡς στοιχεῖο μιᾶς ἀμυντικῆς Κυπριακῆς πολιτικῆς μὲ στόχο τὴν διαφύλαξη τοῦ στάτους κβό, ἀλλ' ὡς ἓνα θεμελιῶδες στήριγμα μιᾶς διπλωματικῆς φύσεως ἐπιθετικῆς θαλασσίας στρατηγικῆς»⁷².

69. «Stratejik Derinlik. Türkiye'nin Uluslararası Konumu», Küre Yayınları, İstanbul 2004 (18η ἔκδοσις) [1η ἔκδοσις 2001], σελ. 178.

70. «Stratejik Derinlik. Türkiye'nin Uluslararası Konumu», Küre Yayınları, İstanbul 2004 (18η ἔκδοσις) [1η ἔκδοσις 2001], σελ. 179.

71. «Stratejik Derinlik. Türkiye'nin Uluslararası Konumu», Küre Yayınları, İstanbul 2004 (18η ἔκδοσις) [1η ἔκδοσις 2001], σελ. 179.

72. «Stratejik Derinlik. Türkiye'nin Uluslararası Konumu», Küre Yayınları, İstanbul 2004 (18η ἔκδοσις) [1η ἔκδοσις 2001], σελ. 180.

VII. ...Καὶ πάλιν ἡ γερμανικὴ *Geopolitik* καὶ οἱ *F. Ratzel* καὶ *K. Haushoffer*.

Ἡ ἔμμομή του στὶς ρατσελιανὲς θεωρητικὲς προσεγγίσεις οἱ ὁποῖες εἶναι, ἀπὸ γεωστρατηγικῆς πλευρᾶς, ἀπολύτως ρεαλιστικὲς, γίνεται σαφὴς καὶ στὸ σημεῖο αὐτὸ τοῦ γεωστρατηγικοῦ σχεδιασμοῦ του. Καὶ εἶναι ἀπολύτως λογικὴ ἢ προτίμησις του αὐτῆ, ἐφ' ὅσον τοποθετεῖ τὴν Τουρκία στὸ κέντρο τοῦ ἀραβομουσουλμανικοῦ καὶ βαλκανο-μουσουλμανικοῦ κόσμου. Γεωγραφικῶς, αὐτὴ ἢ τοποθέτησις στὰ συγκεκριμένα Ὑποσυστήματα (Βαλκανίων καὶ Εὐρυτέρας Μέσης Ἀνατολῆς) καθιστᾷ ἀναγκαῖα τὴν θέαση τῆς νεο-ὀθωμανικῆς Τουρκίας στὸ κέντρο τῆς χαουσχοφεριανῆς Εὐραφρικανικῆς Ζώνης Βορρᾶ-Νότου, ὥστε νὰ δύναται ἡ Ἄγκυρα νὰ ἀσκήσῃ τὴν ἐπιρροή της πὸν τῆς προσφέρει δυνητικῶς ὁ ἰσλαμικὸς γεωπολιτικὸς παράγων, πρὸς Βορρᾶν καὶ πρὸς Νότον. Ἡ ρατσελιανὴ ὄντοτης πὸν κυριαρχεῖ στὴν σκέψη του, ἐκτὸς ἀπὸ αὐτὴν τοῦ *Lebensraum*, εἶναι ἐκεῖνὴ τῆς *Verkehr* (κυκλοφορία) καὶ μάλιστα στὶς χαουσχοφεριανὲς τῆς προεκτάσεις. Ἄντιμετωπίζει τὶς ἐμπορευματικὲς μεταφορὲς, ὡς μέσον ἀσκήσεως οἰκονομικοῦ ἐλέγχου τῶν πραγματικῶν οἰκονομικῶν ροῶν καὶ συνεπῶς τῶν συναφῶν τοὺς οἰκονομικῶν ροῶν. Καὶ προχωρεῖ ἐπεκτείνοντας αὐτὸν τὸν ἔλεγχο ὡς ἐργαλεῖο κυριαρχίας τοῦ ἐλέγχοντος ἔθνοκρατικοῦ δρῶντος ἐπὶ τῶν ὑπολοίπων τοῦ ἐκάστοτε Γεωγραφικοῦ συμπλόκου. Ἄς ἐξετάσομε μερικὰ παραδείγματα:

1) Οἱ μεταφορικοὶ καὶ ὀδικοὶ ἄξονες πάσης φύσεως πὸν προτείνει καὶ ἀναλύει ἀπὸ τὴν ΚΠολι μέχρι τὴν Ἀδριατικὴ καὶ τὸν Δούναβι, ὅπως καὶ ἀπὸ τὰ Βαλκάνια μέχρι τὴν Μέση Ἀνατολή, οἱ ὁποῖοι πρέπει νὰ «*λειτουργήσουν ὡς στοιχεῖο ἐξωτερικῆς πολιτικῆς*» τῆς Ἀγκύρας ἀλλὰ καὶ ὡς πλαίσιο ὑποστηρίξεως γιὰ τοὺς «*οἰκονομικοῦ καὶ πολιτικοῦ χαρακτῆρος σχηματισμοὺς πὸν θὰ δημιουργηθοῦν στὴν περιοχὴ*»⁷³.

Ἡ γεωστρατηγικὴ αὐτὴ προσέγγισις τοῦ Νταβούτογλου, εἰς ὃ,τι ἀφορᾷ τὶς ἑλληνικὲς γεωστρατηγικὲς μέριμνες, υἱοθετεῖ καὶ πάλιν ἐπεκτατικὲς καὶ συγκρουσιακὲς διαδικασίαι, κáμνοντας χρῆση τοῦ γεωπολιτικοῦ πολιτισμικοῦ πυλῶνος. Κινούμενος καὶ πάλιν ἀπὸ μεθοδολογικῆς ἐπόψεως στὸ πλαίσιο τῆς κλασικῆς ρατσελιανῆς καὶ χαουσχοφεριανῆς σκέψεως, προτείνει τὸ γεωστρατηγικὸ ἐργαλεῖο τῶν μεταφορικῶν ἀξόνων ὡς μέσον γιὰ τὴν προβολὴ τῆς νεο-ὀθωμανικῆς ἰσχύος στὴν Βαλκανικὴ καὶ τὴν Ἑλλάδα φυσικά. Γράφει χαρακτηριστικῶς: 1) «*Οἱ τουρκικὲς καὶ οἱ μουσουλμανικὲς μειονότητες πὸν διαβιοῦν στὴν Βουλγαρία, τὴν Ἑλλάδα, τὴν Μακεδονία (sic), τὸ Σαντζάκ, τὸ Κόσσοβο καὶ τὴν Ρουμανία ἀποτελοῦν σημαντικὰ στοιχεῖα τῆς βαλκανικῆς πολιτικῆς τῆς Τουρκίας*». Εἶναι σαφὲς ὅτι ὁ τοῦρκος Ὑπέξ, ἀναφέρεται σὲ ἐργαλειακὴ χρῆση τῶν ἀνωτέρω μειονοτήτων, ὑπαρκτῶν ἢ μὴ, γιὰ τὴν τουρκικὴ προβολὴ ἰσχύος στὴν Βαλκανικὴ μέσω ἐθνικῶν ἀποσταθεροποιήσεων στὸ ἐσωτερικὸ τῶν βαλκανικῶν —καὶ ὄχι μόνον— κρατῶν. Ὑπὸ τὸ γεωστρατηγικὸ αὐτὸ πρῶσιμα σκεπτόμενος ὁ τοῦρκος ἰσλαμιστῆς Ὑπέξ, ὀρῖζει ὡς τοὺς δύο μακροπροθέσμιους καὶ βραχυπροθέσμιους στόχους τῆς ἐξωτερικῆς τουρκικῆς πολιτικῆς

73. Ἄ. Νταβούτογλου, (ἑλληνικὴ ἔκδοσις), *ἐνθ' ἄν.*, σελ. 202.

στά Βαλκάνια ι) την ισχυροποίηση της Βοσνίας και της Άλβανίας και ιι) την δημιουργία διεθνούς νομικού πλαισίου που θα θέσει υπό την προστασία του τις εθνικές μειονότητες της περιοχής. Κατόπιν, τοποθετώντας τὸν τουρκικό μηχανισμό προβολῆς ἰσχύος στὸ ἀνωτέρω γεωστρατηγικὸ κατασκευάσμα ἐπέξηγε μὲ κάθε ἀφοπλιστικὴ σαφήνεια ὅτι «στὸ νομικὸ αὐτὸ πλαίσιο, ἡ Τουρκία πρέπει νὰ ἐπιδιώκει συνεχῶς τὴν ἐξασφάλιση ἐγγυήσεων ποὺ θὰ τῆς παρέχουν τὸ δικαίωμα παρεμβάσεως στὰ ζητήματα ποὺ ἀφοροῦν τὶς μουσουλμανικὲς μειονότητες τῶν Βαλκανίων». Καὶ γιὰ νὰ μὴ ἀφήσει ψευδαισθήσεις γιὰ πῶς ὁ κ. Νταβούτογλου καὶ ἡ νεο-ὀθωμανικὴ Τουρκία του ἐννοεῖ τὴν νομιμότητα, συνεχίζει ἀμέσως μετὰ, στὴν ἴδια φράση: «*Ἡ νομιμότης τῆς ἐπεμβάσεως τῆς Κύπρου, ποὺ ἀποτελεῖ ἐντυπωσιακὸ παράδειγμα στὴν σύγχρονη ἐποχὴ*⁷⁴, *κατέστη δυνατὴ ἐντὸς ἐνὸς τέτοιου νομικοῦ πλαισίου*». Συνεπῶς, δὲν ἀφήνει τὸ παραμικρὸ περιθώριο σὲ κανέναν καντιανὸ ἰδεαλιστὴν ἢ ὑποστηρικτὴν τῆς δημοκρατικότητος τῆς συγχρόνου νεο-ὀθωμανικῆς Τουρκίας νὰ ἰσχυρισθῆι ὅτι ἐννοεῖ κάτι ἄλλο, εἰρηνικώτερον, ὁ Τοῦρκος Ὑπέξ. Ἀνάλογες ὅμως προθέσεις γεωστρατηγικοῦ χαρακτήρος, ἀποδίδει ὁ Τοῦρκος Ὑπέξ καὶ στὴν Ἑλλάδα, τὶς ὁποῖες θεωρεῖ ὅτι ἡ Ἀθήνα προσπαθεῖ νὰ τὶς ἐπιτύχει στὰ Βαλκάνια μέσω τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριαρχείου, τοῦ ὁποῖου τὴν Οἰκουμενικότητα φυσικὰ καὶ δὲν ἀναγνωρίζει ὁ ἴδιος! Ὁμοίως ἀνακαλύπτει ρωσικὲς καὶ ἑλληνικὲς διεκδικήσεις στὰ Στενὰ τὶς ὁποῖες μόνον μὲ τὴν ἀνωτέρω βαλκανικὴ πολιτικὴ τῶν τουρκομουσουλμανικῶν μειονότητων μπορεῖ νὰ ἀποκρούσει!⁷⁵ Καὶ τὴν ἀνάλυσή του αὐτὴν τὴν συγκροτεῖ, ἀναδεικνύοντας, καὶ ὀρθῶς, τὴν συνέπεια ποὺ εἶχε ἡ ἀνοδος τῆς ἀποικιοκρατίας γιὰ τὸ γεω-σύμπλοκο τῆς Μέσης Ἀνατολῆς, ἡ ὁποία κατὰ τὸν Νταβούτογλου «κατεῖχε πολὺ σημαντικὴ θέση ἐπὶ τῶν ἐπικοινωνιακῶν ἀρτηριῶν μεταξὺ τῶν ἀποικιοκρατικῶν αὐτοκρατοριῶν καὶ τῶν ἀποικιῶν τους»⁷⁶. Ἐπίσης, δὲν ἀποκρύπτει τὴν ὀρθὴ κατὰ τὴν κρίση του θεωρητικὴ προσέγγιση «τοῦ Haushoffer, ὁ ὁποῖος ἔδειξε τὸν δρόμο στὸν Χίτλερ»⁷⁷. Προσέγγιση ποὺ —κατὰ τὸν Νταβούτογλου— εἶχε ἤδη δικαιωθῆι ἀπὸ τὴν Ναπολεόντειο ἐπίθεση στὴν Αἴγυπτο (Σουεζ) ὅταν ὁ γάλλος «*ἡγέτης ποὺ ἀνέλαβε δράση σκοπεύοντας τὴν παγκόσμια κυριαρχία*» κατηθύνετο πρὸς τὶς Ἰνδίες...

Ἐπὶ τὸν ἀναφορικὸν πλῆθος ἀνάλογα ἀποσπάσματα στὸ βιβλίον του τὰ ὁποῖα ἐδραιώνουν τὴν βαθεῖα πεποίθησιν αὐτοῦ ἀναγνώστη ἀναφορικῶς πρὸς τὶς σοβαρὰς ἐπιρροὰς ποὺ ἐδέχθη ὁ Davutoğlu ἀπὸ τὴν γερμανικὴ κλασικὴ σχολὴ τῆς Geopolitik.

Καὶ διαρκῶς, τὸ σκεπτικὸν τοῦ τούρκου διανοουμένου καὶ Ὑπέξ, διέπεται ἀπὸ τὶς ἀρχὲς τοῦ ἀνταγωνισμοῦ μεταξὺ ἐθνικῶν δρώντων μὲ δυνατότητα Διεθνούς Ἰσχύος καὶ μὲ κλασικοὺς γεωπολιτικοὺς ὅρους. Πάντως, ἀπὸ ἐπιστημολογικὸ ἐνδιαφέρον, ὀφείλομε νὰ τονίσωμε ὅτι ὁ Νταβούτογλου ὀρολογεῖ τοὺς γεωπολιτικοὺς πυλῶνες ἰσχύος τοῦ Πολιτισμοῦ, τῆς Οἰκονομίας καὶ τῆς Πολι-

74. Ὅντως, ἐντυπωσιακώτατο γιὰ τὴν βαρβαρότητα καὶ τὴν αὐθαιρεσία του παράδειγμα! Μόνον ποὺ ὁ Νταβούτογλου δὲν τὸ βλέπει ἔτσι!

75. Α. Νταβούτογλου, *Στρατηγικὸ Βάθος...*, ἐνθ' ἄν. σελ. 201.

76. *Αὐτόθι* σελ. 215.

77. *Αὐτόθι* σελ. 216.

τικῆς ὡς: γεωπολιτισμικούς, γεωοικονομικούς καὶ γεωπολιτικούς. Εἰδικῶς ὅμως ἡ ἀνάγκη ὀρολογήσεως τοῦ πυλῶνος τῆς Πολιτικῆς ἰσχύος ὡς «γεωπολιτικῆς» δημιουργεῖ ἀσάφεια μεταξὺ τῆς Γεωπολιτικῆς ὡς γεωγραφικοῦ ἀναλυτικοῦ ἐργαλείου καὶ τοῦ ἀντιστοίχου πυλῶνος, ἀποδεικνύοντας ὅτι ἡ ἀνωτέρω ὀρολόγησις εἶναι ἐσφαλμένη. Συνεπῶς συνεχίζομε νὰ προτεῖνομε τὴν ἰδική μας ὀρολόγησις ὡς «τεσσάρων πυλῶνων γεωπολιτικῆς ἀνακατανομῆς ἰσχύος»: ἀμυντικός, οἰκονομικός, πολιτικός καὶ πολιτισμικός.

VIII. Οἱ θεμελιώδεις λειτουργίες τοῦ νταβουτογλιανοῦ γεωπολιτικοῦ παράγοντος:

α) ἡ σύγκρουσις τοῦ Ἰσλάμ μὲ τὴν Δύση

β) ἡ σύγκρουσις τοῦ ἰσλαμικοῦ εὐρασιατισμοῦ μὲ τὴν σλανορωσσικὴ πολιτισμικὴ ταυτότητα.

α) Ἡ σύγκρουσις τοῦ Ἰσλάμ μὲ τὴν Δύση

Στὸ «γεωπολιτίζον», λοιπόν, ἀλλὰ ὄχι γεωπολιτικὸ καὶ κατὰ βάσιν, ἐθνικιστικὸ καὶ ἐθνικοκεντρικὸ γεωστρατηγικὸ του ὄραμα, ὁ Davutoğlu συνδυάζει δύο γεωγραφικὰς περιοχάς: «Ἀπὸ Βορρᾶ, τὴν περιοχὴ τοῦ βορείου Κανκάσου, μέχρι τὸν Νότο, στὸ Κοβέιτ» καὶ «τὴν νότια πλευρὰ τῆς Κεντρικῆς Ἀσίας». Τονίζει ὅτι ἡ συμμετοχὴ τους στὸν Ἰσλαμικὸ Πολιτισμὸ «παρέχει κοινὰ στοιχεῖα σὲ αὐτὴν τὴν φαντασιακὴ κοινότητα», ἡ ὁποία εἶναι πλήρης ἀντιφάσεων ἀνάμεσα σὲ διεθνῶς ἀνεγνωρισμένους περιοχὰς καὶ τὴν *de facto* πραγματικότητα⁷⁸. Ἔτσι ἐξυψώνει τὴν ἐνότητα τῆς ἰσλαμικῆς καθολικῆς ὅμα σὲ καθεστῶς «ιδανικῆς γεωπολιτικῆς δομῆς» ἄρα τοῦ Συστήματος/Γεωγραφικοῦ Συμπλόκου στὸ πλαίσιο τοῦ ὁποίου παρατηρεῖ τὴν δράση τοῦ θεμελιώδους Γεωπολιτικοῦ παράγοντος ἀποδοκιμάζοντας τὴν ἔννοια τοῦ «Κράτους-Ἔθνους». Τὴν μόνη ἐθνοκρατικὴ ὄντοτητα τῆς ὁποίας τὴν ὑπαρξὴ ἀποδέχεται —καὶ πολιτικῶς καὶ ἐθνοτικῶς— ὁ Νταβούτογλου εἶναι τὴν νεο-ὀθωμανικὴ Τουρκία. Καὶ βεβαίως αὐτὸ θεωρεῖται ὡς μεγίστη συμβολὴ «στὸν παγκόσμιον πολιτισμὸ ἀπὸ τὴν σημερινὴ Τουρκία» καὶ ὀνομάζεται ἀπὸ τὸν Νταβούτογλου ὡς «πολιτισμικὸ ἄνοιγμα» τὸ ὁποῖον σκοπὸ ἔχει «νὰ ἀκυρώσει [τὴν χαντιγκτονιανὴ, καὶ κατὰ Μπρζεζίνσκη] γεωπολιτισμικὴ ἀπόρριψη τῆς Τουρκίας»⁷⁹. Ἡ Τουρκία, συνεπῶς, «λόγω τῆς ἐμπειρίας ποὺ ἔχει ἀποκομίσει ἀπὸ τὸν ἴδιόν της τὸν πολιτισμὸ» θὰ διατηρεῖ τὴν ἡγεμονία τῆς νεοχαλιφατικῆς αὐτοκρατορικῆς συγκροτήσεως ποὺ ἐπιδιώκει καὶ σχολαστικῶς σχεδιάζει καὶ προωθεῖ ὁ κ. Davutoğlu. Καὶ τὸ πράττει, χωρὶς νὰ σκέπτεται καθόλου τὶς διαφωνίας ποὺ θὰ ἔχουν τὸ Ἰράν καὶ ἡ Σαουδικὴ Ἀραβία, ὡς πραγματικὰς

78. A. Davutoğlu, «The Clash of Interests: An Explanation of the World (Dis)Order», *Perceptions Journal of International Affairs*, Vol. 2, No.4, Dec. 1997-Feb. 1998, p. 1. Βλ. ἐπίσης W. Thomson, *On Global War: Historical-Structural Approaches to World Politics*, Columbia: University of South Carolina Press, 1988, p.: 7.

79. Πρὸβλ: Ἀ. Νταβούτογλου, *ἐνθ' ἄν.* σ.σ. 220-221.

ηγέτιδες δυνάμεις του σηιτικού και άραβο-μουςουλμανικού σονιτικού κόσμου αντίστοιχως. Συνεπώς, χωρίς να προβαίνει σε ρεαλιστική ανάλυση απόλυτως υπαρκτών ανταγωνιστικών στοιχείων προς τις «γεωπολιτικές» άλλ' όχι γεωπολιτικές του αναλύσεις.

Καί δεν αποδοκιμάζει το έθνος-κράτος ό Davutođlu, με έργαλειό την φιλελευθέρια/μεταεθνική/έθνομηδενιστική και παγκοσμιοποιημένη πολεμική που άσκειται κατά κόρον έναντίον του Κράτους-Έθνους, ούτε καν αυτήν την προωθημένη —όσο και άμφισβητουμένη— έρμηνεία των Negri και Hardt (*Αύτοκρατορία*, 2000). Το αποδοκιμάζει, όπως θα άντληφθει ό μελετητής του Πολιτικού Ίσλάμ, με έργαλειό την *ισλαμιστική «νομιότητα»*⁸⁰. Το πολιτικό Ίσλάμ νομοκανονολογικώς και πολιτικώς δεν αποδέχεται, ούτε και αυτό, την έννοια του Κράτους-έθνους, αλλά την έννοια της «όμα»⁸¹, της Διεθνούς Κοινότητας των Πιστών, στο πλαίσιο της οποίας δεν υπάρχει θέσις για έθνοκρατικά μορφώματα, τα όποια θεωρούνται «Κράτη-Θραύσματα» της όμα και «είναι άποτέλεσμα της προδοσίας του Ίσλάμ από τους βεβήλους Πρίγκηπές του»⁸².

Στά κείμενά του, βεβαίως, ό Davutođlu υποκαθιστά τον όρο «όμα», ό όποιος φέρει θρησκευτικούς συνειρμούς, με τον πιδ ούδέτερον όρον «*Ισλαμικός Πολιτισμός*», αλλά διατηρεί την έμφαση στην θρησκευτική πτυχή της πολιτισμικής συγκρούσεως. Στο πλαίσιο αυτής της προσπάθειας όντολογικού έτεροπροσδιορισμού των ιδικών του ισλαμικών συστημικών γεωπολιτικών παραγόντων και ισλαμικών υποσυστημάτων, ό Davutođlu άσκει, έν έτει 1992 ήδη, συγκεκριμένη, κριτική έναντίον του «δυτικόστροφου» κεμαλικού καθεστώτος, και ειδικώς του Στρατού ως αυτόδιωρισμένου φύλακος της κοσμικής Δημοκρατικής Τάξεως και ως ισχυρού υποστηρικτικού της τουρκικής υποψηφιότητας στο NATO αλλά και της Συμμαχίας με τις Ήνωμένες Πολιτείες. Έτσι, προβαίνει στην διαπίστωση ότι: «*Ένα δημοκρατικό σύστημα στον Ίσλαμικό Κόσμο μπορεί να δημιουργήσει ισλαμικά καθεστώτα με άντι-δυτικά συναισθήματα*⁸³. Η διεφθαρμένη στρατιωτικο-πολιτική έλλιτ σε ώρισμένες ισλαμικές χώρες έξεμετα-

80. Τονίζομε την διαφορά του όρου «ισλαμιστική» ό όποιος σημαίνει την μετατροπή του Ίσλάμ από την θρησκευτική όντολογία σε μιá πολιτικο-ιδεολογική φαντασιακή έρμηνευτική. Ι. Θ. Μάζης, *Γεωγραφία του Ίσλαμιστικού κινήματος στη Μέση Ανατολή*, 1η έκδ. Ε.Π.Ε, 2η έκδ. Παπαζήσης, Άθήνα 2002.

81. Γιαμάλ άλ Μπάνα, *Άλ Ίσλάμ ντήν ουά όμα ού λάις ντήναν ουά ντάουλα* (Τό Ίσλάμ είναι Θρησκεία και Όμα και όχι Θρησκεία και Κράτος, στην (Άραβιστί), Κάϊρον, 2003 [Μετάφρασις σχετικών χρησίμων έννοιών και άποσπασμάτων εις τον συγγραφέα από τον ΔρΝ Κυριακό Νικολάου-Πατραγάν, τον όποιον και εύχαριστώ]Προβλ. επίσης Κυρ. Νικολάου-Πατραγάν, «Η άναχαίτησις της ταξικής συνειδήσεως εις τό Ίσλάμ», *Ανάλεκτα Θ'* (2009), έκδοσις του Ίνστιτούτου Άνατολικών Σπουδών της Πατριαρχικής Βιβλιοθήκης Άλεξανδρείας, σελ. 89 κ. έπ.

82. Βλ. Ι. Θ. Μάζης, *ένθ' άν.*, σελ. 41.

83. Η πλαγία υπογράμμισις ιδική μας. Η διαπίστωσις έχει ιδιαίτερη σημασία για τις ήμέρες μας, που παριστάμεθα μάρτυρες του ντόμινο των έξεγέρσεων στην Μέση Άνατολή και τό Μάγκρεμπ και γίνονται έκτενείς και έμβριθείς αναλύσεις περι «έκδημοκρατισμού», κ.τ.λ.

λεύθη αὐτὸν τὸν φόβο καὶ συνειργάσθη μὲ τὶς διεθνεῖς συστημικὲς δυνάμεις τῆς δημοκρατικῆς Δύσεως μὲ στόχο νὰ καταστρέψουν τὶς δημοκρατικὲς διαδικασίες στὸν ἰσλαμικὸ κόσμο»⁸⁴. Τὸ συμπέρασμα ποὺ προκύπτει ἀβιάστως ἀπὸ τὴν ἀνωτέρω νταβουτογλιανὴ ἀποστροφή εἶναι, ὅτι: οἱ δημοκρατικὲς διαδικασίες ἐφαρμοζόμενες σὲ ἐθνικοὺς κοινωνικοὺς σχηματισμοὺς ἰσλαμικοῦ πολιτισμοῦ ὑποβάθρου δημιουργοῦν «ἰσλαμικὰ καθεστῶτα μὲ ἀντιδυτικὰ αἰσθήματα». Τὸ ἐρώτημα ποὺ τίθεται ὁμως εἶναι: ἔπρεπε νὰ τὸ γράψει ὁ Davutoğlu γιὰ νὰ τὸ ἀντιληφθοῦμε; Ἦ μήπως δὲν τὸ ἔχομε ἀντιληφθεῖ ἀκόμη; Ἐπὶ τοῦ σημείου αὐτοῦ ἡ Δύσις ὀφείλει νὰ προβληματισθεῖ σοβαρὰ γιὰ τὸ τί ὀφείλει νὰ πράξει σὲ ἀνάλογες περιπτώσεις ἐθνικῶν κοινωνικῶν σχηματισμῶν ἰσλαμικοῦ πολιτισμοῦ ὑποβάθρου, οἱ ὁποῖοι πρέπει νὰ μεταβοῦν ὁμαλῶς σὲ μορφὲς διακυβερνήσεως ὀφέλμενες γιὰ τοὺς λαοὺς των καὶ διατεθειμένες νὰ συνυπάρξουν εἰρηνικῶς μὲ τὴν Δύση. Τὸ θέμα εἶναι μέγα, καὶ ἐκτυλίσσεται ἐνώπιόν μας στὸ πλαίσιο τῶν κοινωνικῶν ἐξεγέρσεων καὶ πολιτικῶν καὶ γεωπολιτικῶν ἀνακατατάξεων ποὺ θὰ ἀκολουθήσουν στὸν ἀραβομουσουλμανικὸ κόσμο (Αἴγυπτος-Τυνησία-Λιβύη-Ἰεμένη-Μπαχαρεῖν, Ἰορδανία, κ.τ. λ.).

Ἀπὸ μεθοδολογικῆς ἐπόψεως θὰ μπορούσε κάποιος ἀπλοῦς νεοθετικιστῆς νὰ τὸν κατηγορήσει γιὰ ἐπικίνδυνες μεταφυσικὲς ἀποκλίσεις, αὐτὲς τὶς ἴδιες ποὺ κατὰ τὴν γνώμη μου χαρακτηρίζουν τὸν σύγχρονο μετα-ἐθνικὸ στρουκτουραλισμό! Ὅσον καὶ ἂν ἀκούεται περίεργον, τὸ 2001, ποὺ ἐγράφησαν αὐτὲς του οἱ ἐκτιμήσεις, οἱ στρουκτουραλιστικὲς καὶ νεο-στρουκτουραλιστικὲς τάσεις εὐρίσκοντο στὸν κολοφῶνά τους! Ἄλλωστε, διαβάζοντας στὸ ἴδιο κείμενο τοῦ 2001, τὴν περιγραφή τοῦ ὑπερεθνικοῦ χαρακτήρος τοῦ Ἰσλαμικοῦ Πολιτισμοῦ, ὁ ὁποῖος παρήγαγε ἕνα καθολικὸ σύστημα καὶ ὑπερέβη τὸ πρότυπον τοῦ ἔθνους-κράτους, ὡς «δημιούργημα τοῦ Δυτικοῦ φανταστικοῦ», δὲν μπορεῖ παρὰ νὰ ἐκπλαγῆ καὶ νὰ θεωρήσει ὅτι ὁ Davutoğlu ἀνήκει στὰ ἀνώτατα ὑπερῶα τῆς «κριτικῆς νεο-στρουκτουραλιστικῆς μετα-ἐθνικῆς σχολῆς». Καὶ ὅμως, δὲν εἶναι ἔτσι! Τὸ λάθος αὐτὸ θὰ τὸ διαπράξει ἕνας μελετητῆς ποὺ ἀγνοεῖ τὴν χαλιφικὴ προσέγγιση τοῦ Ἰσλάμ⁸⁵ καὶ τὴν ἀνυπαρξία τῆς ἐννοίας τοῦ ἐθνικοῦ κράτους στὸ πλαίσιο του. Συνεπῶς ὁ Davutoğlu καὶ αὐτὴν τὴν περιγραφή τὴν κάμνει ὡς καλὸς «μουσουλμᾶνος θεολόγος» καὶ ὄχι φυσικὰ ὡς ψυχρὸς γεωπολιτικὸς ἀναλυτῆς. Στὴν θεωρία του, ἐτόνισε ἄλλωστε, τὴν σημασία τῆς «καθολικότητος τοῦ ἰσλαμικοῦ πολιτισμοῦ» ὡς «ὄντολογικῆ[ς] συναίσθησι[ς], ἡ ὁποία διεισδύει ἄμεσα στὸν νοῦ κάθε ἀτόμου, ἀνεξαρτήτως ἀπὸ τὴν ἐθνικὴ καὶ τοπικὴ καταγωγή του»⁸⁶. Ἄρα ὁ τοῦρκος Ἰπέξ,

84. A. Davutoğlu, «*The Clash of Interests: An Explanation of the World (Dis)Order*», *Perceptions Journal of International Affairs*, Vol. 2, No.4, Dec. 1997-Feb. 1998, p. 1. Βλ. ἐπίσης W. Thomson, *On Global War: Historical-Structural Approaches to World Politics*, Columbia: University of South Carolina Press, 1988, p. 7.

85. Σ.Συντ.: Περὶ αὐτῆς, Κυρ. Θ. Νικολάου-Πατραγᾶς, *Χαλιφεία καὶ ἰσλαμικὴ δικυβέρνησις*, Ἡρόδοτος, Ἀθήναι 2011.

86. A. Davutoğlu, «*It's only natural*», *Al-Ahram Weekly*, No. 564, 13-19 Δεκεμβρίου 2001. Ἐπίσης: A. Davutoğlu, «*The Clash of Interests: An Explanation of the World (Dis)Order*», *Perceptions Journal of International Affairs*, Vol. 2, No.4, Dec. 1997-Feb. 1998, p. 1. Βλ. ἐπίσης W. Thomson, *On Global War: Historical-Structural Approaches to World*

ώρισε και από ανθρωπολογική έποψη τὸ Ὑπερσύστημα τῆς νεο-ὀθωμανικῆς Τουρκίας, κοντολογίης τὸν νέο-χαλιφατικό Πλήρη Συνθετικό Χῶρο ὁ ὁποῖος θὰ παραχωρήσει τὴν ἡγεμονία του στὴν Ἄγκυρα.

Ὡς θεωρητικό συμπέρασμα λοιπόν, ἀναφορικῶς πρὸς τὴν προσπάθεια τοῦ Νταβούτογλου γιὰ τὸν καθορισμὸ τοῦ Γεωπολιτικοῦ του Παράγοντος καὶ τῶν ἐπαλλήλων Συστημάτων τοῦ Ὑποδείγματός του, μποροῦμε νὰ διατυπώσομε τὸ ὅτι χρησιμοποιεῖ τὴν ἐκ τοῦ πολιτισμοῦ του προερχομένη ἰδεολογικοποίηση τοῦ Ἰσλάμ, ἢ ὁποία διαθέτει ἐν νομικῷ σπέρματι τὸ πολιτικὸ χαλιφατικό στοιχεῖο. Ἐπίσης ὑπερβαίνει τοὺς ἐνοχλητικούς —γιὰ ἕνα ἰσλαμικὸ πολυεθνοτικό πῶλο ἰσχύος— ἐθνικισμούς, καὶ προτείνει ὡς «ἠπίαν ἰσχὺν» τὸ ἰσλαμικὸ πολιτισμικὸ ἱστορικὸ καὶ κοινωνικὸ ὄντολόγημα, ὡς ἐργαλεῖο προβολῆς καὶ ἐπιβολῆς ἰσχύος τῆς νεο-χαλιφατικῆς Τουρκίας. Τὸ Ἰσλάμ, μὲ τὰ ἀνωτέρω χαρακτηριστικά του, ἐπιτρέπει στὸν τοῦρκο θεωρητικὸ νὰ μετέλθει τῶν ἀναλυτικῶν πλεονεκτημάτων τῶν Πλήρων Συνθετικῶν Χῶρων, δηλαδὴ τῶν ποιοτικῶν καὶ τελικῶς ποσοτικῶν ἢ ποσοστικοποιημένων σταθμοδεικτῶν τῶν τεσσάρων γεωπολιτικῶν πυλώνων ἀνακατανομῆς ἰσχύος: ἀμύνης, οἰκονομίας, πολιτικῆς καὶ πολιτισμοῦ. Ἔρχεται ὁμως σὲ συνεχεῖς ἀντιφάσεις ὡς πρὸς τὴν ἠπιότητα τοῦ προτεινομένου ὑποδείγματός του, διότι ἀφ' ἐνὸς παρουσιάζει τὸ Ἰσλάμ ὡς κατ' ἀνάγκην συγκρουόμενο μὲ τὴν Δύση καὶ ἀφετέρου τὸ παρουσιάζει ὡς «ἠπίαν ἰσχὺν», ἢ ὁποία δὲν ἔχει λόγους νὰ συγκρουσθεῖ μὲ αὐτήν!

Χαρακτηριστικὸ παράδειγμα τοιαύτης ἀντιφάσεως, παρουσιάζεται στὸν θεωρητικὸ του λόγο, ὅταν χρησιμοποιεῖ μαρξίζουσα σημειολογία γιὰ νὰ παρουσιάσει τὸν γεωπολιτικὸ του παράγοντα, δηλαδὴ τὸν «Ἰσλαμικὸ Κόσμο», ὡς ἐθνοκοινωνικῆς, πολιτισμικῆς φύσεως «διεθνὴ συλλογικὸ προλετάριο»⁸⁷. Καὶ συνεπῶς, κατὰ τὴν νταβουτογλιανὴ λογικὴ, μέσα στὴν ἴδια τὴν δυναμικὴ τῆς μαρξίζουσας σημειολογίας του, ἐντοπίζεται ἢ ἱστορικῶς δεδομένη πολιτισμικο-πολιτικο-κοινωνικὴ ἔκρηξις αὐτοῦ τοῦ προλεταριοποιημένου ἰσλαμικοῦ κόσμου, κοντολογίης ἢ ἐπανάστασις του ἐναντίον τοῦ Δυτικοῦ διεθνοῦς ἡγεμονικοῦ συστήματος, ἄρα καὶ ὁ ἐπαναστατικὸς ἑτεροπροσδιορισμὸς του ὡς πρὸς αὐτό!

Καὶ ἰδοὺ ἡ ἀντίφασις: ὁ Davutoğlu ὑπαινίσσεται στὸ ἴδιο κείμενο, ὅτι τὰ περὶ «ἰσλαμικῆς ἀπειλῆς» ἀποτελοῦν ἀμερικανικὰ καὶ ἐν γένει δυτικὰ ἰδεολογήματα τὰ ὁποία ἐχαλκεύθησαν λόγω τῶν νέων γεωπολιτικῶν καὶ γεωστρατηγικῶν

Politics, Columbia: University of South Carolina Press, 1988, p.p. 8-9. Παραθέτω: «Ὁ κύριος παράγων αὐτῆς τῆς καθολικότητος τοῦ ἰσλαμικοῦ πολιτισμοῦ εἶναι μιὰ ὄντολογικὴ συναίσθησις, ἢ ὁποία διεισδύει ἄμεσα στὸν νοῦ κάθε ἀτόμου, ἀνεξαρτήτως ἀπὸ τὴν ἐθνικὴ καὶ τοπικὴ καταγωγή του. Οἱ ἴδιες, οἱ κοινῆς πολιτισμικῆς καὶ πολιτικῆς ἀπαντήσεις στὴν Ἀποικιοκρατία καὶ τὸν Ἐκσυγχρονισμὸ σὲ διαφορετικὰ μέρη τοῦ Ἰσλαμικοῦ Κόσμου ἀποτελοῦν τοὺς «δείκτες» αὐτῆς τῆς συναισθήσεως. Ἡ ἄνοδος τῆς Ἰσλαμικῆς Ταυτότητος καὶ οἱ κοινωνικο-πολιτισμικῆς τῆς ἀνταντακλάσεις στὰ ἐδάφη ποὺ μέχρι πρὸ τινος ἐκυβερνῶντο ἀπὸ τὸν ἀθεϊστικὸ Σοβιετικὸ Ὀλοκληρωτισμὸ ἐπιβεβαιώνει τὸν ἀντίκτυπο αὐτῆς τῆς ὄντολογικῆς συναισθήσεως». Βλ. καὶ Κυρ. Θ. Νικολάου-Πατραγᾶς, *Ἀραβοἰσλαμικὸς κόσμος. Πηγαὶ ἰδεολογίας, ἱστορίας, πολιτικῆς καὶ πολιτισμοῦ*, Λεμιών, Ἀθήναι 2016.

87. Ὁ ὅρος ἰδικὸς μου.

πραγματικοτήτων ἢ δυνατοτήτων, ὥστε νὰ παράσχουν ἓνα ἰδεολογικὸ ἔρεισμα σὲ «στρατηγικὲς καὶ τακτικὲς ἐπιχειρήσεις μὲ στόχο νὰ ἀποκτήσουν τὸν ἔλεγχο αὐτῶν τῶν δυνατοτήτων»⁸⁸.

Δηλαδή, στὴν νταβουτογλιανὴ μεθοδολογικὴ προσέγγιση, διακρίνομε τὴν προσπάθεια ἀπενοχοποιήσεως τοῦ «ἰσλαμικοῦ γεωπολιτικοῦ παράγοντος», ὥστε νὰ δημιουργηθοῦν οἱ προϋποθέσεις ἐμπιστοσύνης γιὰ νὰ διασφαλισθεῖ στὸ ἰσλαμιστικὸ χαλιφατικὸν ὄντολόγημα ὁ διεθνὴς γεωγραφικὸς χώρος, ὡς ὁ Ὑπερσυστημικὸς ἐκεῖνος χώρος τῶν δράσεών του, καὶ μάλιστα στὸ ἐπίπεδο τῶν τεσσάρων γεωπολιτικῶν πυλώνων ἀνακατανομῆς διεθνοῦς ἰσχύος.

Τὴν ἰδίᾳ ὁμως στιγμῇ, προβαίνει πάλιν στὸν γενικὸ ἰσχυρισμὸν ὅτι «ἡ διαδικασία ἐκκοσμικεύσεως μπορεῖ νὰ θεωρηθεῖ ὡς μιὰ ἄμεση ἀπειλὴ στὴν αὐτοσυντήρηση τῶν μὴ-Δυτικῶν κοινωνιῶν»⁸⁹. Τὸ συμπέρασμα ποὺ προκύπτει ἀπὸ τὴν τελευταία νταβουτογλιανὴ ἀποστροφή εἶναι ὅτι οἱ ἰσλαμικοῦ πολιτισμικοῦ ὑποβάθρου ἐθνικοὶ κοινωνικοὶ σχηματισμοὶ καταστρέφονται ὑποχρεωτικῶς μέσῳ τῶν διαδικασιῶν ἐκσυγχρονισμοῦ τους, ὅσον ἐπιτυχεῖς καὶ ἂν εἶναι αὐτές. Τὸ δίδαγμα λοιπὸν εἶναι ὅτι οἱ κοινωνίες αὐτές θὰ ἀποφύγουν τὴν καταστροφή, μόνον —καὶ ἐφ’ ὅσον— ἐὰν ἀκολουθήσουν τὴν ἰσλαμικὴ πολιτισμικὴ τους καταβολὴ καὶ τὰ συνεπαγόμενα κελεύσματά της. Αὐτὰ ὁμως εἶναι ὁ ἐνιαῖος ἰσλαμικὸς χώρος μὲ τὸ γεωγραφικὸ καὶ τὸ ἱστορικὸν του βάθος, συνεπῶς εἶναι ἓνα νέο χαλιφάτο, ἔστω καὶ ἐὰν σὲ πρῶτο ἐπίπεδο οἱ δομές του δὲν παραπέμπουν στὸν Ἄβδουλ Χαμίτ τὸν Β΄, ὁ ὁποῖος ἀπετέλεσε καὶ ἀποτελεῖ πρότυπο συνεχείας τοῦ πραγματικοῦ νέου Χαλιφάτου ἀπὸ τοὺς Ἀδελφοὺς Μουσουλμάνους τῆς Αἰγύπτου*. Ὁ Davutoğlu δὲν σταματᾷ οὔτε λεπτὸ νὰ ἐπικρίνει τὸ ἐθνικιστικὸ πρότυπο τοῦ «ἐκσυγχρονισμοῦ» καὶ τῆς «ἐκκοσμικεύσεως» ποὺ ἐπέβαλεν ἡ κεμαλικὴ ἔλιτ στὴν τουρκικὴ κοινωνία, καὶ καταγγέλλει τὸ προκῦψαν κοινωνικὸ φαινόμενο τῆς «διχασμένης προσωπικότητος» τῆς τουρκικῆς κοινωνίας. Προτείνει δέ, τὸν ἀνακαθορισμὸ τῶν περιόδων ἱστορικῆς ἐξελίξεως τῶν μὴ-Δυτικῶν (δηλ. καὶ τῶν ἰσλαμικῶν) κοινωνιῶν στὸν εἰκοστὸν πρῶτον αἰῶνα.

Ἄρα, καταλαβαίνει κανεὶς ὅτι ἡ ἀντίφασις αὐτῇ, τοῦ προκῦπτει ὡς ἀναγκαία γιὰ νὰ καλύψει τὴν ἀντισυστημικότητα τοῦ «Ἰσλαμικοῦ Παράγοντός» του, ἰδιαιτέρως κατὰ τὸ ἔτος 1988, ὅταν ὑπεστήριξε συστηματικῶς καὶ θεωρητικῶς αὐτὲς τὶς ἀπόψεις γιὰ πρώτη φορὰ, διαρκούσης τῆς ἤδη «ὑπόπτου» γιὰ τοὺς νεο-κεμαλιστές, ὀζαλικῆς κυβερνήσεως. Ὁ Davutoğlu διακρίνει μεταξὺ τῆς πε-

88. *Αὐτόθι*. Ἡ προηγούμενη ἀμερικανικὴ ἀνάμιξις στὸ Σουδάν καὶ ἡ σημερινὴ κατοχὴ τοῦ Ἰράκ σίγουρα παρέχουν βάση σὲ αὐτὸ τὸ ἐπιχείρημα.

89. A. Davutoğlu, “It’s only natural”, *Al-Ahram Weekly*, No. 564, 13-19 Δεκεμβρίου 2001. Ἐπίσης: *Αὐτόθι*, “The Clash of Interests: An Explanation of the World (Dis)Order”, *Perceptions Journal of International Affairs*, Vol. 2, No.4, Dec. 1997-Feb. 1998, p. 1. Βλ. ἐπίσης W. Thomson, *On Global War: Historical-Structural Approaches to World Politics*, Columbia: University of South Carolina Press, 1988, p.p. 8-9.

* Ρέφαατ ἄλ-Σαήντ, *Ἡ διαμάχη ἰσλάμ καὶ ἰσλαμισμού. Ἱστορία καὶ ἰδεολογία τῆς ἰσλαμιστικῆς ἐνόπλου βίας*, εἰσαγωγή-μετάφρασις Κυρ. Θ. Νικολάου-Πατραγᾶς, Παπαζήσης, Ἀθήναι 2015 καὶ Κυρ. Θ. Νικολάου-Πατραγᾶς, Ἀραβοἰσλαμικὸς κόσμος, ἐνθ’ ἂν.

ριόδου του «πρώιμου έκσυγχρονισμού», στο πρώτο ήμισυ του είκοστου αιώνας, και της περιόδου της Πολιτισμικής Αναβιώσεως, προς τα τέλη του αιώνας αυτού. Η πρώτη περίοδος έχαρακτηρίσθη από την υπεροχή των «πρώιμων έκσυγχρονιστών», οι όποιοι «προσεπάθησαν να επιτύχουν εθνικὴν ἢ πολιτισμικὴ αὐτοσυντήρηση ἔναντι τῶν ἐπιθέσεων τῶν ἀποικιοκρατικῶν δυνάμεων»⁹⁰. Ἡ δευτέρα περίοδος χαρακτηρίζεται ἀπὸ τὴν κυριαρχία τῶν «πολιτισμικῶν ἀναβιωτῶν» οἱ όποιοι «ἐπιχειροῦν νὰ ἐπιτύχουν τὴν ἀναβίωση τοῦ αὐθεντικοῦ ἀναστήματος τους ὥστε νὰ ἐπανακαθορίσουν ὄντολογικῶς καὶ ἱστορικῶς τὴν θέση τους»⁹¹. Συνεπῶς κατὰ τὸν Davutoğlu πρόκειται γιὰ τὸ ἀποτέλεσμα τῆς κρίσεως τῆς δυτικῆς σεκουλαριστικῆς ὄντολογίας.

Ἀπὸ τὴν αὐτὴ, ἀντιδυτικὴ ὀπτικὴ γωνία, ἀσκεῖ ὁ Ahmet Davutoğlu αὐστηρὰν κριτικὴ στὴν μεταψυχροπολεμικὴ τουρκικὴ ἐξωτερικὴ πολιτικὴ ἀλλὰ καὶ στὸν τουρκικὸ γεωστρατηγικὸ σχεδιασμὸ πρὸς τὴν Κεντρικὴ Ἀσία, ὑπογραμμίζοντας τὴν «ἀνετοιμότητα τῆς Τουρκίας νὰ ἀνταποκριθεῖ στὰ δεδομένα τῆς μεταψυχροπολεμικῆς ἐποχῆς»⁹².

Τονίζει μάλιστα, μὲ ἕνα νεο-ρεαλιστικὸ γουωλτσιανὸ (K. Waltz) τρόπο, ὅτι ἡ Τουρκία δὲν ἀντελήφθη ἐγκαίρως τὸ τέλος τοῦ «στατικοῦ διπολικοῦ διεθνοῦς συστήματος» καὶ τὴν δημιουργία ἑνὸς «δυναμικοῦ πολυπλεύρου διεθνοῦς συστήματος», οὕτως ὥστε νὰ προσαρμόσει ἀναλόγως τὶς Στρατηγικὲς καὶ τὴν Ἐξωτερικὴ Πολιτικὴ της.⁹³

Ἀναλύοντας τὶς θέσεις αὐτῆς τοῦ Davutoğlu, τὸ 2005, στὸ πλαίσιο τῶν ἐρευνητικῶν δραστηριοτήτων τοῦ Ἐργαστηρίου Γεωπολιτισμικῶν Ἀναλύσεων, εἶχαμε παρατηρήσει ὅτι⁹⁴: «Ο Davutoğlu ἐντοπίζει καὶ τὶς διαφορετικὲς μορφές τῆς “τουρκικῆς ἀνετοιμότητας” γιὰ στρατηγικὴ ἀνάλυση τοῦ διαμορφωθέντος διεθνοῦς συστήματος, ὡς ἐξῆς: α) ψυχολογικὴ, β) θεωρητικὴ, καὶ γ) θεσμικὴ ἀνετοιμότητα.»⁹⁵

α) Ψυχολογικὴ ἀνετοιμότητα, διότι «ἡ Τουρκία ἀντιμετώπισε τὸ νέο διεθνὲς

90. A. Davutoğlu, “It’s only natural”, *Al-Ahram Weekly*, No. 564, 13-19 Δεκεμβρίου 2001. Ἐπίσης: A. Davutoğlu, “The Clash of Interests: An Explanation of the World (Dis)Order”, *Perceptions Journal of International Affairs*, Vol. 2, No.4, Dec. 1997-Feb. 1998, p.: 1. Βλ. ἐπίσης W. Thomson, *On Global War: Historical-Structural Approaches to World Politics*, Columbia: University of South Carolina Press, 1988, p.p. 8-9.

91. A. Davutoğlu, “It’s only natural”, *Al-Ahram Weekly*, No. 564, 13-19 Δεκεμβρίου 2001. Ἐπίσης: A. Davutoğlu, “The Clash of Interests: An Explanation of the World (Dis)Order”, *Perceptions Journal of International Affairs*, Vol. 2, No.4, Dec. 1997-Feb. 1998, p.: 1. Βλ. ἐπίσης W. Thomson, *On Global War: Historical-Structural Approaches to World Politics*, Columbia: University of South Carolina Press, 1988, p.p. 8-9.

92. Ahmet Davutoğlu, *Stratejik Derinlik. Türkiye'nin Uluslararası Konumu* [Στρατηγικὸ Βάθος. Ἡ Διεθνὴς Θέση τῆς Τουρκίας], İstanbul 2004 (18η ἔκδοσις), p.p.: 486-500.

93. A. Davutoğlu, *ἐνθ' ἄν.*, σελ. 487, μὲ ἔμφαση στὴν ἀντίθεση “στατικοῦ-δυναμικοῦ”.

94. Βλ. Κ. Γῶγος, “Τουρκία καὶ Κεντρικὴ Ἀσία: Γεωγραφία καὶ Γεωστρατηγικὴ τῆς Τουρκίας”, *Γεωστρατηγικὴ, Ἰνστιτοῦτο Ἄμυντικῶν Ἀναλύσεων*, Τεύχος 7, (σύνολον: σ.σ. 179-191), Ἰανουάριος-Ἀπρίλιος 2005, σ.σ. 184-189.

95. A. Davutoğlu, *Αὐτόθι.*, p.p. 487-489.

σκηνικό στην Κεντρική Ασία με συναισθηματισμούς και νοσταλγικά όραματα, χωρίς ψυχραιμία, χωρίς πραγματισμό».

β) Θεωρητική άνετοιμότητα, λόγω της «έλλειψως Πανεπιστημιακών και Έρευνητικών Κέντρων, ικανών να αξιολογήσουν όρθως και επιστημονικώς τα νέα μεταψυχροπολεμικά δεδομένα και να προβούν σε ύγιεις Στρατηγικές Αναλύσεις». Αναφερόμενος στα αίτια της «θεωρητικής άνετοιμότητας», ο Davutoğlu γράφει χαρακτηριστικώς: «Δύο είναι οί κύριοι λόγοι αυτής της άνετοιμότητας: ο ένας είναι Ιστορικός, ενώ ο άλλος Ίδεολογικός. (...) Η Ιστορία της Νεωτέρας Τουρκικής Διπλωματίας, αρχίζουσα από την περίοδο του Κάρλοβιτς και διασχίζουσα την περίοδο των Τανζιμάτων, έχει ως υπόβαθρο τις εύρωπαϊκές παραμέτρους και τις γραμμές άμύνης του άξονος Μέσης Ανατολής - Βαλκανίων. Σε αυτήν την περίοδο, ή Στρατηγική αντίληψις, οί πολιτικοί και Πολιτιστικοί παράγοντες, τὸ Θεσμικὸ Οἰκοδόμημα και ή Έξωτερική Πολιτική είχαν ως επίκεντρο την Διπλωματία τῶν Μεγάλων Δυνάμεων και την Εὐρώπη»⁹⁶.

Εἶναι φανερό λοιπὸν ή ἔλλειψις ὀθωμανικήσ/τουρκικήσ διπλωματικῆσ παραδόσεωσ ἀναλόγου μεγέθουσ, προσηνατολισμένησ πρὸσ τὴν Ἀσία. Ἐρχόμενος τώρα σὴν ἀνάλυση τοῦ δευτέρου λόγου τῆσ «άνετοιμότητοσ» ὁ Davutoğlu, ἀναφέρει: «Ὁ ἰδεολογικὸσ λόγος δὲν εἶναι ἄλλοσ ἀπὸ τὴν συνεχῆ προσπάθεια ἐκδυτικισμοῦ, ή ὁποία εἶχε ὡσ πρότυπον τὴν Εὐρώπη». Συνεπὼσ, ἐξυπονοεῖται ὅτι ή Κεντρική Ἀσία ὡσ γεωστρατηγικὸσ στόχοσ και «ζωτικὸσ χῶροσ»⁹⁷ γιὰ τὴν Τουρκία, εἶχε περιέλθει σὲ δευτερεύουσα, ὑποδεεστέραν μοῖρα, κατὰ τὴν διάρκεια τοῦ εἰκοστοῦ αἰῶνοσ. Τὴν σημασία τοῦ «ἰδεολογικοῦ αἰτίου» ἐνισχύει, κατὰ τὸν Davutoğlu, και μία ἄλλη παράμετροσ, ή ὁποία ἔχει σχέση με τὰ χαρακτηριστικὰ τῆσ ψυχροπολεμικῆσ περιόδου: «Ἡ στατική ἀντίληψις τοῦ Διπολικοῦ Κόσμου, οί ἰδεολογικὸι νάρθηκεσ, καθὼσ και ή πρωτοκαθεδρία τῶν δύο ὑπερδυνάμεων σὴν λήψη στρατηγικῶν ἀποφάσεων, δὲν ἄφηναν πεδία διαφορετικῶν ἰδεολογικῶν και στρατηγικῶν προσεγγίσεων»⁹⁸.

γ) Θεσμική άνετοιμότητῆσ. Ὁ Davutoğlu ἐπικρίνει τὴν Ἐξωτερική Πολιτική τῆσ Τουρκίασ, ἄρα τοῦ στρατιωτικοῦ κατεστημένοσ, τονίζοντασ ὅτι «(αὐτὴ) σὴν χάραξη και ἐφαρμογή τῆσ Κεντροασιατικῆσ πολιτικῆσ τῆσ, δὲν ἔχει ἀξιοποιήσει οὔτε τὴν γεωγραφική θέση τῆσ, οὔτε τὸ δημογραφικὸ δυναμικὸ τῆσ» —τοῦλάχιστον μέχρι τὴν στιγμή ἐκδόσεωσ τοῦ ἔργου του, τὸ 2001. Ἀσκεῖ ἔντονη κριτική, ἰδίωσ σὲ τουρκικὸ στρατιωτικο-πολιτικὸ και γραφειοκρατικὸ κατεστημένο, ἐπειδὴ «(αὐτὸ) ἀπέτυχε νὰ συντονίσει ὄχι μόνον τῖς ἐπὶ μέρουσ πολιτικῆσ τῆσ χῶροσ σὴν Δυτική και Κεντρική Ἀσία, ἀλλὰ και τὰ Κέντρα Ἀσκήσεωσ Ἐξωτερικῆσ Πολιτικῆσ, με στόχο τὴν μεγιστοποίηση τῶν κερδῶν και τῆσ ἐπιρροῆσ τῆσ Ἀγκύρασ».⁹⁹ Γιὰ τὴν ἄσκηση ἀποτελεσματικωτέρασ ἐξωτερικῆσ πολιτικῆσ, προτείνει «νὰ θυσιάζεται ή Μικροστρατηγική στὸν βωμὸ τῆσ Μακροστρατηγικῆσ».¹⁰⁰

96. A. Davutoğlu, *Stratejik Derinlik. Türkiye'nin Uluslararası Konumu*

97. Βλ. Ι. Θ. Μάζησ (Ἐπιμ./Εἰσαγωγή/Παρουσίασισ), Ὁ Ζωτικὸσ Χῶροσ, Ἐκδ. Προσκήνιον/Σιδεράτοσ, Ἀθήνα 2001.

98. A. Davutoğlu, *αὐτόθι*, p. 489.

99. A. Davutoğlu, *αὐτόθι*, p.p. 490-1.

100. A. Davutoğlu, *αὐτόθι*, ὁ Davutoğlu ἀναφέρει ὡσ χαρακτηριστικὸ παράδειγμα μικρο-

Παρατηρούμε στο σημείο αυτό σημαντικές ομοιότητες με το όζαλικό γεωστρατηγικόν όραμα όπως παρουσιάζετο από τον μακαρίτη Τ. Όζάλ ο οποίος, όπως αναφέρει ο Ηλίας Ηλιόπουλος¹⁰¹, ανενδιάστως «*άνεκήρυσσε την έν λόγω γεωγραφική περιοχή [της Κεντρικής Ασίας] σε “φυσικό και ιστορικό χώρο επίρροής της Τουρκίας” και ο οποίος έν όψει της άποσχίσεως της Κεντρικής Ασίας από την Μόσχα έκαμε λόγο για “την ιστορικήν εύκαιρία του Παγκοσμίου Τουρκισμού”*¹⁰²».

Έπίσης ο μακαρίτης Όζάλ, “*στρέφοντας το βλέμμα προς την Βαλκανική, ώμίλησε περι “εύκαιριών οι όποιες παρουσιάζονται κάθε 300 χρόνια”*¹⁰³, εξηγώντας ότι «*ή παρούσα ιστορική συγκυρία δίδει στην Τουρκία την δυνατότητα, δια της ενεργοποίησης των μουσουλμανικών μειονοτήτων στην Άλβανία, την Γιουγκοσλαβία, την Βουλγαρία και την Ελλάδα, να αναστρέψει την πορεία συρρικνώσεώς της, πού ξεκίνησε πρò των τειχών της Βιέννης*»¹⁰⁴. Τα λεχθέντα περι “ένεργοποίησεως” των μουσουλμανικών μειονοτήτων Ελλάδος, Άλβανίας, Γιουγκοσλαβίας και Βουλγαρίας, πού άπετελοΰσαν και γεωστρατηγικό σχεδιασμό του μακαρίτου Όζάλ, ιδιαιτέρως δέ μετά την έπαρκή τους “ένεργοποίηση” στην περίπτωση της Γιουγκοσλαβίας (!), ίσως είναι σκόπιμον να τα λαμβάνομε συχνότερον ύπ’ όψει εις την ήμετέρα εύτυχη πατρίδα. Ίδίως όταν άποδειχθεί ότι ο σχεδιασμός αυτός δέν έπαυσε να ισχύει και στην μεταγενεστέρα τουρκική γεωστρατηγική σκέψη, όπως αυτή του κ. Davutoğlu, ή όποία παρουσιάζει, και στο σημείο αυτό, σημαντικά κοινά στοιχεία με τον όζαλικό νεο-όθωμανισμό. Έπί πλέον στο σύγχρονο νεο-όθωμανικό στρατηγικό σχεδιασμό, τίθενται άδιαλείπτως και οι γεωστρατηγικές βλέψεις της Άγκύρας στην ζώνη: Ανατολικό Αιγαίο-Κύπρος με τρόπο ο οποίος διαθέτει μόνιμες ιδιότητες γεωστρατηγικής φύσεως.

Πρòς έπίρροσιν των άνωτέρω, ο έπιφανής τουρκος Καθηγητής Διεθνών Σχέσεων του Πανεπιστημίου του Göttingen¹⁰⁵, δρ Bassam Tibi αναφέρει σχετικώς πρòς την κρατούσα μέχρι σήμερα, από την δεκαετία του 1990, ιδεολογικο-πολιτική πάλι στην πολιτική και πολιτιστική ζωή της Τουρκίας: «*Στην τουρκική πολιτική διεξάγεται ένας σκληρός άγών μεταξύ του ισλαμικού ζηλωτισμού πού έχει νεο-όθωμανικό-παντουρκικό προσανατολισμό [des neo-osmanisch-pantürkisch orientierten islamischen Fundamentalismus] και του κεμαλιστικού σεκουλαρισμού*»¹⁰⁶ [...] «*Στις μέρες μας [δηλ. τò 1998, όταν έξεδόθη*

στρατηγικής και έλλείψεως συντονισμού την έσωτερική κρίση του Άζεμπαϊτζάν, όταν στην Τουρκία έκυριαρχούσαν μεροληπτικές άπόψεις και διαφοροποιήσεις έπισήμων προσώπων, πράγμα πού έξημίωσε την Τουρκία.

101. Βλ. Ηλ. Ηλιόπουλος, “Η Τουρκία ως πρότυπο των μουσουλμανικών δημοκρατιών της πρòην Ε.Σ.Σ.Δ. Ίστορία, πολιτική χρήση και πραγματική διάσταση ενός διαδεδομένου μύθου”, *Γεωστρατηγική*, Ίνστιτούτο Άμυντικών Άναλύσεων (Ι.Α.Α.), (σ.σ. 143-190), τεύχος 7, Ίανουάριος-Άπρίλιος 2005, σελ. 144.

102. Σημ. Ηλιόπουλου: “*Europa-Archiv*”, Folge 22/1992, Z277, 30-31/10/1992.

103. *Ένθ’ άν.*: “*Politische Berichte*”, 8/1992, 10/4/1992.

104. Ηλ. Ηλιόπουλος, *Ένθ’ άν.* σελ. 144.

105. Άλλά και Α. D. White Professor-at Large έν Cornell University, έν Harvard, κ.τλ.

106. Tibi, Bassam, *Aufbruch am Bosphorus. Die Türkei zwischen Europa und dem Islamis-*

τὸ βιβλίο] λαμβάνει χώρα [στὴν Τουρκία] μιὰ ἐπαναξιολόγησις τοῦ Ὄθωμανισμοῦ. Δὲν πρόκειται ἐδῶ ἀπλῶς καὶ μόνον γιὰ μιὰ ἰδεολογία, ἀλλὰ γιὰ διαφορετικὰς γεωπολιτικὰς συνθήκας»¹⁰⁷. Καὶ ἐξειδικεύοντας ὁ Tibi στὴν περίπτωσι τοῦ Ἑρμπακάν, ἀναφέρει: «Στὴν ἰδεολογία τοῦ Ἑρμπακάν, καὶ τῶν μέχρι τοῦδε τριῶν κομμιάτων του, εἶναι φανερὰ ἡ ἰδιαιτέρα μίξις τοῦ παραδοσιακοῦ Ἰσλάμ, τοῦ θρησκευτικοῦ Ζηλωτισμοῦ — τοῦ ἀποκαλουμένου “Ἰσλαμισμού” στὸν κόσμον τοῦ Ἰσλάμ— καθὼς καὶ τοῦ Τουρκικοῦ Ἐθνικισμοῦ. Τὸ ἀποτέλεσμα εἶναι ἓνας Παντουρκικὸς νεο-ὀθωμανισμὸς»¹⁰⁸. Εἰς ὅ,τι ἀφορᾷ τῶρα τὴν ἔποψιν τοῦ Davutoğlu περὶ συγκρούσεως κατευθυνομένης ἀπὸ τὰ Ἀμερικανικὰ Ἰδεολογήματα τῆς Οὐάσιγκτων, ἀλλὰ καὶ τὸ «ἀδιαίρετο καὶ συμπαγὲς τῆς ὅμα καὶ τοῦ Ἰσλαμικοῦ Κόσμου» ὁ Tibi ἀντιπαραθέτει, μὲ ἀρκετὰ καυστικὸν τρόπον εἶναι ἀλήθεια, τὸν ἐνδο-τουρκικὸν καὶ ἐνδο-ἰσλαμικὸν ἰδεολογικὸν καὶ πολιτισμικὸν πόλεμον. Ἀναφέρει χαρακτηριστικῶς ὅτι: «Ἡ σύγκρουσις τῶν πολιτισμῶν λαμβάνει χώρα πρωτίστως ἐντὸς τῶν ὁρίων τοῦ Ἰσλαμικοῦ Πολιτισμοῦ. Ὅσον ἀφορᾷ τὴν Τουρκία, τὸ ἐνδιαφέρον ἔγκειται στὸ ὅτι ἡ σύγκρουσις ἐδῶ, δὲν διεξάγεται μεταξὺ τῆς “Δύσεως” καὶ τοῦ “Ἰσλάμ”, ἀλλ’ ἐνδο-τουρκικῶς, ἄρα ἐντὸς τοῦ Ἰσλαμικοῦ Πολιτισμοῦ, ἀφοῦ στὴν συγκεκριμένη περίπτωσι, οἱ Τούρκοι Κεμαλιστὲς μάχονται μὲ τοὺς ἐξ ἴσου Τούρκους Ἰσλαμιστὲς»¹⁰⁹.

Τὰ στοιχεῖα αὐτὰ ἀποδεικνύουν ὅτι εἰς τὴν εὐτυχή Ἑλλάδα πρέπει πρωτίστως νὰ ἀντιληφθοῦμε εἰς ποῖαν μορφήν πολιτικῆς καὶ πολιτισμικῆς σκέψεως ὑπακούει ὁ διεθνὴς δρῶν ποῦ λέγεται Τουρκία. Κατόπιν νὰ ἀποφασίσουμε γιὰ τὰ περὶ «πολιτικῆς ἐξημερώσεως» τὴν ὁποῖαν καὶ ἀσκοῦντες ὑποτίθεται ὅτι δυνάμεθα νὰ ἐλπίζομε πὼς θὰ ἀλλάξομε τὸν τρόπον σκέψεως τῆς συμμάχου καὶ γείτονος Τουρκίας στὰ ἀφορῶντα τὶς μεταξὺ μας σχέσεις.

Δὲν νομίζομε πάντως ὅτι αὐτοῦ τοῦ εἶδους ἡ πολιτικὴ ἐπηρεάζει τελικῶς τοὺς νόεες τῶν γεωστρατηγικῶν σχεδιαστῶν τοῦ ὁράματος τῆς νεο-ὀθωμανικῆς Τουρκίας. Μόνον καθοριστικὰς γεωστρατηγικὰς ἀλλαγὰς εἶναι εἰς θέσιν νὰ τὸ ἐπιτύχουν καὶ ἡ προσεκτικὴ ἀξιολόγησις ἀπὸ πλευρᾶς Ἑλλάδος τοῦ πλαισίου τῶν ἀλλαγῶν αὐτῶν. Καὶ αὐτές, ἐὰν προκύψουν, θὰ προέλθουν ἀπὸ τὴν ἐπίλυσιν τοῦ Ἰρακικοῦ Ζητήματος καὶ τὴν διαφαινομένην τριχοτόμησιν τοῦ ἰρακικοῦ μορφώματος ὑπὸ μορφὴν χαλαρᾶς συνομοσπονδίας τριῶν κρατικῶν ὄντοτήτων (Μοσούλης, Βαγδάτης καὶ Βασόρας), τὴν δημιουργίαν Ἀνεξαρτήτου Παλαιστινιακοῦ Κράτους ἀλλὰ καὶ τὴν ἀσφάλειαν τοῦ Κράτους τοῦ Ἰσραήλ, τὸ ὁποῖον ἔχει σαφῶς καὶ τελεσιδικῶς ἀπομακρυνθεῖ ἀπὸ τὴν Ἄγκυρα.

Ἐπίσης, ὑπὸ τὸ φῶς τῶν πολιτικῶν, πολιτειακῶν καὶ γεωστρατηγικῶν ἀνακατατάξεων στὴν περιοχὴ τοῦ Μάγρεμπ καὶ τῆς Εὐρυτέρας Μέσης Ἀνατολῆς, τὸ Ἰσραήλ ἔχει ἀπόλυτη ἀνάγκη τῆς ἑλληνικῆς συνεργασίας εἰς ὅλα τὰ ἐπίπε-

mus, Diana Verlag, München-Zürich 1998, p. 69.

107. Tibi, Bassam, *Aufbruch am Bosphorus. Die Türkei zwischen Europa und dem Islamismus*, Diana Verlag, München-Zürich 1998, p. 71.

108. Tibi, Bassam, *Aufbruch am Bosphorus. Die Türkei zwischen Europa und dem Islamismus*, Diana Verlag, München-Zürich 1998, p.p. 78-79.

109. Tibi, Bassam, *Aufbruch am Bosphorus. Die Türkei zwischen Europa und dem Islamismus*, Diana Verlag, München-Zürich 1998, p. 335.

δα: άμυντικό, οικονομικό και πολιτικό. Προοπτικές για τις όποιες ή Άθήνα θα πρέπει να είναι προετοιμασμένη και να προχωρεί σε όλα τα επίπεδα.

β) Η σύγκρουσις του ισλαμικού εύρασιατισμού με την σλαυορωσική πολιτισμικήν ταυτότητα

Ο Νταβούτογλου επίσης, στο ίδιο ιδεολογικό πλαίσιο, δέν διστάζει να δημιουργήσει μιá ισλαμική «εύρασιατική ταυτότητα» την όποία έντοπίζει «άπό την Άλβανία έως τó Καζάν, άπό τη Βοσνία ως τó Τσετσενιστάν, άπό την Κριμαία ως τó Τατζικιστάν»¹¹⁰. Κατόπιν δέν διστάζει να έντοπίσει θεμελιώδη έχθρότητα μεταξύ αύτης τής «ισλαμικής εύρασιατικής ταυτότητος» και «τής σλαυικής και ρωσικής έπιρροής». Άναφέρει χαρακτηριστικώς: «Τó σημαντικότερον στοιχείο πού μπορεί να έξουδετερώσει την σλαυική και ρωσική έπιρροή σε αυτές τις περιοχές είναι ή αντίπαλος πολιτισμική¹¹¹ δύναμις αντίστάσεως πού προσφέρει ή ισλαμική ταυτότης»¹¹². Καί συνεχίζει, προσδίδοντας ακόμη μιá φορά, «έθνικά μειονοτικά χαρακτηριστικά» στην «εύρασιακή ισλαμική ταυτότητα». Γράφει: «Η άπόκτησις τής συναισθήσεως τής κοινής μοίρας άπό τις έν λόγω κοινότητες, καθιστá την ισλαμική ταυτότητα, μέρος μιás κοινής μειονοτικής αίσθήσεως». Είναι λοιπόν άπλουϊν: άφ' ένδς προτείνει την σύγκρουση μεταξύ τών δύο ταυτότητων και άφ' έτέρου όργανώνει σε κοινή έθνική μειονοτική όντότητα τις ισλαμικές εύρασιατικές κοινότητες. Τρομερά ύπαραπλούστευσις φυσικά, ή όποία όμως δέν άφήνει άμφοβολίες για τόν επιδιωκόμενο στόχο άπό πλευρās Νταβούτογλου: την προβολή πάσης φύσεως τουρκικής ισχύος στην Εύρασία μέσω του εύφευρήματος του «ισλαμικού εύρασιατισμού» και του τουρκικού νεο-όθωμανικού όχηματος. Έδώ συνεπώς ό Νταβούτογλου προτείνει γεωστρατηγικής φύσεως σύγκρουση μεταξύ σλαυο-ρωσικού στοιχείου και ισλαμο-εύρασιατικού στοιχείου! Έξαιρετικώς... «ειρηνική αντίληψις» για κάποιον πού πρεσβεύει την θεωρία τών «μηδενικών τριβών με τούς γείτονας»!

110. Ά. Νταβούτογλου, *Στρατηγικό Βάθος...*, ένθ' άν. σελ. 382.

111. Καί όχι “άντιπολιτισμική” πού σημαίνει ότι πρόκειται για μιá δύναμη αντίθετη στον πολιτισμό, γενικότερα.

112. Ένθ' άν. σελ. 382.